

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE

ÅRSSKRIFT 2019

Åttioåttonde årgången

INNEHÅLL

PETER JOHANSSON

Vänersborg jubilerar

En historia om stadens 300-, 350- och 375-årsjubiléer 3

CHRISTER ZETTERBERG

Denna människosnillets mest ”blixtrande” uppfinning;

Telegrafan 21

KARL BERNLING

Erik Odelius - hans liv och fastigheter

En kortfattad biografi och historik 33

BO OLSSON

Brättegården 80 år 1939 - 2019

Om Sveriges äldsta flickinstitution 49

HÅKAN LIND

Tora Garm Fex

Modig journalist som växte upp i Vänersborg 59

MICAEL ERIKSSON

Gropbron med dess omgivning 65

HÅKAN LIND

Sjöstads Elektriska firar 100-årsjubileum 91

Årskrönika 95

Minnesrunor 101

Medlemsförteckning 109

Styrelseberättelse 129

Årsbokslut 131

Gillet's styrelse och funktionärer 132

Medlemsinformation 133

Gillemästerskap i Golf 136

Annonser 137

Vänernborg jubilerar

En historia om stadens 300-, 350- och 375-årsjubileeer

Av

Peter Johansson

År 2019 firar Vänernborg 375-årsjubileeum – ett jubileeum vilket utgår från de stadsprivileeier drottning Kristinas förmyndarregering utfärdade för staden den 1 februari 1644. När man nu firar de 375 åren kan man även blicka tillbaka på tre tidigare tillfällen då Vänernborg bjudit till fest med anledning av historiska jubileeer - åren 1920, 1944 och 1994.

Att publikt och i större skala fira jubileeer av detta slag hänger mycket samman med den tradition av industri-, hantverks- och lantbruksutställningar som startade vid mitten av 1800-talet över stora delar av den västliga världen. Startskottet ses ofta vara den stora Världsutställningen i London 1851. Från denna utgick sedan inspiration att skapa en närmast oändlig rad av olika utställningar på de mest skiftande nivåer, allt från världsomspännande expositioner till de allra minsta orternas mer blygsamma presentationer av traktens hantverk och slöjdalster. Ett betydelsefullt driv för dessa utställningar var den många gånger mycket starka framtidstro som genomsyrade västvärlden i samband med övergången till ett industrisamhälle. Inte sällan talar man om en tro på en framtid av ständiga och omutliga framsteg.

Vänernborgs 300-årsjubileeum 1920

Den 17 december 1918 föreslog sekreteraren för Vänernborgs Fabriks- och Hantverksförening, privatläraren Halvord Lydell, att då Vänernborg två år senare kunde fira 300 år vore det ett ”enastående tillfälle” att arrangera en länsomfattande utställning för hantverk, hemslöjd och mindre industri. Utställningen skulle tjäna till att åter väcka framtidstro och ingjuta energi i näringslivet efter de svåra krigsåren vilka just passerat.

Att koppla utställningstanken till ett historiskt jubileeum skulle då kunna vara ett sätt att öka dess berättigande samtidigt som man inför

det nya seklet kunde stärka identitet och självkänsla genom att blicka tillbaka på sin historia.

Frågan man då kan ställa sig är hur 1920 kunde ses som ett år att fira ett 300-årsjubileum om Vänersborg grundades 1644. Det var nog lite att gripa efter ett historiskt halmstrå. Lydell ville hänvisa till privilegier som Gustav II Adolf skulle ha utfärdat för Vänersborgs moderstad Brätte 1620. Nu visade det sig att dessa privilegier utfärdats redan i december 1619 och att de inte markerade ett grundande av Brätte. Vad kungen gjorde var istället att stärka och utöka Brättes rättigheter till bland annat markområden och handel. Staden Brätte hade i själva verket grundats några årtionden tidigare, på 1580-talet, av Johan III.

Halvord Lydell själv fick tyvärr aldrig se sin idé förverkligad då han kort efter förslaget inlämnande avled, i april 1919. Hans idé vann dock gehör och en viss historisk felräkning hade i sammanhanget knappast någon betydelse.

Redan i februari 1919 tillsatte Fabriks- och Hantverksföreningen en, vad man kallade, Propagandakommitté med uppdrag att sondera intresset för en jubileumsutställning. Lydell, som även var sekreterare i Vänersborgs Söners Gille, hade föreslagit att Gillet och även Vänersborgs museum och Västergötlands Fornminnesförening skulle engageras i organisationen för att ansvara för en historisk avdelning. Efter det att kommittén utverkat tillstånd från Folkskolestyrelsen att få använda skolhus och kringliggande markområde på Norra skolan för utställningen kunde planeringen på allvar sättas igång under maj månad 1919. En Överstyrelse tillsattes med landshövding Karl Husberg i spetsen. Under denna lydte själva Utställningsbestyrelsen vilken leddes av disponenten vid Tändsticksfabriken Olof von Nolting.

Allteftersom anmälningar från utställningsdeltagare strömmade in grupperades dessa i nio olika avdelningar; Maskin- och teknisk avdelning, Fotografi och Konst, Herr- och Damskrädderi, Hemslöjdsavdelning, Kemisk avdelning, Urmakeri, Snickeriavdelning, Konstsmiden samt Bokbinderi. På grund av den ännu kvarvarande kristiden med dyra materialpriser och brist på många varor blev antalet utställare, 87 stycken, något färre än väntat men, vad man tyckte, ändå gott nog.

När det gällde den särskilda historiska utställningen tillsattes en kommitté vilken bestod av museiintendenten och dövskolerektorn

Fredrik Nordin, museiintendenten och fältläkaren Karl Gustav Cedergren, kamreraren Hjalmar Lindedal samt rektorn Sanfrid Welin. Ett stort arbete utfördes av Cedergren vilken dels lade upp grundplanen för utställningen samt gjorde en omfattande insamling av porträtt av vänersborgare. Nordin hade i sin tur nyligen avslutat ett par säsongers arkeologiska utgrävningar vid Brätte och hade där funnit bland annat stora mängder keramik som nu kunde visas. Olyckligt nog avled Nordin hastigt i april 1920 varför mycket av arbetet kom att vila på Cedergren. En annan stor förlust under utställningsförberedelserna var att Gillets Ålderman Ferdinand Hallberg avled i februari samma år. Således hade man under denna tid förlorat tre ledande krafter; Lydell, Hallberg och Nordin.

Medan den historiska utställningen kom att inrymmas i den då nya skolbyggnaden "Fängelset" kom hantverk, teknik, slöjd med mera att presenteras i den äldre skolan – "Slottet". På planen mellan den äldre byggnaden och vattnet, Badhusparken, anlades en festplats med dansbana, teater, karusell, skjutbana, ringkastning med mera. På området, i gymnastiksalen, fanns även en tillfällig biograf där man bland annat kom att visa en film som spelats in i Vänersborg under utställningsdagarna.

*Entrén till 1920 års utställning. En allé med flaggstänger längs hela Hamngatan, från järnvägsstationen, ledde besökarna fram till denna portal vid Norra skolan där utställningen arrangerades i båda byggnaderna – "Slottet" och "Fängelset". Väster om "Slottet", ned mot sjön, hade man byggt upp en nöjespark med dansbana.
Foto: Troligen R Eiserman. (Vänersborgs Söners Gilles arkiv)*

Efter över ett år av arbete kunde utställningen öppna portarna den 10 juli 1920. Hela staden slöt upp och en allé med flaggstänger hade rests längs Hamngatan, från järnvägsstationen till Norra skolan där en portal prydd med årtalen 1620 och 1920 ledde in på utställningsområdet. Just som det var dags för invigning mörknade himlen och ett kraftigt regn fullkomligt vräkte ner över besökarna. Hastigt fick man rusa in i den till biograf omgjorda gymnastiksalen. För de 300 åhörare som där fick plats spelade Västgöta regementes musikkår innan disponent Olof von Nolting hälsade välkommen varefter landshövding Husberg förklarade utställningen invigd. Efter det att en lång rad övriga talare avverkats kunde besökarna så äntligen bese den länge emotsedda utställningen.

Överlag fick utställningen mycket god kritik i pressen för sin, kristiderna till trots, höga kvalitet på de utställda alstren och för det professionella sätt utställningarna ordnats. God kritik fick utställningens konstavdelning vilken med drygt 150 målningar dominerades av en grupp konstnärer från Borås vilka uppträdde som kollektivet ”Klick-en”. Omnämndes gjordes även Vänersborgs egen konstnär Elis Barkstedt. Denne, som annars var mest uppmärksammas för sitt naturmåleri, valde denna gång att istället exponera skulpturer i betong, något för tiden mycket innovativt.

Bland industri- och hantverksutställarna märktes en stor bredd med allt från företagen Dissousgas, Lundviks Mekaniska verkstad och Slipskivefabriken Standard från Vänersborg till AB Kemiska Fabriken och spistillverkaren Werner & Co från Borås. Karl W Johansson från Ulricehamn demonstrerade sin egen uppfinning – en dubbelverkande handbroms för sparkstötting medan dövblinda elever från Drottning Sophias Stiftelse förevisade imponerande vackra vävnader. Vänersborgs Bryggeri uppvisade för törstande besökare läskande drycker vid en roterande monter medan möbelsnickare Carl Svensson visade sin egentillverkade sängkammarmöbel.

Landshövding Karl Husberg invigningstalar vid Brättestenen, kort innan täckelset i form av svenska flaggan skall falla. Till vänster om stenen står Vänersborgs Söners Gilles ålderman Edwin Anderson.

Foto: Okänd. (Vänersborgs museum)

På söndagen, dagen efter utställningens öppnande, vändes blickarna mot platsen för Vänersborgs moderstad Brätte, cirka fyra kilometer söder ut. Omkring 5 000 personer hade sökt sig till Grytåsbergets sluttning vid Vassbottenviken för att bevittna avtäckandet av en minnessten över Vänersborgs föregångare. Redan 1913 hade Halvord Lydell väckt frågan i Vänersborgs Söners Gille om resande av en minnessten för att hufgästa minnet av den svunna staden Brätte. Han fick snart stöd av museiintendenten Fredrik Nordin som igångsatte utgrävningar i området. När stenen nu stod på plats, helt på Gillets bekostnad, var beklagligt nog båda dessa initiativtagare nyligen avlidna och det var

Gillebröderna Hjalmar Lindedal och Karl Gustav Cedergren som fått ansvara för att projektet kunnat avslutas som planerat. Efter att Gillets ålderman Edwin Anderson välkomnat den stora åhörarskaran höll landshövding Husberg invigningstalet. Täcket föll från monumentet och en kör stämde upp Wilhelm Stenhammars ”Sverige”. Efter att ytterligare talare framträtt avslutades ceremonin med att Nationalsången spelades.

Minnesstenen vid platsen för Vänersborgs moderstad Brätte är ett ännu kvarvarande monument från 1920 års jubileumsutställning.

Foto: Marianne Brattberg 2019.

Då utställningen stängt sina portar den 1 augusti kunde dess styrelse sammanräkna ett mycket gott resultat. Antalet sålda biljetter till utställningen uppgick till 10 000 medan man till nöjesfältet sålt 25 000 och till dansbanan 31 700. Biografen hade ensam dragit 4 000 besökare. Intäkterna från biljettförsäljning, monterhyror och lotterier med mera renderade, då utgifterna betalats, ett överskott på 11 134: 84 kronor – ett resultat som imponerade.

Vänersborgs 300-årsjubileum 1944

Som noterats ovan rådde det ju olika bud om när Vänersborg borde fira sitt 300-årsjubileum. Efter firandet 1920 lyftes röster för att stadens verkliga jubileum borde firas 1946 då drottning Kristina utfärdat sina privilegier för staden den 12 november 1646. Dock visade det sig att drottningens förmyndarregering utfärdat ett privilegiebrev redan 1 februari 1644 vilket gav Brättes borgare rätten till tomter och bosättning i den nya stad som gavs namnet Vänersborg. När det närmade sig tid att för andra gången fira Vänersborgs 300-årsjubileum enades man om att det var det äldsta av dessa två privilegiebrev som skulle gälla för stadens grundande och födelsedag.

En tydlig och än till i dag bestående insats vid detta jubileum var en omfattande och gedigen dokumentation av Vänersborgs historia. I december 1941 fattade Stadsfullmäktige beslut om att ge ut en på vetenskaplig grund författad stadshistoria. Då tiden var begränsad beslöt man att ge uppdraget till två historiker, fil.lic. Carl-Fredrik Corin, Stockholm, samt fil.lic. Gösta Hasselberg från Uppsala. Corin kom att få ansvar för tiden fram till den förödande stadsbranden 1834 medan Hasselberg tog de följande 110 åren fram till 1944. Då det inte tidigare skett någon djupare forskning kring Vänersborgs historia visade sig arkivmaterialet vara digrare än väntat. Detta resulterade i att de två böckerna kom ut från tryck först i november istället som tänkt till sommaren 1944. Alla är väl dock eniga om att den marginella förseningen var väl värd den stadshistoria vilken är av en synnerligen hög kvalitet och som är bärande än i dag. Tryckkostnaderna finansierades gemensamt av A B AF Carlssons Skofabrik och A B Vänersborgsbanken, senare A B Svenska Handelsbanken.

Samma år utkom även diplomaten Ulf Barck-Holst med sin dokumentation av Vänersborgs moderstad, ”Brätte stad och dombok”. Författaren, vars förfäder varit borgare i Brätte, skrev boken under sin tid

som svenskt legationsråd i Köpenhamn och byggde delar av framställningen på sin faders efterlämnade forskningsmaterial.

Jubileumsåret 1944 kulminerade dock med den stora Jubileumsutställningen vilken anordnades på Södra skolan vid Torpavägen. En styrelse för utställningsarbetet tillsattes. Landshövding Vilhelm Lundvik utsågs till hedersordförande medan borgmästare Rudolf Sandén blev verkställande ordförande för den talrika styrelsen. De under sommarlovet tomma skolsalarna byggdes om till utställningslokaler och skolgård med omgivande ytor inhägnades som utställningsfält. Tanken var till en början att utställningen skulle lyfta västsvensk industri och hantverk. Under planeringsarbetets gång visade sig intresset för att delta bli så stort att Jubileumsutställningen snarare kom att få karaktär av en "riksutställning" där stora delar av landets företagsvärld kom att representeras. Man ville från stadens sida skapa en utställning "för att visa vad idogt arbete och målmedveten skaparkraft förmår frambringa i en av förstörelsens makter ännu orörd liten del av vår sargade värld". Jubileumsutställningen fick ett mål långt större än den egna stadens jubileum – nämligen en generalmönstring av Sveriges förmåga att delta i det återuppbyggnadsarbete som Europa var i skriande behov av den dag kriget skulle sluta.

Invigningen av 1944 års jubileumsutställning på Södra skolan lockade en stor mängd besökare. Såväl utställningens totala besökarantal som antalet utställare översteg vida arrangörernas förhoppningar. Foto: R Eiserman. (Vänersborgs museum)

Den 21 juni var den stora dagen. Stora folkskaror hade, ett lätt duggregn till trots, samlats på torget för att ta emot kronprinsparet Gustav Adolf och Louise som på slaget klockan 10 steg ut från landshövdinge-residenset. I kyrkan ringde man i den gamla medeltida klockan och en kör under ledning av musikdirektör Erik Alvin stämde upp ”Hör oss Svea”. Kronprinsparet färdades efter hyllningarna ut till utställningsområdet på Södra skolan där utställningen invigdes och portarna slogs upp för allmänheten. Totalt räknade man in omkring 160 utställare. Många montrar trängdes i de olika skolsalarna medan större föremål, som exempelvis lantbruksmaskiner visades upp på ett område utanför skolgården. På gården fanns även en scen och åhörarläktare, större montrar för olika företag, restaurang, café, nöjesfält och en lekpark där föräldrarna kunde lämna barnen hos lekledarinnan Brita Johansson, ”Tant Brita”, medan de själva besökte utställningen. För de som ville posta ett vykort hade man inrättat ett provisoriskt postkontor.

Bland de många företagare som ställde ut kan nämnas; Fläkfabriken Monsun, A B Gunnar Höijs Bilfirma, Nabbensbergs tegelbruk, Eskilstuna Jernmanufaktur, Mo och Domsjö Treetex A B, Nya Beklädnadsaffären, Trollhättans Glassfabrik, Vänerns Motorverkstad, Sveriges lantbruksförbund, Skandinaviska Eternitbolaget, Herrljunga Tröskverksfabrik, A B Kosta Glasbruk, Bolinders Fabriks A B, Ewald Gillbergs Tobakshandel, A B Cykelfabriken Monark och många fler. En av publikmagneterna var världens lättaste segelflygplan, det schweizisktillverkade Moswey III. Det 138 kilo tunga planet kunde vid något tillfälle under utställningsperioden också provflyga över området.

På dagen för invigningen av utställningen den 21 juni framfördes även ett hyllningsode, kallat ”Staden”, tonsatt av musikdirektör Erik Alvin och med text av kyrkoherden Gunnar Helander. Verket beskrev i ett antal stycken Vänersborgs historia från Brättetiden till samtiden.

År 1944 års jubileumsutställning vid Södra skolan. På bilden syns utställningens kafjeservering och bland annat utställningsbyggnader för Tenggrenstorps tegelbruk samt för jord- och skogsbruksmaskiner.

Foto: R Eiserman (Vänersborgs museum)

Under ledning av landsantikvarien Nils-Ivan Svensson vid Vänersborgs museum hade en större stadshistorisk utställning byggts. Med ett digert material, inte minst illustrationer och kartor, hade man skapat en exposé över Vänersborgs historia från Brättetiden fram till utställningens samtid. Särskilt uppmärksammas blev en utställning kring Birger Sjöberg där man dukat upp möbler och annat lösöre från skaldens arbetsrum på Villa Daghill i Ramlösa. Det var sjöbergkännaren och lektorn vid läroverket August Peterson som svarade för arrangemanget och som bidrog till att Sjöbergs föremål senare kom att stanna i Vänersborg där de ännu visas på museet.

Vad som ytterligare höjde feststämningen de sommarveckor utställningen visades var att Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund (SLU), Bondeförbundets ungdomsavdelning, förlade sitt riksmöte till Vänersborg. Tusentals ungdomar från hela landet gästade staden och närmare tusen tält hade rests på Holmängens tältplats där många bodde under mötesdagarna. Särskilt omtalat blev midsommarfirandet då om-

kring fyra tusen personer deltog i dansen kring den midsommarstång som rests vid tältplatsen.

När utställningen stängde den 30 juli kunde man notera att den besökts av inte mindre än 151 300 personer, betydligt fler än det beräknade antalet på 65 – 100 000.

Likt 1920 vändes även vid detta jubileum blickarna mot moderstaden Brätte. Redan sommaren 1943 hade man påbörjat utgrävningar på det gamla stadsområdet, grävningar som leddes av arkeologen Erik B Lundberg från Riksantikvarieämbetet. Till sin hjälp hade han en grupp vapenfria värnpliktiga. Man fokuserade undersökningen på ett större område som man trodde hade utgjort Brättes mer centrala delar, på en terrassliknande platå vid Grytåsbergets nordsluttning ned mot Vassbottenviken. Det var i samma område som museiintendenten Fredrik Nordin gjort grävningar på 1910-talet. När Lundberg låtit torva av stora ytor inom området hade kullerstensbelagda gator, gårdsplaner, brunnar och vad man trodde vara rådhusets källare kommit i dagen. Fynden var synnerligen rikliga och utgjordes till största delen av olika typer av keramik. Resultatet av den arkeologiska undersökningen harmonierade med arkivforskningens resultat. Bebyggelseperioden i Brätte kunde huvudsakligen dateras till perioden 1550-tal - 1640-tal. I samband med Jubileumsutställningen kunde man visa exempel på de arkeologiska fynden i den stadshistoriska utställningen samt göra visningar på utgrävningsplatsen. När man nu åter kunde vandra på de gamla kullerstensgatorna ville någon likna Brättes ruiner vid ett ”Västergötlands Pompeiji”. Genom utgrävningen och de nu blottlagda ruinerna kom den minnessten som rests vid förra jubileet 1920 än mer till sin rätt.

Vänersborgs Söners Gille hade anslagit 500 kronor till utgrävningarna. Då dessa medel inte behövde tas i anspråk kom de istället att satsas på den mycket omfattande årsskrift som gavs ut 1944 – ”Festskrift för Brätte – Vänersborg”. Skriften ägnades helt åt Brättes och Edsvägens historia samt med en redogörelse för utgrävningarna och de rika arkeologiska fynden.

Torgbrunnen, skapad av konstnären Carl Elmberg och donerad av fru Ellen Petré är ett ännu kvarvarande minne av Vänersborgs 300-årsjubileum.

Foto: A/B Almquist & Cöster. (Vänersborgs museum)

Om det första 300-årsjubileet manifesterades för eftervärlden med minnesstenen vid Brätte skulle firandet 1944 hugfästas genom ett mer centralt placerat monument. Vid torgets östra ände fanns sedan tidigare en brunn, kallad "Lejonbrunnen", bland annat omnämnd i Birger Sjöbergs visa "I Spaniens månsken". Med anledning av jubileet kom fru Ellen Petré, som tillhörde ägarfamiljen till lokaltidningen Elfsborgs Läns Annonsblad, att lämna en större penninggåva vilken skulle finansiera ett offentligt konstverk. Det kom att bli konstnären Carl Elmberg som fick uppdraget att för donationsmedlen utforma en ny torgbrunn. Han skapade då ett fartyg, en bojort, av brons vilken bars upp på en kraftig kolonn som placerats mitt i ett brunnskar av granit. I bojorten står en yngling i fören och blickar framåt medan en äldre man står i aktern, en symbol för framtiden och historien. På brunnskalets sidor uppmärksammas i korta texter betydelsefulla händelser i Vänersborgs historia. Fru Petrés generösa donation, en bestående manifestation av 300-årsjubileet, kunde invigas 1946 och Torgbrunnen minner än i dag vänersborgarna om stadens historia.

Vänersborgs 350-årsjubileum 1994

Så närmade man sig 1994 och planerna på ännu ett stadsjubileum började ta form. En ledande person i arbetet för detta tredje jubileumsfirande kom att bli kommunfullmäktiges ordförande Börje Viberud medan många av de praktiska frågorna kom att gå genom Roy Johansson, dåvarande chef för kommunens Kultur- och Turistenhet. Ett tidigt beslut som togs var att fortsätta den dokumentation av stadens, eller nu rättare sagt kommunens, historia som Corin och Hasselberg påbörjat 1944. Uppdraget gick till fil.dr. Britt Liljewall att författa en tredje del i stadshistorien ”Staden som blev storkommun – Drag i 1900-talets utveckling”. Resultatet blev ett gediget verk, i nivå med de två tidigare, vilket främst koncentrerade sig på tiden 1940-1990-tal. För Liljewall blev det ett till del annorlunda uppdrag då hon vid sidan av ett rikt arkivmaterial även kunde möta levande berättare som upplevt större delen av den historia som hon då skulle dokumentera.

En annan betydande satsning, vilken påbörjades redan 1992, var en omfattande interiör renovering av Vänersborgs museum. Kommunen önskade, tillsammans med Älvsborgs länsmuseum, återskapa och för framtiden bevara den unika museihistoriska miljö från 1885 som Vänersborgs museum utgör. Landets äldsta bevarade intakta museimiljö kom att återskapas så nära original det bara var möjligt. Invigningen av det renoverade museet skedde på stadens födelsedag den 1 februari med ett stort antal inbjudna gäster och tillströmmande allmänhet. I en av salarna hade en särskild stadshistorisk utställning arrangerats med en stor mängd föremål vilka knöt an till såväl Vänersborgs som Brättes historia. Kommunen hade skapat en särskild jubileumstårta av vilken långt över tusen bitar serverades under dagen i museet och den närliggande Huvudnässkolan. Födelsedagen kom att avslutas närmare midnatt då landshövding Bengt K Å Johanson framträdde som sin företrädare Eric Sparres spöke inför hänförda åskådare i museets hörsal.

Vid Vänersborgs jubileer hade det närmast blivit tradition att blicka tillbaka på de historiska rötterna i Brätte. Så skedde även denna gång. Till Älvsborgs länsmuseum hade det inkommit ett erbjudande om en större privat donation för att till del bekosta en arkeologisk undersökning vid moderstaden. Frågan diskuterades men museet ansåg att en större utgrävning skulle i kostnad vida överstiga de erbjudna medlen särskilt med tanke på finansiering av omfattande konserveringskostnader för vattendränkta fynd. Samtidigt skulle en undersökning förmod-

ligen inte kasta så mycket nytt ljus över Brättes historia att det sågs vara insatsen värd. Kopplingen till Brätte vid detta jubileum fick istället inskränka sig till några publika visningar av fornlämningsområdet.

Firandet kom att fortsätta under större delen av året. Stadens egna kulturella krafter visade på Vänersborgs profil som kulturstad. Bland många insatser kan nämnas att Musikskolan i maj arrangerade en Musikvecka fylld av konserter och manskören Sjung Sjung instiftade ett särskilt stipendium till en framstående ung sångare. Kompositören Tommy Hansson skapade musikverket Navigare och Vänersborgskören Björnligan bjöd på välbesökt soaré på teatern. Under året stod Vänersborg även värd för SM i cykel liksom JSM i jollesegling. Vid Fisktorget hade restaurangbåten Frida ankrat upp och en uteservering byggts på torget invid. Enda smolken i bågaren var väl att sommaren gick till historien som en av de regnigare vilket lade viss sordin på några utomhusaktiviteter.

Ett uppmärksammat arrangemang var ”Glasfestivalen”, en utställning med konstglas av internationell kvalitet vilken anordnades av antik- och konsthandlare Bo Knutsson. Utställningen var uppdelad på flera lokaler och verk av ledande glaskonstnärer visades i såväl Konsthallen som i Vattentornet och på Stora Bio. Två konstverk från Glasfestivalen kom att stanna i Vänersborg. Det ena, Åsa Brandts ”Draken”, inköptes av Vänersborgs Söners Gille, Föreningssparbanken och Vänersborgs Hamn & Stuveri AB. Konstverket placerades i Kulturhuset men kom senare att vandaliseras och ligger nu i magasin. Samma öde drabbade den av kommunen inköpta ”Pingvinens längtan till havet” av den isländska skulptören Brunhildur Thorgeirsdottir. Konstverket placerades i Skräckleparken men utsattes även detta för vandalers härjningar och har fått magasineras.

*Kulmen på Vänersborgs 350-årsfirande skedde på Nationaldagen den 6 juni. När kungaparet dagen till ära gästade staden och vandrade längs Edsgatan mot torget slöt stora skaror vänersborgare upp. På bilden ledsagas kungligheterna av dagens värdar, kommunfullmäktiges ordförande Börje Viberud med hustru Gudrun och landshövding Bengt K Å Johansson med hustru Sonja.
Foto: Tommy Fält.*

Kung Carl XVI Gustaf och drottning Silvia gör entré på Vänersborgs museum i samband med Nationaldagsfirandet den 6 juni 1994. Den 1 februari samma år, på Vänersborgs födelsedag, hade museet nyöppnat efter en omfattande restaurering.

*Foto: Ola Erikson
(Vänersborgs museum)*

Jubileumsårets absoluta höjdpunkt var Nationaldagen den 6 juni. Vänersborg hedrades då, i anledning av jubileet, med besök av kung Carl XVI Gustaf och drottning Silvia. Stora folkmassor hade samlats på torget där kungaparet togs emot till musik av Stadsmusikkåren, Börje Viberud höll välkomsttal och kungen talade till vänersborgarna. Efter mottagningen på torget gjorde kungaparet besök på Glasfestivalen i Konsthallen varefter de fick en guidning på det nyrenoverade Vänersborgs museum.

En särskilt uppskattad gåva detta år var den paviljong med placering i Plantaget som av Lions Club överlämnades till kommunen på födelsedagen. Paviljongen, ritad av arkitekten Per Molnit, var avsedd att användas som sommarscen för olika publika arrangemang och har så flitigt nyttjats under 25 års tid, bland annat vid återkommande allsångskvällar.

Konstverket "Andarnas skepp", skapat av glaskonstnären Kjell Engman, placerades vid stranden av Vassbotten för att minna om sjöfartens betydelse för Vänersborg. Liksom Brättestenen och Torgbrunnen utgör kvarvarande minnen av de tidigare jubileerna är "Andarnas skepp" 350-årsjubileets bidrag i denna serie av minnesmärken och offentliga konstverk.

Foto: Marianne Brattberg.

Likt de tidigare två jubileerna skulle även detta komma att skänka Vänersborg ett bestående minne. Blickarna riktades nu mot det förhållandevis nyanlagda området Vänerparken där ett glaskonstverk, skapat av konstnären Kjell Engman, restes. Konstverket, som kallas "Andarnas skepp" och invigdes av prinsessan Desiree, består av tre större segel av glas med en mängd symbolelement. Skeppet markeras av spant och stävar av röd granit med ett "däck" av huggen gatsten. Konstverket, som skänktes till staden av NCC och Fastighets AB Vänerparken, knyter liksom Torgbrunnen an till Vänersborgs historia som sjöfartsstad.

Vänersborgs 375-årsjubileum 2019

När Vänersborg så för fjärde gången rustade för jubileum var det första gången det gjordes som ett "25-årsfirande" då man 2019 valde att högtidlighålla 375-årsminnet av de år 1644 utfärdade stadsprivilegierna. Att detta inte var ett lika "jämnt" jubileumsår märktes också av det i jämförelse med 1944 och 1994 betydligt mer nedtonade firandet.

På nyårsafton invigdes jubileumsåret på torget med fackelparad genom staden, musikkår, tal och visning av en historisk bildkavalkad på storbildsskärm. Samtidigt lanserades ”375 år Tillsammans” som den gemensamma devisen för detta år.

Även denna gång valde kommunen att i bokform uppmärksamma jubileet då man i december 2018 gav ut en mindre fotobok med förhållandevis nytagna bilder från kommunens olika delar. Redaktörer för boken var Maria Engström Weber och Jerry Lövberg och bakom bilderna stod fotograferna Kent Eng, Clas Carlsson, Olle Gustavsson, Jan-Olof Karlbom, Patrik Karlsson, Hans Kongbäck och Jerry Lövberg. Samtidigt kunde keramikern Daniela Thulin presentera årets särskilda jubileumssouvenir i form av Vänersborgs Vattentorn som en ljuslykta i keramik. Stadens årliga Miljöalmanacka fick också en stadshistorisk vinkel då den illustrerades med äldre fotografier från Vänersborg med omnejd, bilder som hämtats ur museets samlingar.

Foto med anknytning till Vänersborg uppvisades också i den välbesökta fotoutställningen ”Bilder av Vänersborg” som under februari-mars visades i Konsthallen med bilder av fotograferna Jerry Lövberg och Stefan Bennhage, bland annat med porträtt av 375 vänersborgare.

Lagom till jubileumsåret stod Vänersborg också värd för Bandy VM då staden under ett par veckor i januari-februari gästades av lag och publik från ett 20-tal olika länder. Finalen spelades den 2 februari då Ryssland korades till världsmästare och Sverige fick en hedrande silverplats.

Dagen efter VM-finalen bjöd kommunen in till ett välbesökt jubileumsfirande i Idrottscentrums A-hall. Musikframträdanden, bildvisningar och olika talare lockade men den största publikmagneten, för de närmare 1500 besökarna, var nog ändå serveringen av jubileumbakelse med kaffe.

I mars arrangerade Vänersborgs museum en familjedag med fokus på jubileet genom stadsvandring, Birger Sjöbergmusik och föredrag med visning av bildsamlingar, föremål och berättelser om historiska gestalter i stadens historia. Under tre tillfällen under året anordnade museet även välbesökta stadshistoriska föredrag.

Nästa tillfälle kommunen valde att särskilt uppmärksamma de 375 åren var i samband med den årliga sommarfestivalen Aqua Blå och Nationaldagen den 6 juni med särskilt fylligt program jubileet till ära. Till Nationaldagsfirandet samlades omkring 1100 personer på Sanden. Vid detta tillfälle spelades för första gången den särskilda sång, ”Lilla Paris”, som komponerats specifikt till jubileet av Joakim Säreborn.

Avslutningen på firandet skedde i samband med den årligen arrangerade Kulturveckan i oktober. Veckan, vilken vanligen bjuder ett rikt innehåll, utökades detta år till två veckor där den andra veckan gavs ett särskilt fokus på barn och unga.

*Kanske yngst av de 1100 personer vilka valde att delta i 375-årsjubileets Nationaldagsfirande 6 juni och då njuta av Stadsmusikkårens toner var Vera Brattberg.
Foto: Marianne Brattberg.*

Källor

- Barck-Holst, Ulf, *Brätte stad och dombok. Bidrag till Vänersborgs förhistoria*. Ystad 1944.
- Corin, Carl-Fredrik, *Vänersborgs historia I. Tiden t.o.m. 1834*. Göteborg 1944.
- Hasselberg, Gösta, *Vänersborgs historia II. 1834-1944*. Göteborg 1944.
- Helander, Gunnar o. Alvin Erik, *"Staden" Hyllningsode till Vänersborgs stad vid högtidlighållandet av stadens 300-åriga tillvaro den 21 juni 1944*. Vänersborg 1944.
- Jubileumsutställningen i Vänersborg 1944 21 juni – 30 juli*. Katalog för utställningen. Vänersborg 1944.
- Liljewall, Britt, *Vänersborgs historia III. Småstaden som blev stor-kommun. Drag i 1900-talets utveckling*. Lund 1994.
- Lind, Håkan, *Vänersborg. Minnen, miljöer och människor under fyra sekler*. Vänersborg 1999.
- Redogörelse för Jubileumsutställningen för Hantverk, Slöjd och Industri i Vänersborg den 10 juli – 1 augusti 1920*. Vänersborg 1923.
- Elfsborgs Läns Annonsblad 1944.

Peter Johansson. Född i Vänersborg 1963.
Chef för Kulturlagret och Vänersborgs museum.
1:e ålderman i Vänersborgs Söners Gille.

Denna människosnillets mest ”blixtrande” uppfinning; Telegrafen

Av

Christer Zetterberg

Vänersborgs telegrafstation blev en av landets största under åren 1855 - 1892. Med ett modern uttryck kan man säga att staden däri-genom ”hamnade på kartan”. Naturvetenskapliga landvinningar och tekniska uppfinningar lade grunden dels för denna etablering och dels utgjorde grundvalen för en helt ny världsordning. Man kan utan tvekan säga att den nya tekniken var starten till ett tekniksprång, vilket i människans historia måste anses vara ett av de största och vars konsekvenser ingen då kunde förutspå. I denna utveckling, om än i vissa fall ganska perifert, passerar en del människor, värda att lyftas fram och reflekteras i historiens spegel.

Att kunna förmedla och överföra information över större avstånd har alltid varit föremål för människans strävan och påhittighet. Runt om i världen har olika system prövats och utvecklats. Vi känner till eld-, rök- och ljudsignaler; vårdkasar i öppna landskap och trummor i tät vegetation. Även visselsignaler och jodding förekom. Budbärare till fots eller med häst kunde dels överföra enkla budkavlar dels utförliga muntliga eller skrivna meddelanden. I London hade de skarpaste börsspekulanterna egna brevduvor, vilka före andra kunde förmedla utfallen på exempelvis Parisbörsen. Tidig och korrekt information har alltid varit guld värd.

Den i början av 1800-talet utvecklade Optiska telegrafen var nyd-nande och den tidens snabbaste signalsystem där även mer utförliga meddelanden kunde skickas. Begränsningen var att den inte kunde användas nattetid eller vid osiktigt väder. Ett optiskt meddelande, ex-empelvis Stockholm- Gävle tog cirka 30 minuter, en kurir behövde åt-minstone två dagar. Man kan förstå att den år 1837 konstruerade elek-triska telegrafen var revolutionerande. Man kunde nu, dag som natt överföra och läsa meddelanden i realtid.

Det var amerikanen Samuel Morse (1791 - 1872) som uppfann telegrafapparaten, vilken bygger på den elektriska strömmens magnetiska verkan. Med en kontakt, telegrafnyckeln, kunde man vid sändning bryta och sluta förbindelsen mellan en kabel och ett batteri under olika lång tid. På mottagarsidan avlästes signalerna genom att en penna markerar korta och långa streck på en pappersremsa, vilka kan tolkas som text och siffror genom att använda det kända Morsealfabetet.

Tidig modell av telegrafapparat

Sverige anammade snabbt tekniken och år 1853 grundades Kungl. Elektriska Telegraf Verket, allmänt kallat Telegrafverket. Verket tillkom för att planera och organisera ett elektriskt telegrafnät i Sverige och uppgiften att verkställa genomförandet gick till generallöjtnant Carl Fredrik Akrell, (1779-1868). Denne hade en militär bakgrund inom lantmäteri och fortifikation. Det var naturligt att uppdraget gick till en kunnig militär, eftersom telegrafering var en vedertagen militär angelägenhet. C F Akrell skred omedelbart till verket och redan samma år öppnades den första linjen mellan Stockholm och Uppsala. Meningen var att denna linje sedan skulle förlängas, via Vänersborg, mot Göteborg och vidare över Öresund för anslutning till näten i Danmark och Tyskland.

I lokala tidningsreferat från februari 1854 kunde man läsa att generalen Akrell och majoren Fredric von Heland besökte Vänersborg och meddelade att två rum hade förhyrts av mamsellerna Naucleur i nordvästra hörnet av Sunds- och Vallgatan. Här skulle en telegraf- och telegrambyrå inrättas, med avsikten att öppnas för allmänheten den 1 oktober. De båda militärerna hade vid sitt besök emellertid främst till uppgift att uppköpa erforderligt stolpvirke och ordna med stationer längs de tidigare nämnda linjesträckningarna.

De tre mamsellerna Nauléer var väl kända i staden. De var döttrar till rådmannen, borgmästaren och riksdagsmannen Carl Joel Nauléer (1758-1835). Denne hade hus och tomt i staden, men hade 1801 även erhållit Magistratens tillstånd att på hemmanet Djupedalens mark få uppta och inhägna ett jordområde. Det var inte ovanligt att upphöjda borgare försåg sig med mark inom stadens donationsjord, främst i syfte att dryga ut självhushållningen. På platsen, Katrinedal, uppförde han en enkel torpstuga och gårdsbyggnader. Någon permanent bosättning för familjen var det emellertid inte fråga om. Efter faderns död framträdde de tre mamsellerna som husägare i staden. De annonserade flitigt om lediga rum och lägenheter, både på Edsgatan och på Sundsgatan. Katrinedal utarrenderades. Vad vi kan se var detta inte alltid helt lyckat. År 1866 nödgades mamsellerna stämma hökerihandlaren August Hedman och snickaren Lundblad inför Rådhusrätten för uteblivna arrendeavgifter åren 1862 och 1863. Vid den tidpunkten hade de två kvarvarande systrarna emellertid redan överlätit dispositionsrätten till Katrinedal till Vänersborgs stad. Gården bedömdes då vara i vanvårdat skick. En annan tingens ordning redovisade lokaltidningen lyriskt år 1880, i samband med ett besök på Katrinedal av stadens Drätselkammare med den kände ordföranden Albert Carlsson i spetsen. Herrarna var inbjudna på supé hos dåvarande arrendatorn, fabrikören Pettersson och sällskapet startade med att avsmaka förråden i källare och visthus; ”Och se, allt befanns gott”! Under några få år hade Pettersson ”helt och hållet omdanat detta förut så oansenliga ställe; från en ruffig torplägenhet till en prydlig villa med alla till en sådan hörande yttre och inre agremanger”. Det tillbyggda boningshuset, vilket omfattande 8 rum och kök ”omgives nu av väl banad och sandad trädgårdsplan och trädgårds- och parkanläggningar i en lyckligt träffad stil”. Förbättringarna omfattade även ladugårdsbyggnader och åkrar. Journalisten avslutade med att vad gällde egendomen ”en besökare har intet annat att klaga på, än att den icke är hans egen”. Av egendomen Katrinedal återstår idag endast en år 1935 uppförd hölada.

Den 1 oktober tillträdde telegrafstationens förste föreståndare, direktören Anton Henrik Öller, född i Strängnäs 1816, men uppväxt från tonåren i Stockholm. Denne Öller skulle bli en pionjär inom svensk elektronik men startade, med tanke härpå, i en helt annan bransch. Han fick 1843 tillstånd att starta en fabrik för sidenvävnad. Denna avvecklades efter bara några år på grund av dålig lönsamhet och han ägnade sig i stället åt att driva upp mullbärsträd för silkesmaskodling. Tio år

senare skall dock hans liv ta en helt annan vändning. Intresset övergick till telegraftekniken och han fick nu nytta av sin fallenhet för mekanik. Via bekantskapskretsen, främst von Heland, fick Henrik Öller uppdraget att inreda och utrusta nya stationen i Uppsala, vars första chef han blev 1853. Han fick då möjligheten att närvara den 16 juli 1853 vid det första testet av linjen mellan Stockholm och Uppsala. En utbyggd linje söderut passerade Vänersborg och även här skulle Öller komma att utses till föreståndare och direktör. Han flyttade in i augusti 1854 och tillträdde tjänsten den 1 oktober. Under vintern ägnade han sig åt olika experiment. I sin brevväxling beklagade han sig över den trista platsen. Kanske inte i avseende på staden utan fast mer över att han inte hade någon att rådgöra med i sitt experimenterande eller att inte få del av de senaste rönen inom telegrafin. Hans bekymmer löste sig dock i juli 1855 då han fick en tjänst i Stockholm. I Vänersborg tillsattes istället E Malmberg som direktör. År 1858 var det dags för en känd och uppskattad telegrafdirektör, Hugo Reinhold Rhen vilken verkade under 24 år fram till sin död 1882. Från Gävle kom Rhens efterträdare A Tynell, vilken fick vara med när den första telefonen testades i Vänersborg.

I hörnet Sundsgatan- Kyrkogatan hade en sedermera i staden välkänd person, Olle Presto sett dagens ljus 1835. Efter erlagd studentexamen i Uppsala 1855 hade han tre år senare fått anställning på telegrafstationen som extra ordinarie assistent. Han gjorde karriär inom telegrafverket både i Lund och Karlstad, men efter sin pensionering 1894 återvände han till födelsestaden. Men det är inte som telegraf-tjänsteman han är hågkommen utan för den verksamhet han parallellt startade 1860, som stadens förste och förnämste porträttfotograf.

Utbyggnaden av telegraflinjen mot Göteborg tog raskt fart och redan i juli 1854 kunde de första sändningarna ske från Göteborg mot Stockholm. Smygstart skedde även från Vänersborg under sensommaren, men stationen öppnades för allmänheten först i oktober detta år. Vänersborg hade vid denna tid omkring 3500 invånare. Det noterades i tidningarna att detta ”upplysningens viktiga befordringsmedel” inte undgick åverkan och skadegörelse. Stolpar vältes och ledningar revs ner så att de slets av. Speciellt omnämndes trakten kring Grästorp! Detta trots att höga viten fanns för ”telegrafens ofredande på minsta sätt”.

Utbyggnaden över riksgränserna gick vidare och 1855 fanns förbindelsen med kontinenten via Öresund och även en linje mot Norge. Elva

år senare fanns även en kabel från Europa till Amerika. All utrikestrafik till och från Norge drogs över Vänersborg då stationen var en kontroll- och repetitionsstation, där alla inkommande telegram först måste tas emot för att sedan på nytt skickas vidare. Staden blev nu en betydande knutpunkt vilket återspeglades genom antalet anställda; 1 direktör, 4 kommissarier och 8 telegramassistenter. Årligen expedierades över 100 000 telegram, vilket medförde att Vänersborg, tillsammans med 5 andra stationer visade ett ekonomiskt överskott, till skillnad från sextio andra stationer som var rena förlustaffärer. År 1861 uppgraderades därför Vänersborg till 1:a klassen med tjänstgöring dag som natt. Tolv år senare hade en gemensam svensk-norsk kontrollstation öppnats i Oslo vilket kom att få konsekvenser för Vänersborg. En kommissarie och tre assistenter överfördes till Göteborg och stationen stängdes nattetid.

Behovet av större lokaler visade sig snart. Telegrafverket annonserade att de önskade hyra 3 större rum redan till våren 1856. Efter ett kort gästspel i annan lokal inrymdes stationen i brukspatronen Nordströms fastighet på Kungsgatan 1A, Paalzowska huset. Trots att Vänersborg ansågs vara en lönsam station kan man inte undvika att förundras över telegrafverkets fräckhet. I december 1862 fanns ett upprop i lokalpressen där ”Magistraten kallar stadens invånare om de är villiga åta sig, att antingen själva, kostnadsfritt för telegrafverket upplåta och framdeles underhålla ändamålsenlig lokal för härvarande telegrafstation eller med hela eller till en del av beloppet, ersätta verket med den årliga kostnaden därför”. Självklart var det ingen som nappade på detta. Som vanligt, redan då, blev det staden som fick agera ”kassako” och anslog ett hyresbidrag med 150 rdr smt årligen. Anslaget var uppe till omprövning 1875, men då greven, G D Taube i stadsfullmäktige fäste uppmärksamheten vid, ”att staden, även med bidragets erläggande hade en telegrafstation för ett billigt pris, jämfört med andra städer”, fann stadsfullmäktige ingen anledning till ändring.

De olika tjänstebefattningarna var noggrant reglerade med som lägst telegrafelev, därefter extra assistent, assistent, kommissarie och högst direktör. Årliga lönen 1861 för en assistent var 1000 rdr, och steg med 500 rdr för varje högre tjänst. En lön motsvarade ungefär vad en 1:e lärare vid Folkskolan erhöll vid denna tid.

Regler för de svenska telegrammens innehåll fanns redan från början. Exempelvis fick de inte innehålla ovanliga ordsammansättningar,

oriktiga satsbildningar eller förkortningar. Siffror skulle vara arabiska. Även portokostnaderna fastställdes. Exempelvis var enkelt porto från Vänersborg till Helsingborg 3:10 R:mt år 1859. I takt med att utlands-
trafiken utvecklades framstod behoven av internationella gemensamma regler och taxor. Vid en internationell konferens i Paris 1865 samordnades detta.

Tekniken utvecklades under åren genom olika snabbskriftssystem med på förhand åsatta tecken på perforerade pappersremсор. Nu började telegrafen även utnyttjas för andra samhälleliga funktioner. År 1861 beslutade regeringen, i syfte att betjäna sjöfarten, att lotsstationer utefter Östersjöns södra delar och längs Västkusten, dagligen före klockan 8 och klockan 15 måtte inrapportera vindens styrka och riktning. Servicen utökades och samordnades några år senare även med norska farvatten.

Trafiken på järnvägarna var näst i tur att ta nya tekniken i anspråk. Som exempel började telegrafstationer 1877 öppnas på orter längs Bergslagsbanan. Det blev därigenom möjligt för tågstationerna att hålla samband med varandra när tåg skickades iväg på de enkelspåriga sträckorna. Men dessa telegrafstationer blev även till gagn för landsbygdens folk att förmedla sig med omvärlden. I detta sammanhang bör Hakon Brunius, (1842-1901), ”Sveriges förste elektriker” presenteras. Han var född och uppvuxen i Lidköping och anställdes 1864 som SJ:s förste telegrafingenjör. Det är dock som egen uppfinnare i Jönköping han gjorde sig känd. Hans mest spektakulära uppfinning var en ”Railway Protector” vilken han fick patent på 1876. Genom att metallremсор, hängande över spåren och kopplade till telegrafrådarna, bringades i kontakt med en skena på loken kunde en elektrisk signal skickas till närmaste station. Placerade på jämna avstånd, 1 km, kunde tågens position på banan avläsas. En tidig föregångare till dagens ATC. Det var också med denna innovation han kom att ha viss beröring med Vänersborg, då tekniken prövades i skarpt läge åren 1880-1882 på sträckan Öxnered- Vänersborg. Helt utan anmärkning. Tyvärr blev aldrig SJ övertygade om funktionens tillförlitlighet.

Signalering över långa avstånd hade främst varit en militär angelägenhet. Det är därför inte förvånande att denna verksamhet var något, som initialt inte involverade kvinnorna och det dröjde innan de vann tillträde. Tidigt ute var däremot Norge som redan 1861 meddelade att

de utbildat 20 kvinnliga telegrafister. Kristiansands Avis passade då på att raljera över svenskarnas motstånd mot att anställa kvinnor, ”de svenska kvinnorna måste vara lika kunskapsrika och läraktiga som våra”. Det dröjde några år, men 1865 kunde man i tidningsreferat notera att en fröken Alida Wessling från Dalarna erhållit tillstånd att öva sig på Örebro telegrafstation. Hon var den 12:e damen som fått tillstånd att vinna övning i telegrafering, dock utan förhoppning om en avlönad framtid! Men motståndet minskade och året därpå hemställde Telegrafstyrelsen att Kungl. Maj:ts måtte medge att telegrafarbete också skulle öppnas för kvinnor och att de kunna anställas, dock med något nedsatt avlöning.

Nästa milstolpe i teknikutvecklingen med trådöverföringar kom 1876 när Graham Bell blev först med patent på en telefon. Nu kunde en mikrofon förvandla talljud eller musik och en hörlur återskapa samma ljud via elektriska spänningsvibrationer i en tråd. Tidigare nämnde Hakon Brunius hade tidigt kopierat Bells telefon och startat tillverkning av denna Sveriges första telefon, ett år före L M Ericsson. Tillverkningen var helt laglig då Bells patent inte omfattade Skandinavien. I november 1877 skrev Jönköpings Tidning om denna märkvärdiga uppfinning att ”ej blott tal utan även sång och musik har meddelats medelst den elektriska ledningen och ögonblickligen fortplantats till åhöraren i en annan byggnad”.

Telefonen kom till Vänersborg i maj 1883. Lokaltidningen rapporterade om den stora händelsen, vilken skedde i närvaro av direktören Ty-nell, kommissarien Presto, högre brandbefäl och fullmäktigeledamöter. Telefonerna var av Hakon Brunius modell och var kopplade mellan polisvaktkontoret, pumphuset vid Skräcklan och kyrktornet. Telefonerna befanns fungera perfekt, även då man talade med låg röst. Fabrikören J G Carlberg var troligen först i staden med egen telefon, då han i mars 1884 fick Kungl. Maj:ts tillstånd att upprätta en förbindelse mellan sitt kontor i staden och sin egendom i Öxnered. Detta var det vanligaste i början, att förbindelsen endast omfattade två telefoner. Denna begränsning samt att mikrofonens räckvidd i början endast var omkring 50 km, föranledde telegrafverket att då uttala att telefonapparaten inte troddes ha någon praktisk funktion på det svenska telegrafverket. Men redan 1885 hade Vänersborg förbindelse med bland annat Göteborg och 6 år senare fanns 53 telefonabbonenter i staden. Telefonen hade kommit för att stanna. Allmänna anläggningar byggdes snabbt ut av olika

intressenter, även på privat initiativ, men telegrafverket började tidigt att överta dessa anläggningar och från 1888 började staten bygga ut ett verkligt rikstelefonnät.

*Två exemplar av Henrik Öllers telefonmodell.
Vänersborgs museums samlingar.*

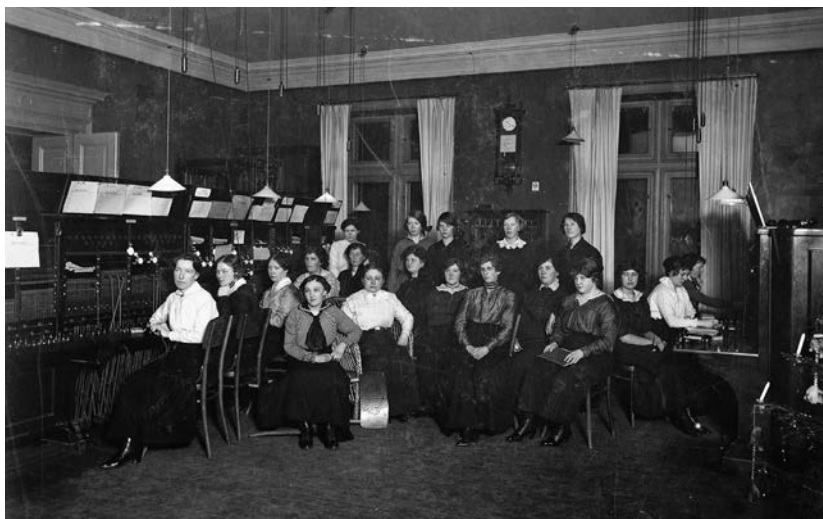
Men även telegrafin utvecklades. Sedan tysken Hertz upptäckt de elektromagnetiska vågorna i luften lyckades italienaren Marconi år 1897 trådlöst sända ett morsemeddelande till en mottagare över 20 km bort. Två år senare kunde Engelska kanalen överbryggas och slutligen även Atlanten.

Telegrafins ”peak” nåddes kring förra sekelskiftet med över 1200 telegrafstationer i landet. Dock hade antalet anslutande linjer till Vänersborg reducerats, från 11 till 3, vilket medförde att personalstyrkan 1892 reducerades från 5 till 3.

Telegrafverket fortsatte sin utbyggnad eller uppköp av andra linjer och 1902 var övervägande antalet av landets telefoner anslutna till riksnätet. Det var inte längre telegrafstationer som efterfrågades utan telefonstationer, där allmänheten som saknade hemtelefoner kunde ringa både lokalt och riks. Stationerna började vid denna tid bemannas med telefonister. Den första telegrafstationen började bli för trång.

I Vänersborg hade ett nytt Riksbankshus invigts 1902. En ståtlig byggnad med drag av barock och renässans. Både telegraf-och telefonstationen samt postverket blev hyresgäster i byggnaden 1903. I februari 1944 skrev Telegrafverket och hemställde om tillstånd att förvärva Riksbankshuset. Som skäl angavs att befintlig utrustning var omodern och snart fullutnyttjad. En övergång till automatstation fordrade större lokaler. Verket hänvisade även till att postverkets lokaler var otillräckliga och mindre lämpliga.

Poststyrelsen hade dessutom beslutat söka annan lösning. Inom befintlig byggnad fanns nu en möjlig lösning genom övertagande av postlokalen och riksbanksdirektörens våning. Riksbanken fick bli hyresgäst. Kungl Maj:t biföll hemställan.

Interiör av telegrafstationen, troligen i Riksbankshuset. Okänt årtal. Vänersborgs museum.

Utvecklingen tog andra vägar. År 1948 köpte Telegrafverket stadens gamla Slöjd- och tekniska skola i sydöstra hörnet av Kyrko- och Södergatan. Denna lärlings- och yrkesskola hade ursprungligen tillkommit på initiativ av stadens Hantverksförening för riktad utbildning av lärpojkar och gesäller. Verksamheten hade nu tjänat ut och byggnaden revs hösten 1950. Det var vid denna skola Halvord Lydell, en av Gillets grundare och förste gilleskrivare, hade undervisat i teckning och linearritning. Halvord Lydell var mest känd som privatlärare i staden men även som initiativtagare till att ett antal föreningar bildades. Han var dessutom en stark tillskyndare av försköningen av Skräcklan och Dalaborgsområdet på Blåsut.

Den nya telegraf- och telefonstationen stod klar i början på 1950-talet i samband med att telenätet i Vänersborg automatiserades 1953. Den ansågs vara dåtidens modernaste. Än idag är telestationen inrymd i del av byggnaden och är i högsta grad en fullt verksam anläggning med den senaste tekniken även inom fiberoptik.

*Telegrafstationen hörnet Kyrkogatan- Södergatan med sin ståtliga trappa.
Vänersborgs museum*

Att stationen en gång varit öppen för allmänheten med telegrammottagning och telefoni vittnar det konstverk, signerat G Ö 1954, gömt bakom kablar och stativ, som ännu pryder ena väggen i den tidigare för allmänheten öppna stationsdelen. Byggnaden i övrigt är ombyggd till ett företagshotell. Televerket lämnade inte helt Vänersborg. För allmänhetens service öppnades en telebutik först på Köpmansgatan under något decennium för att avsluta närvaron i staden med en mindre butik på Edsgatan, granne med Sagabiografen.

Större mosaiktavla med historiskt Vänersborgsmotiv kvarlämnad i den tidigare publika delen av telegrafstationen

Den första telegrafstationen på Sundsgatan revs 1963 för att bereda plats för Gulfs då nya bensin-och servicestation. Riksbanken som inrättning fanns kvar till 1995. Lediga lokaler i byggnaden har sedan 1950- talet varit uthyrda till olika verksamheter. Bland andra har stadsbiblioteket varit inrymt i bottenvåningen åren 1949 till 1967 och tidvis har även länsstyrelsen haft verksamhet i byggnaden. Idag är hela huset ianspråktaget för bostäder i en bostadsrättsförening.

Referenser

Hasselberg, Gösta, *Vänersborgs historia II, 1834-1944*, Göteborg 1944

Hallberg, Tord Göran, *Hakon Brunius. Artikel i Digitala modeller. Utan datering.*

Johansson, Peter, *Halvord Lydell, Privatläraren, Föreningsmänniskan och Naturälskaren. Opublicerat manus.*

Tidning för Wenersborgs stad och län, flera årgångar

Christer Zetterberg, Gilleskrivare sedan 2003

Erik Odelius - hans liv och fastigheter

En kortfattad biografi och historik

Av

Karl Bernling

Följande artikel bygger till stor del på två videointervjuer med Erik Odelius som artikelförfattaren gjorde i maj 2017.

En ögonblicksbild från Vänersborg sommaren 1949: Vi befinner oss i fruktaffären på Edsgatan 29 i Vänersborg. Den 15-åriga Erik Odelius är på ett ärende dit för att handla åt mamma Ida. Det har gått drygt ett år sedan Erik avslutade sin obligatoriska skolgång, vid denna tid 7 års folkskola. Precis när Erik ska lämna affären stiger hans gamla fröken från skoltiden in. Följande korta samtal kommer Erik att minnas resten av sitt liv:

”Goddag fröken.”

”Goddag Erik. Vad kan Erik tänkas göra nu för tiden då?”

”Jag har arbetat ett år på Televerkstaden.”

”Jaha ja. Ja, det är ju bra för en sån som dig att du har fått ett sånt arbete.”

Nej, Erik ansågs inte ha något så kallat ”läshuvud”, det tillstod han utan omsvep själv. Han såg skoltiden som en bortkastad tid i sitt liv, liksom för övrigt även värnpliktstiden som jeepförare på F7/Såtenäs. Förutom träslöjden som fångade hans intresse, där han hade högsta betyg, var skolan något att bara genomlida. Så det fanns länge inget självklart eller förutsägbart i det faktum att Erik Odelius fram emot slutet av 1990-talet skulle vara en av Vänersborgs största privata fastighetsägare. Det självklara i unga år hade förmodligen varit att Erik fortsatt i, och så småningom tagit över fadern Helges koks och vedhandel. Han hade också förmodligen kunnat arbeta kvar på Televerkstaden (det som senare blev Teli) fram till sin pension, om det inte hade varit för den känsla av ofrihet och instängdhet som gjorde att han bara stod ut ett drygt år i verkstadslokalerna. Som byggnadssnickare och

byggnadsarbetare ansågs Erik vara mycket skicklig och pålitlig och det hade kanske stannat därvid om det nu inte varit så att Erik hade en osedvanlig förmåga att fånga tillfället i flykten. Tillsammans med en hög arbetsmoral, stark arbetsdisciplin och ett gott sinne för affärer skulle det ta honom långt i livet.

Erik Odelius föddes 1934 och växte upp i en miljö som präglades av hårt arbete och företagssamhet. Han föddes i hemmet på Kronogatan 34 i Vänersborg. Fadern Helge var andra generationens koks- och vedhandlare. Helges far Henning Odelius hade varit lantbrukare på gården Slommebogen i Gestadtrakten, men då han på äldre dagar blev änkling, sålde han gården, flyttade ner till Vänersborg och startade runt år 1930 den ved- och kokshandel som ganska snart togs över av sonen Helge. Det fanns vid den här tiden åtminstone två vedhandlare i Vänersborg förutom Helge Odelius koks och ved, nämligen Harry Falks åkeri på Holmängen, Sjöström och co. på Lilla Vassbotten samt i mindre omfattning Johanssons Express som enbart sålde koks. Helge Odelius

drev, från samma adress där familjen bodde, ett utpräglat familjeföretag där hustrun Ida tog upp beställningar per telefon och där Erik redan i tolvårsåldern fick börja hjälpa till. Efter avslutad sjuårig folkskola, skulle han under en lång följd av år arbeta i firman, om än i allt mindre omfattning allt eftersom åren gick.

Erik Odelius på trottoaren vid barndomshemmet på Kronogatan 34 i Vänersborg, tidigt 1940-tal.

Foto från privat fotoalbum.

Enkelt uttryckt var koks och vedhandelns ”affärsidé” att köpa koks från hamnen i Uddevalla och ved från skogsbönder på Kinnekulle, där de eftertraktade raka och kvistfria björkarna växte, och sedan leverera hem till slutkunder i Vänersborg. Arbetet var säsongsbetonat; på sommaren samlades veden in, kapades, klövs och staplades. Vintern var den mest arbetsintensiva delen av arbetsåret med ständiga körningar till ved- och kokskonsumenter i staden. Till en början hade koks- och vedhandeln inga egna motorfordon utan man tog emot varorna från externa åkare. Leverans till kundkretsen skedde med hjälp av inhyrde häståkare Quarnberg. Något år efter Andra världskrigets slut investerade man i en helt ny Ford-lastbil som tillät en last på 4½ ton. Eftersom verksamheten var säsongsbetonad, fanns under det relativt lugna sommarhalvåret utrymme för annan verksamhet. Bland annat körde Erik lastbil för trävaruhandeln Andersson & Larsson på Lilla Vassbotten under en sommar på 50-talet.

På Kinnekulle med flaket fullt av björkved, sent 1940-tal. Till vänster, bakom vindrut-tan, skymtar Helge Odelius fram. På kofångaren står en ung Erik Odelius. Foto från privat fotoalbum.

År 1954 träffade Erik sin blivande hustru Ingrid som var lantbrukardotter från gården Tängelsbol utanför Brålanda. Det unga paret bodde några år, fram till 1958, hos svärföräldrarna innan Ingrid följde med Erik till Vänersborg. Erik trivdes bra med att under sommarmånaderna

hjälpa till i det dagliga lantbruksarbetet och hade inte varit främmande för att kanske slå in på jordbrukarbanan.

I Vänersborg bodde Erik och Ingrid under en tid i en vindslägenhet hos Eriks föräldrar. Erik fortsatte att jobba sida vid sida med sin far och hoppade också in som byggnadsarbetare där jobb fanns att få, vilket förmodligen inte var svårt för en händig karl som Erik. I takt med att efterfrågan på koks och ved under slutet av 50-talet stadigt minskade eftersom man i allt större utsträckning gick över till oljeeldning, började Erik mer och mer inrikta sig på rollen som byggnadsarbetare. Fadern Helge fick en förfrågan från Smiths oljor i Uddevalla om man ville börja köra olja för dem, något som Erik ställde sig positiv till, men Helge avböjde erbjudandet. Firman fanns kvar långt in på 1970-talet, (lastbilen såldes år 1975) och under de sista åren hjälpte Helges sonson Sven-Erik till att köra ut mindre partier ved med hjälp av till vanlig personbil kopplad släpkärra. Firman avvecklades 1977.

År 1957 föddes sonen Sven-Erik och två år senare dottern Gunilla. Trångboddheten i den lilla enrumsvindslägenheten på Kronogatan 34, där man var inkvarterade, hade blivit påtaglig och Erik började se sig om efter en bostad för sin unga familj. Han hade under alla år sparat så mycket som möjligt av sina inkomster, och hade alltså ett eget startkapital att spela med. Man får inte glömma att det vid den här tiden, före miljonprogrammet, inte alls var en ovanlig situation för en ung familj att stå utan eget boende och vara hänvisade till trångboddhet hos föräldrar eller till den marknad av små omoderna lägenheter som möjligen kunde finnas att hyra. Ett erbjudande om att köpa en fastighet nere på Skräcklan (Skräcklegatan 2) avvisades på grund av ett alldeles för högt begärt pris och det faktum att precis innan erbjudandet kom, hade Erik redan hunnit köpa sin första fastighet.

Pilen 9 - Hamngatan 27

När Hamngatan 27 var till salu (det var Berta Öberg, änka efter häståkeriägaren Oskar Öberg, som sålde), fanns förutom Erik endast en spekulant till. Erik hade lagt exakt samma bud på femtioåtta tusen kronor som konkurrenten, men vann budgivningen genom att erbjuda fru Öberg gratis flytt hjälp, något som hon genast nappade på! Erik hade ett startkapital på artontusen kronor och fick låna resterande fyrtiotusen av Sparbanken i Vänersborg.

Köpekontraktet skrevs under den 1:a oktober 1960 och i och med detta köp börjar den egentliga historien om Erik Odelius fastigheter. Huset hade vid den här tiden 5 lägenheter. Erik med familj installerade sig i en av dessa och övriga 4 hyrdes ut. Senare inredde Erik husets vind och tillskapade därmed ännu en lägenhet. Än idag finns Öbergs stall med tillhörande höloft kvar, numera som personbilsgarage.

Hamngatan 27, ca. 1965. Framför huset står Gunilla och Sven-Erik Odelius. Foto från privat fotoalbum.

Hustrun Ingrid hade redan från början, vid sidan av sitt arbete som vårdbiträde på Dalbobergens sanatorium och Epidemijukhuset på Torpavägen i Vänersborg, hand om allt administrativt arbete och Erik skötte den praktiska driften. Det var en arbetsfördelning som skulle fortsätta framgent, även då Ingrid långt senare hade lämnat företaget och andra personer tagit över kontorsarbetet. Löpande pappersarbete skulle aldrig komma att bli något Erik befattade sig med. Till en början drevs fastighetsverksamheten som enskild firma. Först i början av 1970-talet startades ”Odelius Bygg AB”.

Ingrid Odelius i kontorsarbete, ca. 1975. Foto från privat fotoalbum.

Lagern 4 - Skräcklegatan 2

År 1964 blev Erik återigen erbjuden att köpa Skräcklegatan 2, och den här gången var tiden och priset det rätta.

Det kan i korthet nämnas att huset har en ganska intressant förhistoria. I samband med förberedelserna inför uppförandet av Kungliga Dramatiska Teaterns nya teaterpalats vid Strandvägen i Stockholm åren 1902-1908, anordnades ett riksomfattande penninglotteri för att finansiera byggprojektet. En herr Pettersson från Vänersborg fanns bland vinnarna i lotteriet och det sägs att prispengarna utgjorde grundplåten då huset på Skräcklegatan 2 uppfördes.

Redan 1960, i samband med att Erik letade bostad till sig och sin familj, hade han blivit erbjuden att köpa fastigheten, som var i de åldrade syskonen Petterssons ägo. Huset var omodernt med vedspisar, kakelugnar samt utedass och krävde en omfattande renovering. Priset år 1960 var satt till sextiotusen kronor vilket Erik tyckte var alldeles för högt. Fyra år senare återkom alltså säljaren, och nu var priset betydligt prutat. Erik genomförde affären och hans andra fastighet köptes för fyrtyotretusenfemhundra kronor. Huset genomgick en omfattande renovering och modernisering innan familjen kunde flytta in år 1965.

Bland annat grävde Erik för hand, med hjälp av hacka och spade, ut ett källarplan under huset! Pappa Helge bistod vid arbetet, men det var Erik som bokstavligen talat gick under jorden. Det är inte svårt att föreställa sig att de närboende som åsåg denna renoveringsinsats kanske först skakade på huvudena när de såg Erik krypa in under huset. Men efter hand som man förstod att det verkligen byggdes en källare under huset måste man snarast ha blivit imponerade av beslutsamheten och möjligen spreds budskapet att här fanns en driftig karl att hyra. I så fall var detta företag en formidabel reklamkampanj i realtid. Antalet uppdrag från de närboende ökade också markant efter insatsen.

Man ersatte dessutom den gamla träpanelen med en modern tegel-fasad samt rev den gamla tvättstugan och vedboden och byggde en garagelänga med plats för 8 garage för uthyrning. Samtidigt inreddes vindsvåningen med 2 lägenheter och idag har fastigheten 4 lägenheter på 3 våningsplan.

Skräcklegatan 2, ca. 1964. Garagelängan står färdig, men renoveringen av huvudbyggnaden är ännu inte påbörjad. Foto från privat fotoalbum.

Erik Odelius fastighetsbestånd bestod alltså år 1965 endast av 2 fastigheter med ett fåtal hyresgäster, och så skulle det förbli en lång tid framöver.

Det var särskilt två personer som skulle bli avgörande för Eriks framtid inom byggbranschen. Efter att ha bytt ut köket hemma hos då-

varande direktören för Västgöta Dals Stadshypotek, Björn Axvik, fick Erik många uppdrag för just stadshypoteket.

Och efter att ha hjälpt byggmästaren på Domänverket, Ingemar Magnusson, att inreda kontorslokaler där, erbjöds Erik i mitten av 1970-talet att ansvara för allt underhåll på verkets fastigheter i området, ett uppdrag som skulle generera förhållandevis stora inkomster. Bland annat gjordes arbeten på den lilla ön Ursholmen i det yttersta av Kosterarkipelagen och på Brommö i Vänern.

Erik Odelius i färd med att lägga golv, ca. 1980. Foto från privat fotoalbum.

År 1975 avslutade sonen Sven-Erik Odelius sin byggtutbildning och började i faderns firma. Precis som Erik i många år hade arbetat sida vid sida med sin far Helge, skulle Sven-Erik, förutom ett par års mellanspel runt 1990 som arbetsledare för byggjätten Skanska, under många år göra detsamma tillsammans med sin far Erik.

Linden 10 - Residensgatan 37/Norra gatan 4

Det skulle dröja ända till år 1977 innan den tredje fastigheten köptes. Det skulle bli ett stort steg för Erik att förvärva fastigheten Linden 10, både ekonomiskt och vad beträffar antalet lägenheter.

Fastigheten har en förhistoria som kan vara värd att belysa. Tomten i nordöstra hörnet av Residensgatan och Norra gatan hade stått öde i alla år. Egentligen skulle den ha bebyggts samtidigt som fastigheterna på Norra gatan 6-10 samt Edsgatan 38 byggdes, alltså runt år 1915.

Det var firman Bröderna Lindgren som var de tänkta byggherrarna och byggritningar fanns klara, men på grund av en konkurs realiserades aldrig planerna för Linden 10. Man hade redan hunnit gräva ut för ett källarplan då bygget stoppades. Istället skulle det dröja ca 30 år innan tomten köptes och bebyggdes av Trollhättans store byggherre, byggmästaren Algot Nyström, som inför byggstarten lär ha sagt att ”Nu ska jag lära vänersborgarna hur man bygger hus”. Huset stod klart år 1947. Nyström var för övrigt mycket kräsen i sitt val av hyresgäster, så det var inte ”vem som helst” som fick bostad i hans nybygge. Först och främst skulle här bo högre tjänstemän från stadens övre sociala skikt och dess olika administrationer (länsrådet Åke Lindberg, dåvarande landshövding Arvid Richerts närmaste man, bodde till exempel i den stora etagevåningen på Residensgatan 37). Så var också fallet under många år, men då Erik år 1977 tog över hade den ursprungliga hyresgäststammen tunnats ut ordentligt.

Erik hade inte gjort några husaffärer på många år, och då han sökte banklån för att köpa denna fastighet var det initialt svårt att få banklånen beviljade; man trodde inte att denne uppkomling bland stadens fastighetsägare skulle klara av det hela. Affären låg också på en helt annan prisnivå än de tidigare, som ju egentligen i grunden hade handlat om att ”skaffa tak över huvudet” åt den egna familjen. När till slut Sparbanken beviljade lånen var det nog en och annan som än en gång skakade på huvudet och undrade var detta skulle sluta. Det var Algot Nyströms son, Wilhelm Nyström, som sålde fastigheten som hade 19 lägenheter vid köptillfället. 1980 inreddes en vindslägenhet på Norra gatan 4 och 1986-87 inreddes ytterligare 3 lägenheter då fastighetens vindsförråd tömdes. Man satte också in hissar vid denna renovering.

*Residensgatan 37, ca 1977.
Här ser man huset innan
några tillbyggnader på
vindsvåningen har utförts.
Foto från privat fotoalbum.*

Efter denna första lite större fastighetsaffär kände Erik att det lossnade ordentligt. ”Jag såg ju att det gick bra, så varför inte öka!”, som han uttryckte det. Och redan 2 år senare, år 1979, förvärvades nästa fastighet, Palmen 2 - Residensgatan 28A/B

Fastigheten såldes av Göran Ahlin. Och det var här som Erik ganska omgående och för första gången (se ovan, Linden 10) byggde ut med lägenheter på vindsplanet, i detta fall 3 lägenheter. Fastigheten har idag 15 lägenheter på 4 våningsplan.

Man kan säga att Erik nu hade fått blodad tand, för nu sker större fastighetsaffärer mer frekvent. År 1982 köper man fastigheten Linden 6 - Edsgatan 40 av Håkan Berg. I detta köp går för första gången Eriks son Sven-Erik in som delägare i en fastighet. Huset är ett så kallat landshövdingehus med en murad bottenvåning och övriga 3 våningar byggda i trä. Och just dessa tre övre våningar skall tidigare ha stått som officersbostäder på Västgöta- Dals regementets övningsfält vid Grunnebo Hed sydväst om Vänersborg, och efter att den militära närvaron där avvecklats ha demonterats, flyttats till Vänersborg och återuppbyggt på den murade första våningen på Edsgatan 40. Även i denna fastighet gjordes vindsplanet om till lägenheter. Idag har fastigheten 12 lägenheter på 4 våningsplan.

Redan samma år, 1982, köper Erik tillsammans med Sven-Erik Enen 18 - Lovisebergsgatan 7A/B av Paul Henriksson. Fastigheten har 12 lägenheter på 3 våningsplan.

Det dröjer sedan 3 år, till 1985 innan det är dags igen. Och nu är det ett av stadens mest kända hus, huset där Birger Sjöberg föddes; Lönnen 11 - Kronogatan 16/Edsgatan 28 som förvärfvas. Sven-Erik är med också vid detta köp.

Erik hade gjort reparationsarbeten i huset för dess ägare, Sven Erlandsson, som var arkitekt på K-konsult och blivit tillfrågad om han ville köpa fastigheten. Köpeskillingen blev relativt låg, men det fanns mycket att göra i huset som tidigare hade inrymt ett tryckeri på bottenvåningen och ett antal övernattningslägenheter på dess övre plan. Efter genomgripande ombyggnad har fastigheten idag 9 lägenheter på 2 våningsplan.

Ett år senare, 1986, förvärvade Erik fastigheten Hasseln 1 - Edsgatan 53, före detta Hotell Gillet, av Vänersborgs Söners Gille. Hu-

set hade under drygt 27 år (1922-1949) inrymt Vänersborgs Söners Gilles ålderdomshem som förvaltades av ”Vänersborgs Söners Gilles fastighetsförening upa” som särskilt bildats för ändamålet. När ålderdomshemmet lades ner, utarrenderades fastigheten till dess sista föreståndarinna, Karin Håkansson, som fortsättningsvis bedrev pensionsverksamhet i huset. Senare tog Bertil Norling över och drev Hotell Gillet. I efterdyningarna av den stora hotellbranden i Borås år 1978, stramades brandsäkerhetsregler och försäkringsvillkor upp ordentligt. Med anledning av detta ansåg sig Vänersborgs Söners Gille inte längre kunna stå kvar som ägare. I och med Eriks köp flyttade hotellverksamheten efter en kort tid ut och fastigheten byggdes om och har nu 6 lägenheter på 3 våningsplan

Edsgatan 53, april 2019. Foto: Karl Bernling

År 1988 skiljer sig Erik från hustrun Ingrid och strax därpå träder sambon Mona Bodin, som under några år kommer att vara ansvarig för det administrativa arbetet, in i företaget. Det är också när 1980-talet går in i 1990-tal som Erik ”pensionerar” sig från det fysiska byggarbetandet i företaget och iklär sig rollen som företagsledare och på heltid börjar ägna sig åt den affärsmässiga delen av företagandet.

Den uppmärksamme läsaren har säkert noterat att vi så här långt helt och hållet har rört oss i nordstan i Vänersborg, samtliga hitintills förvärvade fastigheter ligger där. Men i och med 1990-talets ingång

vidgas vyerna, och decenniet kommer också att bli det mest expansiva i historien om Erik Odelius fastighetsägande.

Under slutet av 1980-talet startar Erik tillsammans med tidigare nämnde Ingemar Magnusson (se ovan - jobb för Domänverket) byggfirman IMERO (Ingemar Magnusson ERik Odelius). I dess regi går Erik för första gången in i nyproduktion av hus och lägenheter. Först ut blir fastigheten Flädern 9/Kronogatan 36-40 där 14 lägenheter nyproduceras år 1986, lägenheter som sedan säljs vidare. På Hasseln 18/Nygatan 30-32 bygger man år 1987 nytt inne på gården och renoverar huset mot gatan. Åt Vänersborgs kommun görs två daghemsenheter i ordning; en på Kyrkogatan 44 och en på Residensgatan 35. Och på det då relativt nyanlagda bostadsområdet Onsjö bygger man 3 hus med 4 lägenheter i varje samt en förskola. Man går också för första gången utanför kommungränsen och landar i Henån på Orust där 16 lägenheter byggs. Det sista gemensamma projektet blir fastigheten Linnéan 4 - Södergatan 9-13/Vallgatan 5-7, där man i egen regi uppför 3 huskroppar med sammanlagt 57 lägenheter som står inflyttningsklara år 1992. Byggfirman hade som mest ett tiotal anställda.

Vid sidan av Imero gör Erik även fastighetsaffärer i Amsterdam i Nederländerna, där han under ett par år är delägare i flera centralt belägna hyres- och kontorsfastigheter. I och med devalveringen av den svenska kronan på hösten 1993 och det faktum att fastigheterna var belånade i nederländska valutan Gulden försvann i ett slag det lönsamma i affären. Erik menade att affären i grunden byggde på dålig rådgivning och kallade den för en misslyckad affär.

Det tidiga 1990-talet var en turbulent tid i bygg- och fastighetsvärlden. Olika faktorer spelade in och när de statliga räntesubventionerna i stort sett halverades. På grund av skattereformen 1990/91, kom många fastighetsbolag på obestånd och när fastighetspriserna drastiskt började sjunka på hösten 1990 blev fastighetskonkurserna i Sverige allt vanligare. Krisen fördjupades ytterligare under de följande åren. Erik kom, sett i ett nationellt perspektiv, relativt lindrigt undan. Han hade i stort sett aktat sig för våghalsiga affärer och i grunden varit ekonomiskt försiktig.

Krisen drabbade förstås också Vänersborg. Som exempel kan nämnas att Erik år 1992, på exekutiv auktion, köpte fastigheten Tallen 1/ Karlslundsgatan 8, en affärsfastighet som idag inrymmer vildmarksbutiken ”Snäjk” och firman ”Vänersborgs Tandteknik”.

Under krisåren köpte man också in sig i fastigheterna Myrten 7/Södergatan 12A-B samt Lärkrädet 16/Edsgatan 34A-C tillsammans med Stig Persson.

Tilläggs kan att fastigheterna i Henån senare såldes till följd av att de statliga räntesubventionerna slutligen upphörde.

Resedan 4 - Kungsgatan 9/Edsgatan 20

Det ståtliga bankpalatset i sydvästra hörnet av Kungs och Edsgatorna var ett hus som Erik och Sven-Erik länge hade drömt om att äga. Byggnaden ritades av värmlandsbördige stockholmsarkitekten Bror Almqvist för Wermlands Enskilda Bank och byggdes åren 1916-18. Under många år bedrevs bankverksamhet i fastigheten, under olika namn; förutom WEB senare Jordbrukarbanken, Kreditbanken, PK-banken samt Nordbanken.

År 1994 flyttade Nordbanken (nuvarande Nordea) sin verksamhet från Kungsgatan 9 till moderna lokaler på Sundsgatan 12. Eftersom interna bankregler förordade att banken inte fick äga fastighet där egen bankverksamhet ej bedrevs, började man se sig om efter en köpare. Efter ett tips om den förestående försäljningen från en god vän och hyresgäst i fastigheten, hörde Erik av sig till bankens huvudkontor i Stockholm, och efter att man från bankens sida hade försäkrat sig om att Erik var en seriös köpare, åkte Erik och dåvarande sambon Mona Bodin upp till Nordbankens fastighetsförvaltare i Stockholm och inledde förhandlingar om köpesumman. Bankens utgångsbud låg på femton miljoner kronor, men man medgav att det fanns ett renoveringsbehov för ca tre miljoner. Efter hårda förhandlingar där man från bankens sida bl.a. hävdade att banklokalen var en ”guldgruva” hyresmässigt och Erik å sin sida framhöll att det var omöjligt att ta ut ”stockholmshyror” i lilla Vänersborg, enades man till sist om ett pris på elva miljoner. Erik såg fastigheten som ”juvelen” i sitt fastighetsbestånd. Fastigheten har idag 17 lägenheter på 4 våningsplan samt 6 affärslokaler och en advokatbyrå; ”Advokaterna BBC”.

*Edsgatan 20/Kungsgatan 9,
april 2019.*

Foto: Karl Bernling

År 1994 köper man också, för första gången, en fastighet vid det så kallade gågatekrysset (korsningen Edsgatan-Sundsgatan), nämligen Timjan 5/Edsgatan 16-Sundsgatan 10, i dess nordvästra hörn. Säljare genom anbudsförfarande var familjen Roslind.

Allt eftersom den administrativa bördan ökade i takt med det allt större fastighetsinnehavet, tillfrågades Eriks dotter Gunilla Odelius, som vid den här tiden arbetade som förskolelärare, om hon kunde tänka sig att på deltid ta över viss del av de administrativa sysslorna i företaget. Och då Erik och sambon Mona Bodin år 1995 gick skilda vägar, kom Gunilla med omedelbar verkan att på heltid involveras i företaget. I och med Gunillas inträde i verksamheten hade alltså samtliga medlemmar av den ursprungliga kärnfamiljen Erik, Ingrid, Sven-Erik samt Gunilla Odelius under någon tid arbetat i företaget.

År 1996, köper man fastigheten Sippan 6/Edsgatan 14-Sundsgatan 13B, belägen i gågatekryssets sydvästra hörn, av syskonen Gun Raner, Evert och Sten Lundborg, även denna gång genom anbudsförfarande. Fastigheten blir den första att ingå i det nybildade bolaget "Odelius Fastighetsförvaltning AB" som samägs av Sven-Erik och Gunilla Odelius.

1990-talets stora expansion avslutades med förvärven av fastigheterna Timjan 6/Sundsgatan 8A-C år 1997, samt Sippan 5/Sundsgatan 13A år 1999. Den sistnämnda fastigheten såldes av Tage "Tegarn" Erikssons dotter Margareta Svensson. Vid ett senare tillfälle slog man ihop Sippan 5 med Sippan 6, och den gemensamma fastighetsbeteckningen blev därefter Sippan 6.

Det nya milleniet inleds med köpet av Näckrosen 8/Sundsgatan 12 i gågatekryssets nordöstra hörn, och för andra gången är det Nordea som är säljare (se ovan Resedan 4).

Efter drygt 20 år av kraftig expansion, lugnar det ner sig. Det dröjer till år 2007, innan nästa fastighetsaffär görs. Det var Olof Hagner som i "paket" sålde fastigheterna Tulpanen 1/Magasinsgränd 1 samt Furan 15/Kyrkogatan 27. Erik var egentligen ute efter att köpa Tulpanen 1, så Furan 15 såldes omgående vidare.

Det allra sista köpet görs år 2009, då fastigheten Enen 21/Kyrkogatan 41-Nygatan 40A-G säljs av Peter Bergman och Bengt-Arne Svensson på den vänersborgsbaserade arkitektfirman Contecton.

I maj 2017 gör artikelförfattaren vid två tillfällen videointervjuer med Erik där han med stolthet berättar om sitt nära nog livslånga engagemang i småföretagsvärlden och fastighetsbranschen. Mot slutet av den sista intervjun, den nionde maj 2017, berättar Erik om mötet med skollärarinnan i fruktaffären. Vi skrattar åt hennes nedlåtande tilltal och Erik tillägger med illa dold förtjusning:

”Hon skulle ha sett mig nu!”

Tre och en halv månad senare avlider Erik i sitt hem på Kungsgatan 9. ”Odellius Fastigheter” som är ett samlingsnamn och ett varumärke för de olika firmorna som familjen Odellius äger, lever vidare. Idag, år 2019, leds företaget av syskonen Sven-Erik och Gunilla Odellius. I företaget arbetar nu också Sven-Eriks båda barn, Christoffer och Lovisa.

Artikelförfattaren Karl Bernling (till vänster) och Erik Odellius (till höger), vid ett av intervjutillfällena i maj 2017. På väggen bakom Erik hänger ett fotografi med Eriks barnbarn Christoffer Odellius och Lovisa Odellius. Foto: Karl Bernling

Läs mer:

Om Gillets åldersdomshem på Edsgatan 53 skrev Stellan Granat, i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift 1997, den mycket intressanta artikeln ”Kring Vänersborgs Söners Gilles Åldersdomshem”, sidorna 39-46.

På sidan 4 i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift 1968, finns en bild på Helge Odelius koks och veds vedupplag på Kronogatan 34. Bilden ingår i den synnerligen läsvärda artikeln om husen på Kronogatan, där dåvarande 1:e gilleskrivaren i Vänersborgs Döttrars Gille, Agnes Svärd, berättar om husen på Kronogatans norra sida.

Båda artiklarna hittar du på Vänersborgs Söners Gilles hemsida vaenersborgssonersgille.se

Stort tack till Per Hedquist för hans initierade information om Resedan 4/Kungsgatan 9-Edsgatan 20 samt hjälp med vissa årtalsbestämningar.

Ett stort tack även till Gunilla Odelius och Sven-Erik Odelius, samt Eriks syster Ingalill Persson, för genomläsning av, och synpunkter på, denna artikel.

BRÄTTEGÅRDEN 80 ÅR 1939 - 2019

Om Sveriges äldsta flickinstitution

Av

Bo Olsson

Akvarell av Gunilla Ekström -92 över Brättegården.

Bakgrund.

Omhändertagande av barn och unga och placering på skyddshem eller räddningsinstitut har sin början kring 1840-talet då Råby räddningsinstitut i Lund inrättades. I vår närhet startades Margretelunds skyddshem i Lidköping 1888. Båda inrättningarna var stiftelser efter testamenten/donation. Under 1920-talet fanns ett flertal skyddshem som drevs i landstings/kommunal eller kyrklig regi. De ungdomar som placerades på dessa skyddshem var föräldrarlösa eller vanartiga barn. Innehållet i verksamheten var olika former av arbete ofta jordbruk och trädgårdsskötsel, viss skolgång samt kristendomsundervisning (uppföstran till arbetsduglighet och gudsfruktan).

Under 1930-talet blev kritiken mot vården/behandlingen på skyddshemmen stark efter flera tidningsartiklar samt boken: "Skyddshemmen" skriven av journalisten Else Kleen. Hon beskrev bl.a daglig inlåsning, hårda bestraffningar för bagatellartade förseelser samt organiserad misshandel. Hon kallade verksamheten för "rottingpedagogiken". Artiklarna fick särskild tyngd, då hon var gift med dåvarande socialminister Gustav Möller. En statlig utredning ledde sedan till att staten från 1938 skulle ta över skyddshemsverksamheten och därmed garantera att missförhållanden inte längre förekom. Skolhem skulle finnas för de ungdomar som var under 15 år. För äldre ungdomar inrättades yrkesskolor för pojkar och hemskolor för flickor,

I skyddshemsutredningen konstaterades: "Det torde vara få arbetsuppgifter, där det rent personliga betyder så mycket som vid fostran och utbildning av brottslig och vanartad ungdom och förmåga att förstå och komma till tals med de unga är en absolut nödvändig förutsättning för framgång i skyddshemmens arbete,"

Då det i den nya statliga organisationen saknades en institution för flickor erbjöd Vänersborgs kommun staten ett markområde utanför staden. Detta initiativ lyckades och Brättegårdens skolhem kunde 1939 öppnas naturskönt beläget längst in i Vassändaviken. Namnet är taget från den gamla staden Brätte beläget halvannan kilometer från skolhemmet.

Som arkitekt för byggandet anlätades Birger Jonsson chefsarkitekt vid SJ och känd för att ha ritat Filadelfiakyrkan i Stockholm och stationshuset i Falköping. Byggmästare var Enock Svensson i Trollhättan.

Byggnadsarbetarna framför huvudbyggnaden 1938. Andre man från höger byggmästare Enoch Svensson och framför hans två barn.

Brättegårdens första föreståndarinna blev Margareta Skjöld, som tidigare varit chef på ett annat skyddshem. I övrigt bestod personalen av en folkhögskolelärarinna, en lärarinna i syslöjd, en lärarinna i hushållsgöromål, samt en rättsare (manlig) som var arbetsledare i jordbruket. Personalen bodde i bostäder på området och levde medlevarskap med ungdomarna. Brättegården blev med elevernas hjälp i hög grad självförsörjande på kött och grönsaker.

Den första tiden

De vanligaste skälen till att flickor vid denna tid (40-talet) blev omhändertagna och placerade på Brättegården var sexuell vidlyftighet eller stölder. Men ett anmärkningsvärt exempel var en flicka som 1940 kom till skolhemmet för att hon förskingrat en krona vid försäljning av majblommor. För personalen var det egna hemmet förebilden. Man levde i praktiken tillsammans med de intagna flickorna. Rektor och åtminstone två av lärarinnorna bodde i samma hus som eleverna. Arbetstiden var inte reglerad. I skyddshemsstadgan fanns en s.k. slavparagraf: "varje befattningshavare är skyldig att då behovet kräver,

utan avseende på stadgad arbetsfördelning eller tjänstgöringstid lämna annan befattningshavare erforderligt biträde,” För den tid när flickorna inte var i skolan/jordbruket hade personalen ett gemensamt ansvar. Inte förrän en bit in på 50-talet skedde en ökad specialisering genom att vårdarinnor, dåtidens behandlingsassistenter, anställdes.

Man hade ett belöningssystem för eleverna, då de fick pengar för flit och gott uppförande. Man kunde också få förtroenden, som exempelvis stadsresor, biobesök, permission hem till familjen eller tjäna egna pengar genom arbete utanför Brättegården.

Från 1946 benämndes skyddshemmen istället ungdomsvårdsskolor. Den nya benämningen avsåg att markera att man nu erbjöd vård istället för skydd och uppfostran. Personalen kom att erbjudas utbildning och fortbildning. Brättegården som hade en äldre målgrupp blev yrkesskola. Undervisningen kompletterades med folkhögskolestudier och en kontorsutbildning med maskinskrivning, stenografi och bokföring.

1952 efterträddes Margareta Skjöld av Anna-Stina Åkerblom, som sedan 1941 varit lärare på Brättegården. Anna-Stina prioriterade undervisning och bildning. Man gav en teoretisk utbildning om 32 veckor motsvarande årskurs ett på en folkhögskola. Möjlighet att fortsätta utbildningen fanns, då man samarbetade med Dalslands Folkhögskola i Färgelanda. De flickor som inte gick den teoretiska utbildningen, ”slöjdflickorna”, sysselsattes med praktiskt arbete i köket, slöjden, tvätten och jordbruket samt trädgårdsskötseln. Anna-Stina behöll hela livet sitt intresse för Brättegården och efter pensionering 1969 återkom hon ofta till den årliga jullunchen. 2006 vid 98 års ålder besökte hon Brättegården tillsammans med en väninna för att visa sin gamla arbetsplats. I takt med förändringarna i samhället ökade problemgraden bland de intagna eleverna på ungdomsvårdsskolorna. Slutna avdelningar började byggas och 1960 öppnade Brättegårdens mottagnings- och specialavdelning Höjden med 8 platser. Hit kom nya elever samt elever som placerades efter oönskat beteende, rymningar mm. Förändringarna i det omgivande samhället som flykten från landsbygden, miljonprogrammet, nya förorter och ett hastigt ökande narkotikamissbruk ställdes nya krav på vårdens innehåll. Förutom det ökade missbruket uppvisade många elever allvarliga psykiska problem och Brättegården fick inte längre ta emot välbegåvade flickor.

Problemåren

Barnavårdslagen och ungdomsvårdsskolestadgan som reglerat verksamheten på ungdomsvårdsskolorna kom att ersättas av Lagen om Vård av unga (LVU) och nya Socialtjänstförordningen. Brättegården och de andra ungdomsvårdsskolorna blev särskilda ungdomshem efter hand kallade § 12-hem efter den paragraf i LVU som reglerade verksamheten. Socialutredningen som föregått Socialtjänstförordningen ansåg att all tvångsvård skulle minimeras eller helst inte förekomma. Placering på institution skulle undvikas. Behandling bör erbjudas i närområdet. Om placering ändå var nödvändigt skulle placeringen vara kortvarig (3-6 mån) och ske i närheten av hemmet. Enkönade institutioner ansågs onormalt.

Brättegården kom därför under mitten av 70-talet att erbjuda frivilliga placeringar av pojkar som ett försöksverksamhet. Frivilligheten bestod oftast i ett val mellan att acceptera ett erbjudande om placering på Brättegården eller att bli tvångsomhändertagen och placerad på annat särskilt ungdomshem. I praktiken kom inte så många pojkar att placeras på Brättegården, totalt drygt ett tiotal. Försöksverksamheten resulterade i två saker; dels en övertygelse hos personalen att flickors behov bäst tillgodosågs på en enkönad institution dels att institutionen försågs med en utmärkt fotbollsplan, då en sådan ansågs nödvändig om man skulle vårda pojkar.

De nya förväntningarna på vården ställde helt nya krav på Brättegården. Den hierarktiska organisationen föll sakta sönder och kom att ersättas av större delaktighet från personalen och ett utökat ansvar. Med kortare vårdtider blev det också ett mer tillåtande och kortsiktigt förhållningssätt utan förankring i någon genomtänkt behandlingssideologi. Den gamla skolstrukturen kunde inte upprätthållas då vårdtiden blev kortare. Elevernas vardag kom mer att bestå av praktisk sysselsättning och enstaka lektioner.

Anna-Stina Åkerbloms avgång med pension följdes av flera olika vikarier på rektorstjänsten, vilket kom att öka problemen kring organisation och innehåll.

Granninstitutionen Forsane norr om Vänersborg lades ned 1975. Av den övertaliga personalen omplacerades 12 till Brättegården varav flertalet var manliga vårdare. Detta kom att innebära ett relativt jämställt förhållande avseende personalen.

Tre Forsanepersonal på återseende vid 50-årsjubileumet 1989.

Tillsynsman Sven Johansson, fritidsassistenten Sivert Scott och rektor Harald Hansson i samtal. Johansson och Scott var två av de medarbetare från Forsane som flyttade till Brättegården.

Strukturens återkomst.

1976 kom äntligen en ny ordinarie chef till Brättegården; Rolf Hammarsträng. Med erfarenhet från andra ungdomsvårdsskolor kom han att organisera om personalen i behandlingsgrupper under ledning av en assistent/föreståndare. Behandlingen fokuserade på jagbyggande miljöterapi. I en lämplig miljö, som innehöll varaktiga relationer, struktur, förutsägbarhet och gränssättning skulle flickorna kunna bygga upp sina jagfunktioner till en mer mogen person med ökad förmåga att ta eget vuxenansvar.

Landstingsparentesen

Ett långsiktigt resultat av Socialutredningen blev att staten skulle lämna över huvudmannskapet för de särskilda ungdomshemmen till kommuner eller landsting (närhetsprincipen). Institutionerna skulle ligga nära de intagnas familjer, så att de lättare skulle kunna medverka i behandlingen. Kontakt med ansvarig socialsekreterare och placering efter avslutad vårdtid skulle förenklas.

1983 blev Älvsborgs Läns Landsting huvudman för Brättegården behandlingshem. Landstinget åtog sig detta förutsatt att det inte ledde till några nettokostnader. Finansiering skedde genom statsbidrag och dygnsavgifter som placerande kommun skulle betala. Huvudbyggnaden som från början inrymt 20 elever, kök och matsal, personalbostäder mm. var otidsenlig och underhållet eftersatt. Den nya huvudmannen/landstinget fick ersättning från staten för det eftersatta underhållet och

lät bygga tre identiska enheter med hemlik karaktär om 4 - 5 platser. 1986 kunde de tre avdelningarna Stranden, Viken och Ängen tas i bruk och Brättegården hade nu 20 platser varav 8 på låsta avdelningen Höjden. Elevens behandling inleddes på Höjden för att sedan efter någon månad fortsätta på någon av de nyöppnade avdelningarna. Behandlingstiderna hade nu blivit längre oftast minst ett år och skolundervisningen hade återfått sin centrala betydelse.

1989 tillträdde jag, Bo Olsson som ny chef. Jag hade arbetat i ungdomsvården sedan 1973 på först Margretelund i Lidköping sedan 4 år som ansvarig på landets största ungdomsinstitution Gräskärr, Uddevalla (> 50 pl). En omorganisation genomfördes med syfte att tydliggöra ansvarsfördelningen. Arbetet på varje avdelning leddes av en avdelningsföreståndare, som också hade behandlingsansvaret för elevvården. I köket ansvarade husmor och skolan leddes av en pedagogisk ledare. Huvudbyggnaden inrymde kök och matsal, samlingslokaler samt administration. Kommunens brandmyndighet kom att döma ut lokalerna på grund av brandrisken. Kök och matsalen fick dispens att finnas kvar tills vidare. Administrationen fick flytta in i f.d. personalbostäder på området. 1990 beslutade huvudmannen Älvsborgs Läns Landsting att alla deras lokaler skulle hyressättas med marknadsmässiga hyror. Detta innebar att huvudbyggnaden fick en hyra på drygt 800.000:-/år. Även övriga lokaler hyressattes bl.a. en tom ladugård. Beslutet kändes felaktigt, då lokaler som inte användes eller fick nyttjas fick ett högt kvadratmeterpris. Jag motsatte sig beslutet och ansåg hyran oskäligen och underhållet eftersatt. Efter diverse olika turer kom hyran att reduceras för huvudbyggnad och ladugård. Som en ytterligare följd inleddes en planering av totalrenovering av huvudbyggnaden.

Efterfrågan på flickplatser hade ökat konstant under slutet av 80-talet. Projektering av en ny avdelning för att ta emot flickor med problematik gränsande till psykiatri inleddes. White Arkitektbyrå i Göteborg anlätades av Älvsborgsfastigheter för både totalrenoveringen av huvudbyggnaden samt projekteringen av en ny avdelning. En spännande tid där personalen medverkade aktivt tillsammans från grunden med att rita och bygga en ny avdelning samt skapa nya administrativa lokaler i huvudbyggnaden.

Socialminister Bengt Westerberg och institutionschef Bo Olsson vid invigningen den 5 juni 1992.

Den 5 juni 1992 invigdes nya behandlingsavdelning Lunden samt huvudbyggnaden av dåvarande socialministern Bengt Westerberg. Invigningen rönt stor uppmärksamhet bl.a. i media och socialministern avslöjade då att han tillsatt en utredning för att se över huvudmannaskapet för de särskilda ungdomshemmen samt tvångsvården av vuxna missbrukare. Bakgrunden var de stora problem som fanns i landet kring möjlighet att placera ungdomar. Vissa landsting saknade egna institutioner, då dessa var ojämnt fördelade över landet och man tvingades söka där ev. plats fanns. Många kunde inte ens placeras på grund av platsbrist och vi fick i media den s.k. ”vårstingsdebatten”.

Jag fick möjlighet att sitta med som sakkunnig för ungdomsvården i denna nya statliga utredning och kunde på nära håll följa utredningsarbetet. Efter genomlysning av problemsituationen och förslag till åtgärder beslutade Sveriges riksdag om att inrätta en ny statlig myndighet Statens Institutionsstyrelse. Ordförande för den statliga utredningen var statsrådet Sture Korpi och han utsågs också till myndighetens första generaldirektör. 1994 tog Statens Institutionsstyrelse SiS över ansvaret för Brättegården och övriga särskilda ungdomshem samt missbruksvården inom LVM.

Fortsatt utveckling

I och med det nya huvudmannaskapet tog en placeringsenhet på huvudkontoret i Stockholm hand om inskrivning och fördelning av nya elever till de särskilda ungdomshemmen. Detta innebar också en differentiering av ungdomarna avseende ålder, kön, behandlingsbehov mm. Efterfrågan på öppna platser minskade och avd. Viken fick låsbara platser under projektet “frihet inom slutenhet - en miljöpedagogisk läromiljö”.

2004 inleddes stora förändringar av behandlingssinnehållet på Brättegården. Allvarliga personal- och elevproblem på avd. Lunden ledde till en omorganisation samt namnbyte till avd. Frida. Med delvis ny personal infördes kognitiv beteendeterapi KBT efter utbildning av personalen. Efterhand kom metoden att införas på avd. Viken och i modifierad form på avd. Höjden. KBT förändrade klimatet på avdelningarna avsevärt. De intagna flickorna fick tydliga möjligheter att med små steg utveckla förmågan att påverka sin situation och utveckling. Avdelningspersonalen kunde styra behandlingen efter flickornas behov. Man fick också verktyg att genom belöningar och förmåner påverka klimatet på avdelningen.

En ännu mer strukturerad variant av KBT, MultifunC infördes 2005 på avd. Stranden. Den är ett samverkansprojekt mellan Sverige och Norge med några avdelningar/institutioner i resp land. Den grundar sig på en forskningsgenomgång av vilka behandlingsinsatser som visat sig framgångsrika för ungdomar med stora sociala problem. En stor utbildningsinsats av personalen genomfördes. Externa forskare från Socialstyrelsen följer tillämpningen och utvärderar effekterna av insatserna. MultifunC utgår från ett helhetsperspektiv där man förutom ungdomens problem också fokuserar på den unges familj, skola och fritid. Tvärprofessionella avdelningsteam integrerar utredning, behandling och eftervård. Inslag av MultifunC har efterhand integrerats i de övriga avdelningarnas behandling.

2009 lämnade jag tjänsten som institutionschef och efterträddes av Ellinor Johansson. Under de senaste åren har undervisningen byggts ut både kvantitativt och kvalitativt i takt med ökade krav från skolverket.

Administrativa arbetsuppgifter som tidigare utfördes på Brättegården har övertagits av SiS huvudkontor och fastighetsskötseln sköts av hyresvärderna Specialfastigheter.

Förutom de etablerade verksamheterna, som beskrivits har Brättegården vid olika tillfällen också kunnat erbjuda socialtjänsten mycket individuella och flexibla lösningar, när någon flicka har särskilda behov som måste tillgodoses. Oftast har det då handlat om behov av extra hög personaltäthet, stimulibegränsad miljö och ett tydligt säkerhetstänkande för att förebygga självskadebeteende eller våld. Som en direkt följd av denna typ av behandling har 2018 avdelning Kullen (tidigare Ängen) inrättats för denna målgrupp med endast max 4 elevplatser.

Sedan 2017 är Liz Åkerlund-Malm ny institutionschef, Brättegården har för tillfället 32 platser fördelat på fem avdelningar.

Avslutningsvis kan det konstateras att det som från början var en uppvaktningsanstalt 1937 från statskamrer Max Rehman m fl i Vänersborg till statens skyddshemsinspektör om det lämpliga att förlägga en flickhemsinstitution till staden blev till ett långvarigt förhållande. Erbjudandet innehöll också att lämplig mark utanför staden omfattande gården Knutsbol kunde överlåtas. Budet "sockrades" också med att tillfartsväg om 3 meters bredd skulle byggas. Från början var det nya arbetstillfällena för 6 -7 anställda och nu 80 år senare är det en av Vänersborgs största arbetsplatser med mer än 140 anställda.

Referenser:

Stiftelsen Allmänna Barnhuset: *Från Tukthus till behandlingshem. NordJem*

Weddig Runqvist: *Brättegården 60 år "flickor kan, flickor vill"*

Lars Johansson: *Sammanställning om Brättegårdens första 75 år 1939 - 2014.*

Ett särskilt stort tack till psykolog Lars Johansson som med 40 års anställning på Brättegården delgivit mig sina erfarenheter och upplevelser.

Artikelförfattaren Bo Olsson institutionschef på Brättegården 1989 -2010 framför arbetsplatsen Brättegården.

Tora Garm Fex Modig journalist som växte upp i Vänersborg

Av
Håkan Lind

Tora Garm Fex föddes i Vänersborg, arbetade som lärare i Trollhättan och gjorde sedan en blyxtkarriär inom journalistiken. Som mycket ung gjorde hon mycket äventyrliga, för att inte säga dumdristiga, resor rakt in i den ryska revolutionens kokande kärna. Hon träffade Lenin, bevittnade brutala avrättningar, kände skotten vina kring huvudet. Hon skrev fantastiska skildringar i både tidnings- och bokform för att sedan gifta sig, skaffa barn och leva ett stillsamt familjeliv resten av sitt liv.

Hennes entré i livet var uppenbarligen socialt en aning komplicerad. I kyrkoboken födelseåret 1890 saknas nämligen från början uppgift på både fadern och modern. När det rätta förhållandet så småningom framgår så förstår man orsaken. Fadern var komministern Nils Olof Jonzon, och modern hette Emma Carolina Strömberg. De var inte gifta med varann och detta avvek från de sociala rättesnören som gällde i vår stad på den här tiden. Tora fick växa upp med fosterföräldrarna Maria

Karlsdotter och Johan August Andersson, men bodde senare ihop med sin ogifta mor.

Tora gick i skola i Vänersborg med avgångsexamen från åttonde klass vid flickläroverket. Under två år arbetade hon som lärarinna i Trollhättan, förmodligen vid Trollhättans samskola. Men uppenbarligen var det journalistiken som lockade den unga Tora. Hon började skriva för Dagens Nyheter under hösten 1914 och hon och modern flyttade till Stockholm året efter.

Hennes egensinnighet och vilja att skapa en egen karriär verkar ha fått ett uttryck i valet att skaffa ett alldeles eget efternamn. I samband med myndighetsdagen ansökte hon om att få anta släktnamnet Garm, ett helt nytt efternamn, ej tidigare registrerat. Garm är en sagofigur i den nordiska mytologin. Om man hör Garms skall, så är Ragnarök nära!

Tora Garm fick nu ett vikariat på DN för journalisten Ellen Rydelius, som skulle vara barnledig för att föda ett barn, som så småningom skulle bli en pionjär inom TV-journalistiken nämligen Ria (Maria) Wägner, vars bakvända vinkning skulle bli känd av alla i det mysiga programmet Hemma. Den första tiden fick Tora Garm arbeta med att översätta notiser från utlandet och att bevaka livet i huvudstaden. Under krigsåren var Stockholm en mycket internationell stad med många intressanta och spännande besökare. Tora Garm verkade ha förmågan att knyta kontakter, hon lärde känna många personligheter som skulle bli till nytta i den fortsatta karriären.

I början av 1918 kom Tora Garm på den idé som för alltid skulle skriva in henne i journalistikens historia. Hon föreslog att hon skulle ta sig till Petrograd, dagens S:t Petersburg, förklädd till soldat i Frälsningsarmén, för att berätta vad som skedde i den ryska revolutionens första trevande, brutala och omvälvande tid. Hennes förslag föll i god jord, och bara några dagar senare befann hon sig på resa med tåg mot Haparanda, Torneå och slutmålet Petrograd. Tora Garm skulle komma att publicera sina texter inte bara i Dagens Nyheter, utan hon gav också ut en spännande bok med titeln I bolsjevismens Petrograd. Tora Garm visste uppenbarligen hur man som författare ska fånga läsaren redan i den första meningen. Hennes inledning var denna:

”Jag for med god tillförsikt, fyra stora kollyn handbagage och heta förhoppningar att få uppleva åtminstone några tryckvärda sensationer. Redan i Torneå fick jag den första. En ryss hade mördat en finne på isen. Vi måste skynda oss över gränsen, innan oroligheter utbröto, och när vi hunnit ett stycke ut med släden visade oss kusken de färska blodspåren i snön. Så började min utlandsresa med blodspår, och i sådana fick jag trampa mest under hela färden.”

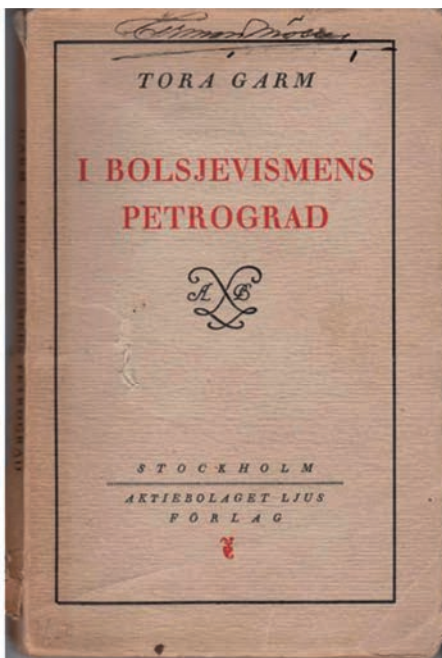
Tågresan fortsatte i samma brutala stil. Revolutionen kan i efterhand ibland beskrivas i romantiserande ordalag, men den lockade också fram våld och hämndlystnad hos människor som känt sig förtryckta under tsarens diktatur. Resan från Helsingfors till Petrograd beskriver hon på detta sätt:

”Från Helsingfors var jag i sällskap med de tio frälsnings officerare som reste ut till Petrograd för att sluta sig till den nystartade armén därute. När vi passerade Viborg satt hela tåget med hjärtat i halsgropen, ty det föregående hade blivit beskjutet: två personer dödade, fem sårade. Vi kommo i väg fem minuter innan striden blossade upp igen. Tåget efter oss blev kvarhållet och passagerarna plundrade. Vid varje station stego väpnade rödgardister på med en järnvägstjänsteman mellan sig. Dessa stackars tjänstemäns öden fingo vi sedan höra: de fördes till nästa station, leddes ut i skogen och skötos.”

Hennes första intryck av Petrograd var att hon hamnat i en vildmark. Gatorna helt igensnöade, det pågick strider vid en busshållplats, en man föll omkull och blev nedtrampad av en folkhop. En medpassagerare på spårvagnen, hade just blivit rånad och hon hörde kulsprutornas smatter genom den tjocka dimman. Tora Garm skriver i sin bok att hon och frälsningssoldaterna ögonblickligen fick en stark hemlängtan. Men Tora berättar också i radiointervjun om tiden i Petrograd:

” Jag har aldrig förr eller senare varit så lycklig! Jag var den minst rädda av oss Frälsningssoldater och det berodde inte på att jag var modig, utan att jag saknade sunt förnuft och var dumdristig”.

Tora Garm fick bo hos en man som hon träffat i Stockholm som nu var bolsjevisk kommissarie med uppgift att sprida revolutionen till Indien, Kina och Japan. Hon fick tillfälle att bekanta sig med ”vardagslivet” i Petrograd.

Hon besökte en maskeradbal där en officer sköts till döds framför hennes ögon och hon blev rånad på sin lånade pälscape på hemvägen.

Ett annat besök på en teater avslutades med denna händelse som Tora Garm beskriver med sin karakteristiska och muntra prosa:

”När jag gick hem på kvällen efter den stora folkföreställningen, fick jag nöjet att för första gången kasta mig omkull på gatan i kulregnet. Det sköts förskräckligt några nätter runt Marinskijteatern; tidningarna påstodo, att på tre

nätter inte mindre än 200 personer dödats på dessa gator. Det var en stark sensation att ligga med näsan mot snön i avvaktan på en kula. Men det kom aldrig någon sådan till mig. En rispa i snön bredvid mig blev den intimaste bekantskap jag gjorde med kulsprutorna utanför folkteatern Marinskij.”

Tora Garm har kontakt med en god vän till Lenin, nämligen Zäta Höglund som var den främsta av ledarna i socialdemokratiska partiets vänsterfalang som tillsammans med ungdomsförbundet lämnade Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (SAP) 1917 och bildade Sveriges socialdemokratiska vänsterparti (SSV) som skulle komma att bli Sveriges första kommunistiska parti, och medlem av

ZETH HÖGLUND

Kommunistiska Internationalen.

Zäta blev en dörröppnare in till Lenin och Tora Garm beskriver första mötet på detta sätt:

”Första gången jag var i Smolnij (Lenins högkvarter) släpptes jag in utan några nämnvärda svårigheter. Jag var nämligen i sällskap med herr Z. Höglund, och med denne ”Sesam öppna dig” vid min sida kom jag utan alltför många ceremonier förbi de flesta bajonetterna.

»Svensk tavarisjtj», sade herr Höglund, och då förbyttes soldaternas misstänksamma blickar till gillande. Det gick alldeles galant i början, men ju närmare jag kom den högra flygeln, i vars innersta rum Lenin sitter, desto skarpare blevo soldaternas blickar när de granskade min lilla papperslapp med Smolnijstämpeln, utfärdad i rum nummer 7. Allt oftare fick herr Höglund upprepa sitt »Schwedskij tavarisjtsj», allt talrikare blevo bajonetterna. Vi traskade genom ändlösa korridorer, belagda med cigarrettstumpar. På dörrarna tillkännagiva stora plakater att här är kommissariatet för det, här för ett annat. Här kan man få betala sina skulder, i nästa rum kräva ut dem. I rum 29 gifter man sig.

Just då gjorde sig en sådan där teatralisk elektrisk stöt åter märkbar i rummet. Lenin kom ut igen, varmt tryckande herr Höglunds hand. Jag tog ett steg emot dem, och i nästa minut var jag presenterad. --- Lenin verkade mycket nervös och trött. Han liknar inte det minsta sina fotografier. Håret är ljusrött, ansiktsfärgen ljus. Förresten var han oerhört orakad, men det var bara tillfälligtvis, försäkrade herr Höglund efteråt. Denne Lenin, som i Ryssland gällde för att vara en sådan mystisk sagofigur, ser inte det minsta vare sig mystisk eller sagolik ut.

Tvärtom liknar han vilken skomakare som helst och har intet intressant i sitt ansikte. Men när han talar, gör han verkligen intrycket av en ovanlig personlighet!”

Tora Garm kommer att träffa flera av revolutionens förgrundsgestalter som folkkommisarierna Alexandra Kollontaj och Anatolij Lunartarskij och hon beskriver dem på ett mycket intressant sätt i sin bok.

Vid hemkomsten publiceras hennes reportage på första sidan i Dagens Nyheter, och hon väcker ett mycket stort intresse i övrig press. Men man anar att Zäta Höglund inte var så nöjd över Toras beskrivning av revolutionen och dess förgrundsgestalter. Han beskrev henne som en okunnig flicksnärta. Hon fortsätter sin karriär på Veckojournalen och Stockholms Dagblad med reportageresor till Estland, Berlin och Island.

År 1921 gifter hon sig med läkaren Filip Fex, och får då sitt annorlunda och spännande efternamn Garm-Fex. 1924 lämnar hon mer eller mindre arbetslivet. Hon skrev en hel del enstaka artiklar i lokalpressen i Söderhamnstrakten när de bodde där, reste runt och höll föredrag, var socialt aktiv i olika föreningar som Spanienhjälpen och Kommittén för Leningrads barn, och en del annat socialt arbete.

Paret hamnar så småningom i Lund där hon bor fram till sin död 1973.

När hon summerar sitt liv i radiointervjun i Sveriges Radio, så tillstår hon att hon knappt känner igen den unga person hon beskriver, men att hon beundrar den hon en gång var.

-Den unga Tora Garm var en helt annan människa än mitt nuvarande tråkiga jag, säger hon, och avslutar:

- Men jag vill gärna tro att den andra personen egentligen är mitt riktiga jag!

Referenser:

Tora Maria Rosine Garm-Fex,
www.skbl.se/sv/artikel/ToraGarm-Fex,
Svenskt kvinnobiografiskt lexikon
(artikel av Kristina Lundgren).

I Bolsjevismens Petrograd.
Bok av Tora Garm-Fex
Intervju i Sveriges Radio
publicerad 2010 svt.se

Artikelförfattaren Håkan Lind.

Gropbron med dess omgivning

Av

Micael Eriksson

Gropbron med brovaktarhuset omkring 1915. I bakgrunden skimtar Nabbensbergs tegelbruk. Fotograf okänd. (Vänersborgs Söners Gille)

Man ägnar knappast området kring Gropbron något större intresse när man är ute i dessa trakter. Som cyklist eller gångtrafikanter tycks det alltid blåsa motvind då man ska passera över bron, biltrafiken den är oftast hetsig och bullrig och är man en av dessa stressade bilburna i färd med att passera kanalen kanske man utbrister någon otryckbar harang om bommarna just går ner och man nödgas stanna och vänta på ett av de fåtaliga fartyg som passerar nu för tiden.

Gropbron var förr liksom nu en viktig länk mellan staden och övriga riket. Vänersborg är ju faktiskt avskuren och helt omflutet av vatten. Denna avskärning uppstod i och med att man började gräva Karls grav

år 1609. Eller ja, det sägs ha runnit en bäck här före kanalens tillkomst, så kanske har landplätten där Vänersborg kom att hamna alltid varit kringfluten av vatten. Den forna bäcken kallades enligt de gamla källorna för Hilles- eller Heliebäcken och mer därom verkar ingen känna till. Järnvägstjänstemannen och hembygdsforskaren Gustaf Lundén trodde nog visserligen att Karl IX missuppfattat bäckens namn och att dess rätta namn ska ha varit Hulebäcken, efter den håla som fordom funnits invid forsen vid Brinkebergskulle. Ursprungligen var området kring det, genom kanalaneläggandet framväxande Brinkebergskulle, ett hemman som hette just Bäcken eller Hulan. Rasmus Ludvigson, sekreterare åt Vasasönerna, såg en möjlighet att gräva en kanal här och noterade redan på 1560-talet att: ”her utöfver kan man graffva”. Om denna bäcken rann ett stycke eller rent av hela vägen mellan Vassbotten och Göta älv vet vi inte. Geologin ändrar sig längs sträckan, från svart- och lermylla på lerbotten till tämligen bergigt ner mot Brinkebergskulle. Kanske har det genom åren bildats en bäckravin här då Väneren snörptes av från Västerhavet och blev en insjö för omkring 8000 år sedan? Det var i vart fall bönder från Väne härad och Dal som blev ålagda att gräva kanalen längs detta naturliga vattenflöde. Den idag 3860 meter långa Karls grav mellan Vassbottenviken och Göta älv är troligen landets äldsta grävda kanal, och dess namn har den fått av den vid tiden regerande konungen Karl IX. De första 150 åren var väl inte detta direkt någon kanal som man kunde segla upp och ned med båtar i, även om tanken på båttrafik var primär redan från början. Kungen själv klargör detta i brev mars 1610: ”att de ska låta göra den graven vid Huvudnäs färdig, så att man kan komma utur Väneren till Trollhättan med båtar och pråmar.” Det Huvudnäs kungen nämner är den sätesgård som låg vid sjön Vassbotten, inte långt från Gropbron och på vars marker staden Vänersborg ett par decennier senare kom att anläggas. Vid kungens död hösten 1611 avstannade arbetena helt med kanalen och vad man då åstadkommit kan nog liknas med en större fåra, mest lämplig att flotta timmer i. På en tidig karta finns det t.o.m. angivet en fors, lämplig att ställa upp en kvarn i enligt textbeskrivningen. Det skulle dröja till 1752 innan man kunde ta sig med båt genom Karls grav och ut på Göta älv. Detta år togs nämligen den första helt säkert belagda slussen i bruk. Troligtvis uppstod Gropbron som plats i och med grävandet av Karls grav, och helt säkert anlades det en fast överfart här redan från början. Ursprunget till benämningen Gropbron är oklart, men finns i vart fall belagt sedan mitten av 1600-talet. Gissningsvis så var det väl så enkelt, att det var bron över gropen. År 1644

flyttar som bekant de något motvilliga Brätteborna till den nygrundade staden Vänersborg och nu om inte förr blev en överfart nödvändig då denna väg bar ut mot den livliga Edsvägen som då kanske var landets hårdast belastade transportled.

Tidigt fanns här en del av staden Vänersborgs yttersta försvarsverk i form av en, i anslutning till bron, framskjuten halvredutt. Det är under 1600-talets ofredstider som Gropbron först visar sig i källorna. Vid det skånska kriget 1675 – 1679 inföll den dansk-norska armén under ledning av den norske ståthållaren Ulrik Frederik Gyldenløve i vårt område med en andra front. Det är nu, under den s. k. Gyldenløvefejden, som Gropbron dyker upp i källorna, kanske för första gången. Den 25 juni 1676 utkämpades nämligen slaget vid Gropbron. Dagen innan denna fyra timmar långa batalj, på midsommardagen, hade svenskarna under general Mörners ledning gått i försvarsställning i den framskjutna, på västra sidan av Karls grav liggande halvredutten. Svenskarna som totalt räknade omkring 1500 man var nog så väl förberedda de förmådde då Gyldenløves förtrupper nådde fram till Gropbron. Fienden satte omgående hård press på försvararna och från Nabbensberghållet besköts svenskarna nere vid bron med kanoner. En av Gyldenløves kaptener skrev senare i brev angående kanonbeskjutningen, att han träffsäkert skjutit en gata i det svenska artilleriet, så bred att man ”makligt kunde köra en postdiligers därigenom”. Trycket på de svenska försvararna blev snart för hårt och i senare rapport avlagd av Mörner kan man läsa: ”Vi nödgades 100 steg oss tillbaka draga, varpå fienden med hela sin force så ansatte att jag blev tvungen till att kvitta bron och den samma i brand sätta”. I detta läget anländer Gyldenløve själv med huvudstyrkan, ser sin chans och öppnar eld mot östra brofästet och lyckades snabbt trycka tillbaka svenskarna ytterligare, samt även släcka den halvt avbrända bron och ta sig över till andra sidan. Svenskarna hade då redan börjat retirera till Rånnumsbron, där de slutligen fick stopp på fienden. Staden Vänersborg gick dock förlorad och kom så småningom att grundligt brännas ner av danskarna. Vid senare kanalarbeten har spår från denna batalj kommit i dagen och vid grävningar på Nabbensberg ska det enligt uppgift från en tidigare ägare också ha hittats någon kanonkula i marken. Slaget vid Vänersborg och Gropbron finns utförligare skildrat i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift 1964 - Historien bakom herr Gyldenløves klocka.

Slaget vid Gropbron den 25 juni 1676. Bron över Karls grav och halvredutten. Längst ner syns Vassända kyrka. Detalj ur en dansk karta. (Vänersborgs museum)

År 1685, nio år efter slaget vid Gropbron, togs den angränsande Nygårdsängen i besittning av Kungliga Västgöta-Dals Regemente som förlade sin mötesplats till denna, skulle det visa sig, vattensjuka äng. Här höll regementet fram till 1863 sina årliga mönstringar. Med tiden uppfördes också några byggnader tillhörande regementet, bl.a. officershus, sjukhus samt ett krutkapell. Området var dock vid regniga perioder totalt otjänligt som övningsområde och till slut kom man att flytta till torrare marker vid Grunnebo. Senare fick Nygårdsängen tjäna som lertäkt åt de närliggande tegelbruken, vilket säkert passade bättre. Nygård är mycket gammalt och är alltså namnet på den gård som låg här invid Vassbotten. Denna gård liksom de flesta andra i området brändes av danskarna på 1560-talet, under det s.k. nordiska sjuårskriget. Nygård återuppbyggdes troligtvis inte efter detta, utan dess ägor lades öde till äng. Alldeles nära Gropbron låg det också under en tid ett soldattorp vilket beboddes av en indelt soldat i det s.k. ständiga knektehållet. Mer är inte känt kring detta, men vi vet att hans väg över Gropbron till mötesplatsen ej var alltför lång.

Gropbron kom med tiden att bli mer än en bro. Det var en plats där det hela tiden försiggick något, en station längs kanalen. Här lossade många skutor sina laddningar, här sökte man lä vid oväder, eller väntade på rätt vindar och om isen blivit för besvärlig hände det att man nödgades övervintra på platsen. Många av dåtidens vänersskutor var för stora för att kunna passera slussarna, och man var tvungen att lasta om på mindre skutor, vilket ofta skedde här vid Gropbron. I samband med att Gustafs slussar i Karls grav blev farbara 1778 flyttades stadens lastageplats vid Korseberg till Gropbron. Lastageplatsen kom att ligga vid Nygårdsängens strand där det uppfördes järnbodar och 1780 kom även en järnvåg på plats. Vågen var avsedd för det järn som

skulle vidare landvägen mot Uddevalla. För järntransporter mot Göteborg fanns en annan för detta avsedd våg placerad vid Kaveldammen i Trollhättan. Vid vågen vägdes och kontrollerades järnets kvalitet innan transporten kunde gå vidare. Vågplikten vid Gropbron upphörde 1828. Vid Gropbron fanns också en av kanalens koleraspärar under farsotens härjningar på 1800-talet. Insjuknade någon ombord på en skuta skulle denne tagas raka vägen till Västgöta-Dals regementes sjukhus vilket låg vid utkanten av Nygårdsängen. På annat ställe i denna årsskrift kan man läsa om telegrafens historia i Vänersborg. En av landets första telegraflinjer, den mellan Stockholm och Göteborg, vilken drogs genom Vänersborg, korsade Karls grav alldeles invid Gropbron. Telegraflinjen togs i bruk 1854. 1800-talet var Gropbrons verkliga storhetstid och man önskade att det fanns några fotoalbum fyllda med bilder att titta på. Nu gör det tyvärr inte detta och det är överhuvudtaget magert med bilder från platsen, även långt in på 1900-talet. I stället får man bläddra i gamla tidningar som nu i stor utsträckning finns digitaliserade och sökbara på kb.se. Detta och gamla kartor kan ge många upplysningar kring händelser och hur det dagliga livet tedde sig kring Gropbron för både hundra och tvåhundra år sedan - allt från upphittade tappar och alligatorer till skutbränder och ond bråd död. Apropå tidningsnotiser, så hade boktryckaren Johan Qvist sitt tryckeri vid Gropbron under en period efter det att Vänersborg brunnit ner 1834. En liten brorelaterad tidningsnotis som kan vara värd att nämna, är en händelse som även berör en annan av stadens broar. I november 1872 rasade en svår storm som ställde till med stor förödelse kring Vänersborg. Just vid detta tillfälle var en nyttillverkad bro, den blivande svängbron inne i staden, på väg upp genom kanalen medelst pråm. I telegram från kanalbolagets Mekanikus Carl Wallström till kammarherre Westerstrand i Stockholm kan man bl.a. läsa: ”Wenersborgs svängbro stadd på upptransport lyckligen skyddad vid Gropbron” Vid Gropbron hade också många människor sin hemvist, inte minst sjöfolk i olika befattningar kunde ha adressen Gropbron.

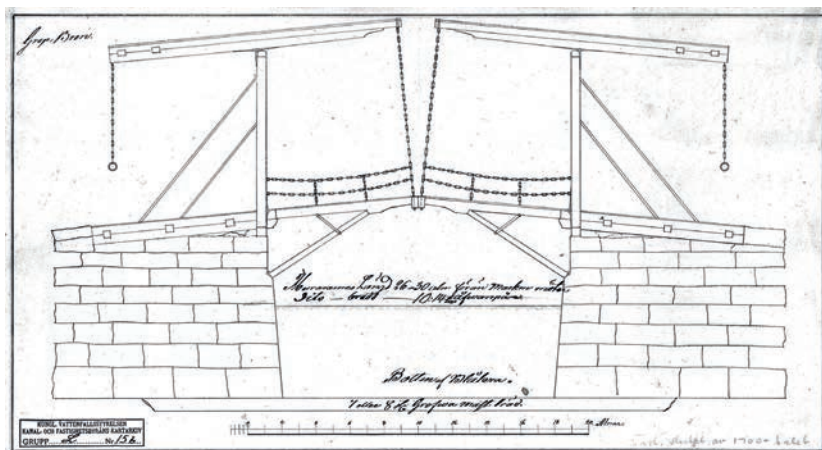
Gropbron

Uppgifter rörande de första 140 åren i Gropbrons historia är svår-funna och det är först när behovet av en öppningsbar bro blir nödvändig som saker kommer i ljuset. Detta sker i samband med att den första helt säkert belagda slussen ska anläggas vid Brinkebergsskulle - slussen ”Gref Tessin”, vilken togs i bruk 1752. Det var en liten och föga användbar s.k. stollgångssluss som krävde flytetyg med fällbara master

då segelhöjden genom stollgången endast var ca 2,7 meter. För uppförandet av denna sluss skrev Kronan år 1750 ett kontrakt med konstmästaren vid Sala silvergruva, Gustaf Adolf Wiman. Jämta slussverket åtog sig Wiman också att uppföra en vindbrygga över Karls grav:

” Emedan det finnes nödigt at den så kallade Gropbron på staden Wennersborgs ägor belägen, å nyo af steen uppbygges och med windbrygga försees bör; altså på det fahrttygen i framtiden icke vid denna bro må belastas med någon särskilt afgift, pröfwades för Kongl. Maj:t och cronan nyttigast, att samma bro under de öfrige byggnader till segelfartens erhållande förbi Trollhätte strömmarna begripas och ständigt underhållas skall, till hwilcken ända konstmästaren Wiman effter noga betingande sig åtagit at samma bro förfärdiga, som blifwer på goda stenkistor i watnet och sedan med torr murning uppförd 5 al:r öfwer wattungbrynen, öppningen blifwer åtminstone 12 al:r och windbryggan 6 al:r bred af duchtigt wircke med goda jernlänckor och gångjern försedd, brons längd är 90 al:r och bör vara 9 al:r bred emellan ledstängerne altsammans swarsgodt för en summa af tijo tusende femhundra dal:r kopp:mt.”

Denna vindbrygga, vilken kan ses på ritning här i artikeln, modifierades sannolikt runt 1773 för att bättre passa segelfarten när Gustafs slussar vid Brinkebergskulle togs i bruk 1778. Det är först efter att dessa två kopplade slussar blivit anlagda som det blir lite fart på seglationen genom Karls grav. I Trollhätte Kanal- och Slussverksbolags egna inventering från år 1823, kan man läsa att denna bro ombyggdes 1791 och sedan reparerades flera gånger. Trots underhållet verkar det inte som om bron var av det säkrare slaget. I början av 1800-talet faller bron helt sonika ihop och ändrar livet av en person. Några år senare råkar general Hans Henric von Essen ut för ett missöde, då bron åter igen rasar ner i kanalen just efter att denne passerat över. Om generalen var på väg till Nygårdsången på andra sidan kanalen eller ute i annat ärende förtäljer inte historien. General von Essen var en av landets militära toppmän, iklädd de flesta titlar samt också den förste innehavaren av titeln Riksståthållare i Norge åren 1814–1816. Nu överlevde generalen debaclet vid Gropbron och lär på tillbakavägen ha begagnat sig av båt. Kanske var det efter detta som vindbron fick en rejäl upprustning, vilket skedde åren runt 1814.

Gropbron, vindbryggan över Karls grav, 1770-tal. (Landsarkivet, Göteborg)

Den gamla och uppenbart osäkra vindbron står kvar till år 1833. Den 20 juli detta år inleddes nämligen arbetet med en helt ny bro - en rullbro i järn. Gjutjärnet hade då anlänt hit från Stafsjö bruk i Södermanland. Den beräknade kostnaden för dess färdigställande var 6000 riksdaler banco, men var det något som var bra med den gamla vindbron så var det dess stabila grundläggning. Tack vare den slutade kostnaden på 5100 riksdaler banco. Bron blev som nämnts byggd av gjutjärn och vilande på granit och sandsten. Båda sidor av bron hade en stenlagd förlängning om 75 fots längd, vilken var försedd med järnräcken. Rullbron var säkert ett stort steg framåt jämfört med dess föregångare, men kom på 1860-talet att jämföras med den nya järnvägsbron över hamnkanalen vilken var en svängbro. Då framstod den förra som hopplöst omodern och med ett maskineri "hwilket med snigelns gång upprullar den gamla tröga bron". Vid en båtpassage skjuts eller rullas bron upp i sin egen längdriktning rakt bakåt så att säga. Själva brobanan kom att flyttas efter bara tio år då kanalingenjören Nils Ericson träder in på scenen. En idag kvarliggande fin 1800-tals representant av denna brotyp är vägbron över Göta kanal vid Hajstorp. Dessa första upplagor av Gropbron låg på ett läge i Karls grav som vi kan kalla det "sydliga läget", knappt 200 meter nedströms dagens bro.

Vi backar tillbaka några decennier för en komprimerad titt på kanalens utveckling under 1800-talets första hälft. Den 13 december 1793 utfärdades kungl. Maj:ts nådiga privilegium till det då nybildade bolaget

Trollhätte canal- och slussverks bolag och därmed är Kronans tid som ägare av Trollhätte kanal över, för denna gången. Nu skulle Trollhätteberget bemästras!

När 1800-års slusslinje vid Trollhättan stod klar sågs den som ett världens åttonde underverk. Man hade sprängt in en slusslinje i berget och på så vis kringgått de otämjda fallen. En månghundraårig önskan hade gått i uppfyllelse – att kunna segla obrutet hela vägen från Vänern till Västerhavet. Men så tog sig Baltzar von Platen friheten att göra slussarna i den år 1832 öppnade Göta kanal 2 fot bredare än de i Trollhättan och till dessa borde man nu anpassa trollhättedelen. Trollhätte Canal- och Slussverks Bolags mekanikus majoren Nils Ericson stod för hela genomförandet av den nya och till Göta kanal anpassade 1844 års slusslinje. Inför detta arbete hade bolaget ombildats och gick nu under namnet Nya Trollhätte Kanal- och Slussverks bolag. Slussarna fick samma mått som de i Göta kanal, längd 35,6 m, bredd 7,28 m, djup på slusströskeln 3 m. I Karls grav ersattes Gustafs slussar av två nya, vilka togs i bruk 1841.

Åter vid Gropbron. Under Nils Ericsons ledning påbörjades år 1840 arbetena med en sättavstängning i norra Karls grav, ungefär vid den plats där dagens bro korsar kanalen. Tidigare hade man för att kunna tömma kanalen på vatten årligen anlagt en provisorisk dammvall mot Vassbotten. Arbetet med sätten, som också kom att utgöra grunden till den nu lätt begagnade rullbron, fortsätter de nästkommande åren och brobygget blir klart till 1844. Detta år flyttar alltså bron till ett nordligare läge, närmare Vassbotten. Denna nya broöverfart blir en del av den utvidgade och år 1844 invigda Nya Trollhätte kanal. De följande åren efter kanalens fullbordande fortsätter man med smärre arbeten och med att ”försköna” dess omgivning. År 1847 var enligt redogörelser ett år med litet underhållsarbete på hela kanalleden:

”Underhålls-arbeten derstädes hafva varit obetydliga; men deremot äro åtskillige anläggningar gjorde åsyftande en ytterligare fulländning af kanalbyggnaden i dess helhet. Segelleden genom Wenersborgs hamn utvidgad på bredden, ett brovaktarhus af sten uppfördt vid Gropbron.”

Brovaktarhuset i citatet är det vita stenhuset som kan ses på fotografiet från sent 1870-tal. I tjänstebostället bor kanske nu den brovaktare som signaturen ”daglig trafikant” ondgör sig över i en insändare den 23 juli 1856. Enligt den utförliga insändaren ska brovaktaren vid Grop-

bron missköta sin plikt å det grövsta:

”... men emedan här, såsom tyvärr oftast händer, det onda blifwer värre, och trafiken, såväl till lands som till sjös, lider af en oduglig och i högsta grad försumlig broöppnares stundliga vårdslöshet...”

Insändarskribenten rundar av med en varning till kanalbolaget, att med nuvarande brovaktare kommer man förr eller senare få obehag. Just året 1856 bodde 49 årige Jakob Lundgren med hustru och fyra barn i brovaktarhuset, så risken finns att jag nu 163 år senare pekat ut vår försumlige brovaktare. Lundgren efterträddes så småningom på brovakarposten av en Tyberg, ett inte ovanligt namn längs kanalen. Antalet båtar som varje dag passerade bron vid denna tiden var omkring 25 st. Hur många som dagligen använde bron för att komma torrskodda över kanalen finns det däremot ingen statistik på, men lite upplysningar ger ledamoten av direktionen vid Trollhätte kanalverk Carl Skogman. De kringboende klagade på att bron och uppfarten till den samma kunde bli så hal på vintern att ofta hundra olycksfall om dagen inträffade! Kanalbolaget lät då under nära fyra månader vintertiden räkna antalet passerande över bron. I medeltal hade då endast 35–36 personer passerat över bron. Högst uppmätta antal passeringar någon dag var 85. Detta var på 1880-talet. Den siste brovaktaren vid rullbron hette Anders Johan Jacobsson och lär enligt en sägen ha varit sonson till en invandrad veteran från Karl XII:s vistelse i Turkiet. Det sista kan vi nog med enkel matematik avfärda och möjligen kalla för en saga. Jacobsson slutade hur som helst som brovakt 1897, året då rullbron ersattes, då han inköpte gården Bodraget i Långebo på Dal.

1844 års Gropbro på slutet av 1870-talet. Fotograf okänd. (Vänersborgs museum)

På det gamla fotografiet kan man se vilken trång passage genom rullbron det var, som alltså också fungerade som en sättavstängning. Sätten användes för att kunna tömma kanalen på vatten, vilket man oftast gjorde efter varje avslutad seglationssäsong. Nu slapp man allt arbete med att anlägga en ny dammvall mot Vassbotten varje år som man tidigare tvingats göra. 1844 års rullbro, vilken låg kanske bara några meter sydligare än dagens Gropbro, var som tidigare nämnts i bruk fram till 1897. Detta år stod nämligen en ny svängbro klar, och denna kom åter att ligga på det gamla, sydliga läget. Redan i början av 1890-talet hade kanalbolaget börjat spara pengar i en fond för uppförandet av denna bro, samt en breddning av kanalloppet kring den samma. Kanalverkets Mekanikus Carl Wallström beräknade kostnaden för dessa arbeten till 64.421 kr. Samuel Bring anger att slutkostnaden blev betydligt lägre:

”Anläggning af en ny svängbro samt utvidgning av kanalloppet vid Gropbron åren 1895 – 1897 för en sammanlagd kostnad af 37.542 kr.”

I Kungl. Maj:ts Befallningshavandes femårsberättelser för åren 1896 – 1900 anges en annan summa:

”Byggande af ny landsvägsbro af järn öfver Karlsgraf vid Tenggrenstorp, hvarför kostnaden uppgått till 46.741 kr. 61 öre.”

Sommaren 1896 kunde man i tidningen läsa om flytten av bron till det gamla, tidigare använda, södra broläget:

”Trollhätte kanalbolag vill, för erhållande af rymligare infartsväg till Venersborg, flytta den s.k. Gropbron till platsen strax nedom, intill Tenggrenstorp, hvarigenom landsvägen äfven behöfver omläggas och dragas fram, där den gamla landsvägen fordom gått. Handlingarne härutinnan jämte kartor inlämnades idag till magistraten. Stadens ombud vid denna angelägenhet är stadsingeniör H. Lindeberg.”

Svängbron, en smäcker konstruktion som var tillverkad av Nydqvist & Holm i Trollhättan, togs efter magistratens besiktning i bruk lördagen den 16 oktober 1897. Samma dag började också de fasta signalerna användas vid Gropbron, liksom vid svängbron inne i Vänersborg.

Samtidigt som bron flyttar söderut under 1800-talets slutskede, uppfördes även ett nytt tjänsteboställe för brovaktaren. Huset, som kan ses på inledningsbilden i denna artikel, låg på Nabbensbergssidan av kanalen och inrymde förutom ett litet vaktrum två lägenheter med ett

rum och kök vardera. Ritningarna som blev godkända den 27 februari 1897 följde Mekanikus Carl Wallströms mall på hur husen längs kanalen skulle se ut. Huset uppfördes året därpå och kom att fungera som tjänsteboställe för brovaktaren fram till att nuvarande bro togs i bruk 1966. Även efter detta lär det tidvis ha bott just en brovaktare i detta huset. Huset revs slutligen någon gång under andra halvan av 1970-talet. Kommunen hade då köpt upp flera tomter på västra sidan av kanalen efter rivningen av Nabbensbergs tegelbruk. Förslaget var först att anlägga ett parkliknande område här, men av det blev det inget. Istället kom Esso Motorhotell att etablera sig här och dess komplex stod klart 1977.

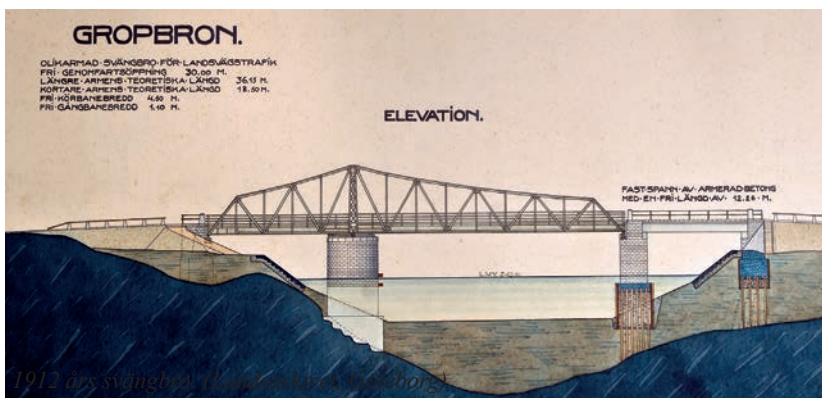
1897 års svängbro över Karls grav. Den "nya" bron ligger på land och väntar på att få komma på plats. Foto: Annie Wallén, 1912 (Innovatum)

Tillbaka till 1897 års svängbro, vilken inte blir gammal på sin plats. Nu griper staten in i händelserna. För det första ville staten komma åt fallen i Trollhättan och där uppföra en stor kraftstation och för det andra räckte inte den befintliga kanalen till för trafikbehovet. Vid sekelskiftet 1900 passerade årligen omkring 10 000 båtar kanalen och den borde ersättas av en ny med större kapacitet som kunde ta större havsgående fartyg. En sådan kanalaneläggning med slussar skulle svårligen kunna

genomföras av ett privat bolag och än mindre ge vinst på mycket lång tid. För att komma åt mark och vattenrätter köpte staten 1905 hela Nya Trollhätte Kanalbolag för 5 800 000 kronor och omvandlar bolaget till ett statligt verk med namnet Kungl. Trollhätte Kanal- och Vattenverk, idag Vattenfall. 1910 invigdes kraftverket Olidan, statens första stora kraftstation och åren 1910 – 1916 ombyggdes Trollhätte kanal.

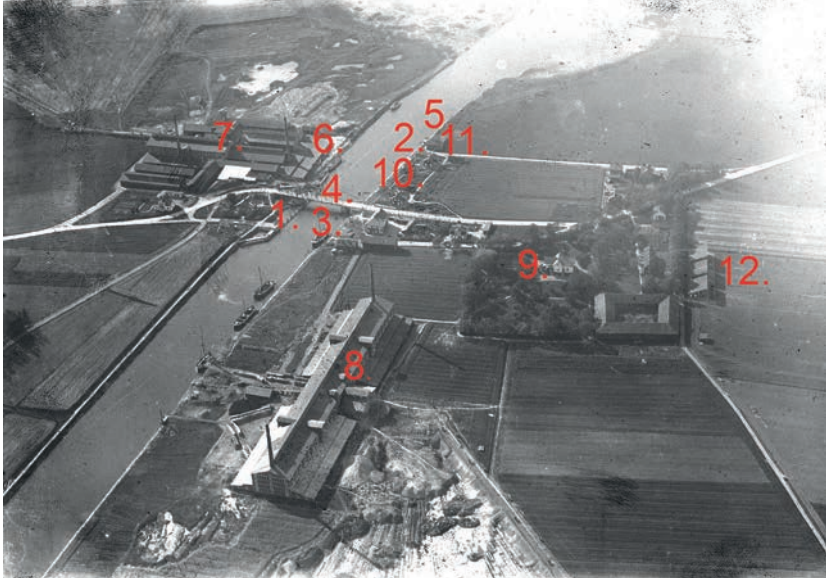
Med den nya förstorade kanalen blev man således tvungen att ersätta den knappt 10 år gamla svängbron över Karls grav med en ny. Den gamla bron monterades ned och kom så småningom att transporteras till Trollhättan, där den lades över Ryrbäcken vilken rinner ut i Göta älv strax söder om slusstrappan. Holmenbron, som den kallades, låg sedan över denna bäckravin fram till 1999, då den slutligen klipptes ner.

Den 6 augusti 1912 togs nästa Gropbro i bruk, den uppfördes omedelbart norr om den förra. Järnskelettet till denna svängbro tillverkades av Göteborgs Nya Verkstads AB, medan elektroniken kom från tyska A.E.G. Konstruktionen kom att vara mycket lik den vid samma tid uppförda Dalbobron, den senare var dock tillverkad av Motala Verkstad. Båda dessa broar, liksom väldigt många andra, ritades av väg- och vattenbyggnadsingenjören kapten Ernst Nilsson. Under denna bros livslängd började bilismen att växa fram och även om det var den rejälaste bron över Karls grav hittills, så uppstod så klart med tiden en flaskhals här. Att bron kom att enkelriktas med trafiksignaler 1943 gjorde knappast saken bättre. Många minns säkert köerna som uppstod p.g.a. den smala bron i början av 1960-talet. Man förstår verkligen att en ny och för tiden bättre anpassad bro sedan länge var efterlängtd då nuvarande Gropbron kom på plats. Transformatorhuset som fortfarande står kvar vid kanalen minner om 1912 års svängbro.

Dagens Gropbro stod klar hösten 1966 och invigdes av dåvarande statsrådet Olof Palme den 8 november detta år. Palme fick säkert bropromenader så det räckte då han även invigde Nötesundsbron och Älvsborgsbron denna dag. Nuvarande Gropbro är av dubbelklafftyp med fyra körbanefiler samt gång- och cykelbana. Dess läge är norr om alla tidigare broar över Karls grav och för bronns uppförande svarade två Stockholmsföretag. I det vidhängande brovaktarhuset är det tomt sedan 1983 då tjänsten rationaliserades bort. I slutet av 1970-talet ville man, trots ökad biltrafik, prova att fjärrstyra bron från Brinkebergskulle. Förslaget kallades en ”rationalisering i överkant”. En del i det hela var att man ville ha bort enmansjobben. Att ha två brovaktare vid varje bro var knappast ekonomiskt hållbart. Protesterna till trots - 1983 blir förslaget att göra Gropbron obemannad verklighet och bron började då att fjärrstyras från Brinkebergskulle. Nu när detta skrivs har man tagit det ett steg längre och även rationaliserat bort den ständiga bemanningen vid Brinkebergskulle sluss. Sedan den 30 september 2010 styrs Gropbron, liksom alla övriga broar längs Trollhätte kanal, från kanalcentralen i Trollhättan.

Slussarna i Trollhätte kanal närmar sig slutet på sin livslängd och frågan har under några år varit om det blir några nya slussar. Alternativet hade varit en stängning av kanalen, åtminstone för godstrafiken. Sommaren 2018 kom så ett positivt besked att det blir en satsning på Vänersjöfarten. Sex slussar ska ersättas med fyra nya och större än dagens, en vid Lilla Edet, två i Trollhättan och en vid Brinkebergskulle. Investeringspengen ligger på ca 3,2 miljarder och en trolig byggstart kring 2026. Frågan är om det nya större fartygstonaget kommer genom Gropbron?

Flygfoto över Gropbron ca 1918.

1. Ny bro / broläge 1752 ca, 1791, 1833.
 2. Ny bro / broläge 1844.
 3. Ny bro / broläge 1897.
 4. Ny bro / broläge 1912.
 5. Ny bro / broläge 1966.
 6. Lastageplats och järnvåg 1780 – 1828.
 7. Nabbensbergs tegelbruk 1907 – 1967 (fr. 1700-tal).
 8. Tenggrenstorps tegelbruk 1909 – 1959.
 9. Landeriet Tenggrenstorp.
 10. Tenggrenstorps skeppsvarv.
 11. Johannes Spaaks / Gropbrons skeppsvarv.
 12. Flyghangarer Tenggrenstorps flygbas 1916 – 1918.
- Foto: Linde Barrlind. (Vänersborgs museum)

I Gropbrons absoluta närhet, på var sida om kanalen, låg stadsegen-
domarna Tenggrenstorp och Nabbensberg. Båda dessa ställen har sina
anor från 1700-talet och kom att utvecklas till ganska så omfattande
verksamheter. Här fanns förutom större mangårdshus, ladugårdar, ma-
gasin, stat- och dränghus även brygghus, bagarstuga, bränneri samt
trädgårdsmästeri från vilket man försålde grönsaker och blommor. Jord-
darealen kunde gott och väl föda ett eller två par oxar omkring 40 kor
samt några hästar. Tenggrenstorp hade under 1800-talet på sin mark ett
skeppsvarv och Nabbensberg ett större tegelbruk vars anor också kan

skrivs till 1700-talet. Avsikten är inte att teckna egendomarnas hela historia här men väl ett försök att lyfta några av de tidiga namn som varit knuta till respektive ställe.

Tenggrenstorp

År 1738 startade borgarna och rådmännen Johan Tenggren och Olof Ahlqvist ett tobaksspinneri i staden. De hade för denna verksamhet egna tobaksplanteringar vilka sannolikt var belägna i närheten av Gropbron, förmodligen på den plats som i början av 1700-talet kallades för Stubbetorpet. Ett torp som fordom legat under Huvudnäs sätesgård men som allt sedan Tenggrens dagar kom att heta Tenggrenstorp. Det visade sig dock vara svårt att få den lokalt odlade tobaken lönsam på våra breddgrader. Detta och införsel av bättre tobakskvaliteter från Norge hämmade spinningen av rulltobak i Västsverige. Under 1777 års brand, då stora delar av centrala Vänersborg drabbades, förstördes även det då troligtvis enda tobaksspinneriet i staden för att sedan inte återuppföras. Några senare försök var dock på gång, bl.a utfärdade kommerskollegium resolution för bruksägaren Johan Wikström att anlägga tobaksspinneri 1792 men av detta verkar det inte blivit något. Wikström kom att ha andra och mer lönande verksamheter att ägna sig åt, bl.a. ägde han Glasfors bruk i Värmland och 1810 utökade han bruksinnehavet genom att förvärva Kollerö bruk, Rådanefors och Öxnäs bruk i Dalsland. Kollerö, beläget mellan Vänersborg och Uddevalla var Västsveriges första stålbruk och vid den här tiden regionens största industriella arbetsplats. Utöver detta fanns också de år 1799 anlagda Wikströmska sågarna i Trollhättefallen. När Johan Wikström avled 1818 efterlämnar han således ett smärre imperium som änkan ledde under några år tills sonen Carl köpte loss allt 1824.

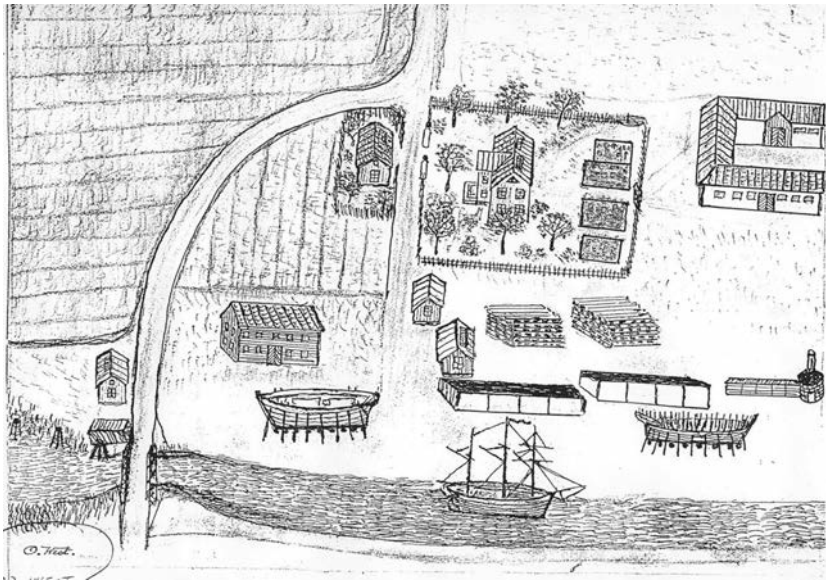
Brukspatron Carl Wikström (1793-1853) hade någon gång under 1830-talets första hälft köpt Tenggrenstorp och flyttat dit. I början av 1840-talet var Carl Wikström även en av Vänersborgs större skeppsredare med flera skutor i fart. Förmodligen lät han också bygga några av dessa skutor på Tenggrenstorp alldeles invid Gropbron. Wikström bedrev således handel med två av 1800-talets viktigaste varor – järn och trä. Han hade egen fartygsflotta för transporter över Vänern och därtill både sågverk och järnbruk. Likväl blir det konkurs 1842 och hela det Wikströmska imperiet uttraderades för att aldrig återuppstå. Efter konkursen då landeriet Tenggrenstorp såldes på exekutiv auktion kom det i brukspatron på Önafors, Johan Emanuel Norströms ägo, men ma-

karna Wikström kom ändå fortsatt att bo kvar på Tenggrenstorp fram till Carls död 1853. Hustrun Anna Caisa som var född Norström 1804 kom från Åmål. Fadern Bengt Norström, som för övrigt var Åmåls rikaste person, hade en bror vid namn Erik och denne är högst sannolikt samme Erik som var ägare av Önafors i början av 1800-talet, tillika far till J. E. Norström. Där finns nog förklaringen till att Wikströms kunde bo kvar på stället. Inte nog med detta. Den välbärgade Bengt Norström var gift två gånger och i det första äktenskapet, vilket ingicks i Vänersborg, gifte han sig med postinspektörsdottern Christina Wikström, syster till Johan Wikström. I äktenskap nummer två gifte han sig med Maja Kajsa Åberg, vars farfar var bror till en Märta Stina som var gift med rådmannen Johan Tenggren i Vänersborg. (Tenggrenstorp!) Man undrar ju lite, hur den elegante Carl som haft så mycket och sedan miste allt kände sig. Svärfaderns brorsson verkar ha kommit till undsättning när familjen var på väg att vräkas från hemmet. Brukspatroner var dom båda två tills dagen då konkursen tog titeln från den ene. Spegelmakaren och författaren Rudolf Landqvist beskriver Carl i sina bästa dagar som nybliven brukspatron omkring 1820: "Wikström var en man med fina manér, ytterst noggran i sina affärer och hans hus var ett af de mest gästfria i hela staden. Hans habit var omsorgsfull, ständigt klädd i vit halsduk och fina handskar och med den lilla hvitstrukna näsdukssnibben synlig i rockfickan; hans aristokratiska gång och säkra hållning gaf honom utseende af en hofman." Vid bouppteckningen efter Carl, var skulderna fortfarande större än tillgångarna, tio år efter konkursen.

Efter Carls död blev possessionaten A. F. Dahlgren ägare av Tenggrenstorp, troligtvis ett spekulationsköp, då denne raskt sålde vidare till löjtnanten Hjalmar Geijer. Denne drev också skeppsbyggeri här, ofta i lag med göteborgare. Geijer hade tidigare under några år handlat med spannmål i Vänersborg, en lukrativ syssla som kunde ge bra avkastning. Dessförinnan var han ett par år förvaltare vid faderns egendom Frugården på Vänersnäs. Hjalmars farfars far, anfadern Bengt Gustaf Geijer grundlade det anrika och mycket framgångsrika Uddeholmsbolaget 1720. Vår Hjalmar på Tenggrenstorp gjorde dock, precis som Carl Wikström, konkurs efter bara ett fåtal år på stället. Nu blir det åter ett troligt spekulationsköp, då tullförvaltaren Lange från Göteborg ropar in egendomen i mars 1859. Det blir ny försäljning senare detta år och Tenggrenstorp går då mot sin storhetstid.

År 1859 förvärvade nämligen Carl Johan Andersson Tenggrenstorp. Han låter där strax uppföra en ny karaktärsbyggnad innehållande 18 rum med tamburer och flera stora verandor med ”en myckenhet bekvämligheter”. Vidare fanns under Anderssons tid en stor ladugård i sten för omkring 40 nötkreatur samt i övrigt nödvändiga hus för statfolk och jordbruk. Ett skeppsvarv med erforderliga byggnader och anordningar, badhus för varma och kalla bad, vattenledning för alla behov och senare även telefonförbindelse med Vänersborg och Göteborg. På 1860-talet lät Andersson även uppföra ett skolhus på sina ägor där barnen till de anställda erhöll fri undervisning. Andersson hade ofta ett stående arbetslag på omkring 60 – 70 personer med vitt skilda arbetsuppgifter. Senare bekostade han även ett fullt utrustat och under 10 år brandförsäkrat barnhem. Byggnaden fanns redan och var en tvåvånings träbyggnad Andersson ägde stående på Nabbensbergs ägor, vilken han lät nedmontera och sedan återuppföra vid Gasverksgatan i Vänersborg. Viss ekonomisk oro fanns hos staden för barnhemmets framtida drift, men detta löstes med att låta 2/3 av hundskatten tillfalla barnhemmet. Skatten på hundkreatur var så hög som 15 kr året i slutet av 1800-talet.

Carl Johan Andersson föddes i Vänersborg 1815. Han började sin framgångsrika karriär som bokhållare hos faktorn och skeppsredaren C. H. Lindqvist i Vänersborg men kom senare själv att bli stadens genom tiderna störste skeppsredare. Sin redarbana startade han 1838, då han köpte skutan ”Försöket” från Upperud och däcksbåten ”Gustaf” från Bohuslän. Han började tidigt att bygga sina egna skutor och han arrenderade stadens varv vid Dyviken under flera år. Fartygsflottan växer för varje år och en kontroll i rullan vid sjömanshuset i Vänersborg 1859, samma år som han köper Tenggrenstorp, visar att C. J. Andersson detta år redar hela 28 fartyg av olika typer. Vid sitt varv på Tenggrenstorp låter han också bygga en mängd segelskutor, oftast skonertskepp, för både inrikes och utrikes fart. Han bygger till sig själv men också för försäljning till annan ort. Andersson hade i sin tjänst under många år skeppsbyggmästaren S. Olsson från vars ritningar omkring 25 fartyg nybyggdes och gick av stapeln vid Tenggrenstorps varv. Varvsverksamheten pågick troligtvis några år in på 1880-talet. Den sista, något osäkra uppgiften, är en förbyggnad 1888, då av C. J. Anderssons sterbhus.

Tenggrenstorp ungefär som det kunde sett ut på 1860-70-talen. På skeppsvarvet ligger två skutor på stapelbädd under byggnad. Längst t.h. syns basrännan i vilken virket ångades för att bli formbart. Gropbron över Karls grav ses nere till vänster. Teckning av bryggmästare Oscar West. (Vänersborgs museum)

Kaptensmålning av Skonertskeppet Wenersborg reg.nr 1123, byggd på Tenggrenstorks varv 1860. Gick i utrikes fart. Gjorde resan Hartlepool – Göteborg på den korta tiden av 63 timmar vid ett tillfälle. Slopades 1897 och högs upp vid Sjötorp 1907.

= **Ett nytt skonertskepp**, byggdt på Tenggrenstörps warf och tillhörigt handlanden och skeppsredaren C. J. Andersson, gick af stapeln derstädes omkring klockan 7 fiftlidne lördags afton, derwid det erhöll namnet "Wenersborg". Fartyget, som mäter cirka 100 swära läster, är byggdt af skeppsbyggmästaren Sw. Olsson, kopparsast, ämnadt till saltsjöfart och har en utmärkt wacker konstruktion samt synes wara af solid bestaffenhet och blifwa af snällseglande egenkap. Det skall erhålla klippertackling och, enär riggen på förhand blifwit färdiggjord, tros fartyget wara fullt kompletteradt inom 3, högst 4 weckor.

Notis i Tidning för Wenersborgs stad och län 1860-07-09 angående skonertskeppet "Wenersborg".

Carl Johan Andersson avled hösten 1887 och sterbhuset försäljer efter en tid Tenggrenstorp till Hugo Lindeberg, vilken närmast kom från Närlunda säteri vilket han drivit en kort tid. Tillträdet till den under Anderssons tid utökade och förskönande egendomen skedde den 1 april 1889. Natten till den 2 oktober samma år brinner hela den magnifika manbyggnaden med sina 18 rum ner till grunden. Trolig brandsak var en spricka eller annan felaktighet i skorstenspipan. Man hade föregående dag haft brödbak i köket och då eldat kraftigare än vanligt. Lindeberg syntes ha uppfört ett nytt boningshus, nu med mer modesta utrymmen innehållande 6 rum varav 2 på vinden. För den drivne Hugo verkar dock inte Tenggrenstorp riktigt motsvara det han söker i livet. Efter några flyttar och anställningar hamnar han på Svenska Separator AB, anställd som mejerikonstult. Senare blir han majoritetsägare i Eskilstuna Separator AB.

Hugo Lindeberg lämnar troligen Tenggrenstorp efter att det såldes i februari 1892. Egendomen ropades då in på auktion av stadsfiskalen Karl Klingberg i Uppsala för 42,000 kr, för att på hösten samma år säljas till stadsfiskalen C. Hammarström i Vänersborg för 47.000 kr. Hammarström äger Tenggrenstorp under 10 år varefter det är dags för ny försäljning. Köpare var en A. F. Klefbäck. Nu är vi framme vid 1902 och om bara några år kommer det mesta att handla om tegel när det gäller Tenggrenstorp men den historien ryms inte på denna plats.

Under 1800-talet fanns det två skeppsvarv vid Gropbron, varav det ena berörts ovan. Det andra varvet står ofta omnämnt som Johannes Spaaks varv vid Gropbron och detta låg på samma sida av kanalen som det förra fast norr om landsvägen. Varvet ägdes uppenbarligen av handlanden Spaak en längre tid och liksom Wikström var han en av de större skeppsredarna i Vänersborg omkring 1840. År 1842 står han som redare av 8 skutor, alla galeasriggade och flera med namn tagna från makarna Spaaks barn. Även hustrun Amalia fick dela namn med en galeas. Det är även vid denna tiden han låter uppföra sitt pampiga hus vid Fisktorget inne i staden, s.k. Spaaska huset, kanske för de flesta mer känt som Strömmerska. 1856–58 avflyttar Johannes Spaak till Stockholm, och vem som sen kom att äga eller driva detta varv är obekant för artikelförfattaren. Enligt en samtida tidningsartikel lade varvsverksamheten ner på denna plats 1870, efter en mordbrand i ett stort fyravånings magasin tillhörande C. J. Andersson. De två misstänkta för mordbranden, August Svensson och Johannes Pettersson, rannsakades som skäligen misstänkta för dådet men bevis saknades. De två vore redan långt komna på brottets bana, och sju år senare åker de båda fast för dynamitstöld vid Bergslagernas järnväg.

På dessa två varvsplatser vid Gropbron nybyggdes ett stort antal skutor. Ett exakt antal är svårt att säga men minst ett 50-tal är nog en rimlig uppskattning. Därtill kom alla reparationer och förbyggnader. Nämnas bör också att C. J. Andersson även lät bygga minst en lastångare här, den år 1873 byggda ”Wenern”. I sammanhanget bör nämnas att under några decennier på 1800-talet fram till 1880-talet var Vänersborg Vänerens viktigaste och största sjöfartsstad. Borgerskapet i staden gjorde goda förtjänster på framförallt frakt av sågtimmer, eller s.k. sågblockar. Borgarna blev faktorer för sågverkens ägare och ombesörjde mottagning och lossning av de blocklastade skutorna från Värmland. Snart började man också hålla med egna skutor för transporter över Väneren. Borgarna blev redare och i många fall lät man även bygga sina egna skutor. Många skutor gick även i utrikes fart. Som redan nämnts så var varvsverksamheten blomstrande här i staden. Förutom varven vid Gropbron fanns här även ett par andra varvsplatser. Skeppsbyggnadstekniken låg i framkant och från omkring 1850 byggdes det snabbseglande kravellbyggda skutor med ritningar utförda av den kände skeppsbyggmästaren Niels Christian Kierkegaard som var verksam i Göteborg vid den här tiden. Vänersborg kom faktiskt att ha en av landets modernaste fartygsflottor under några årtionden andra halvan av 1800-talet.

Carl Johan Andersson, född i Vänersborg 1815. Ägde och bodde på Tenggrenstorp från 1859 fram till sin död 1887. Från obemedlad yngling arbetade han genom egen kraft och duglighet upp sig till en tryggad och ansedd ställning. Blev med tiden en av Vänersborgs mera framstående medborgare. Foto: A & F Lindahl, Uddevalla, ca 1865 (Vänersborgs Söners Gille)

*Carl Adolf Malm, född 1804 i Tosse-
ne. Ägare av Nabbensberg i mitten av
1800-talet fram till sin död 1865. Lät
omkring 1840 uppföra det s.k. Malmska
huset längs Kungs- och Hamngatorna i
Vänersborg. Foto: W. Dahllöf
(Vänersborgs Söners Gille)*

Nabbensberg

På andra sidan kanalen finner vi Nabbensberg. Berget på udden, eller ”nabben”, ett ställe som lämnat synnerligen sparsamma avtryck från sin tidiga historia. Namnet Nabbensberg finns utsatt på karta 1745 men dyker upp i kyrkböckerna först 1764, då Gunnar Bengtsson och Catharina Olofsdotter får en dotter tillsammans på Nabbensberg. Årtalet stämmer bra in på den manbyggnaden som än idag står på sin plats. Den ska enligt sentida källor ha uppförts just 1764, som officersbostad. Huruvida uppgiften om officersbostad stämmer har dock inte kunnat beläggas för denna artikels efterforskningar. På en karta daterad 1814 finns dock ett officershus utsatt nästan granne med Nabbensberg, som också är utmärkt på samma karta.

Den militära närvaron vid Nygårdsängen visar sig dock senare i gårdens bokföring. Där kan man läsa att soldaterna vid exercisplatsen fick både mat, snus och brännvin från Nabbensberg. I en huvudbok från 1843 står det för juli månad noterat att 16.141 portioner mat mot ett vederlag av 4.539 Rdr b:ko hade levererats till West-Götha-Dals Regementes provianterings Direction per contant och enligt en kunglig skrivelse den 29 mars 1853 tilläts regementschefen att träffa överenskommelse om truppens kasertering på egendomen Nabbensberg invid mötesplatsen. Just brännvinet var det många som handlade här. Självaste landshövding Sandelhielm handlade t.ex. den 4 mars 1838 15 kannor för 17,24 Rdr b:ko. Tillbaka till Gunnar och Catharina som förmodligen är tjänstefolk på stället. Paret får flera barn på Nabbensberg men när dom får Andreas 1775 är det på adressen Gropbron. Första säkra ägare av Nabbensberg artikelförfattaren har funnit är stadssekreteraren Gudmund Dinnetz, vilken står som ägare 1787. Detta bekräftas också i Patrick Alströmers dagbok, där han den 13 januari 1787 skriver: ”Måndag. f.m: reste jag till Wenersborg då jag under vägen besökte Secretair Dinnetz på Nabbensberg.” Industrimannen, friherren och fd direktören vid Ostindiska kompaniet Alströmer var i nyårstid på rundresa och besökte herrskapsfamiljer i området.

Huruvida det har legat något hus här innan nuvarande uppfördes 1764 är oklart. Nutida uppgifter säger att en matkällare på platsen skulle kunna vara 1600-tal men artikelförfattaren har inte funnit några spår av tidigare bebyggelse i källmaterialet på det aktuella området. Det finns flera frågetecken som behöver rätas ut för att kunna teckna platsens historia. I gamla handlingar benämns Nabbensberg ofta som egendom, senare som stadsegendom, för att mot slutet av 1800-talet benämnas som landeri. Detta kanske inte betyder så mycket men skulle eventuellt kunna vara en markering att detta är stadens mark. Under framförallt 1800-talet kom de flesta av de s.k. landerierna i privat ägo, vilket enligt stadens privilegier inte var tillåtet. Nabbensberg ligger ju på Vänersborgs s.k. donationsjord, till skillnad mot granngården Hede som låg i Vassända, senare Vassända Naglums socken.

Vidare på ägarlinjen finner vi auditören vid Bohusläns dragonregemente Pehr Theodor König, vilken hade gården ca 1812. Pehr König var född på Storeberg 1757, ett betydligt pampigare ställe vilket han verkar ha ägt samtidigt som Nabbensberg. Hans far Peter Teodor var superkargör vid Ostindiska kompaniet.

Dennes far i sin tur hette Henrik och var Ostindiska kompaniets första direktör, tillika en av kompaniets grundare. Vår König  vergav Nabbensberg senast 1819 och dog ogift i Uddevalla 1829.

Nästa mer kände ägare torde ha blivit f ltkamrerare Carl Gustaf Roos af Hjelms ter. Möjligen äger dennes far, ryttmästaren Carl Adam Roos stället en kort tid innan. C. G. Roos står som ägare till Nabbensberg och hela eller del av det närliggande hemmanet Hede från ca 1820. Dessa båda gårdar hörde ofta ihop i sambruk, tillhörande samma ägare. Utöver detta ingick i ägandet även halva Stora Nyg rds ngen samt därtill på samma ställe liggande tegelbruk. Det  r också under Roos tid som tegelbruket till synes verkar ha expanderat till en ganska omfattande verksamhet. C. G. Roos föddes på gården Hj lleskate, Millesvik på Värmlandsnäs 1789. Han gifte sig 1820 med Johanna Christina, dotter till tidigare nämnda brukspatron Johan Wikström. Sv gern Carl Wikström fanns som bekant på andra sidan kanalen, på Tenggrenstorp. Inför kanalombyggnaden 1839–44 gjorde Nya Trollhätte Kanalbolag ihärdiga försök att, för sina dragvägar m.m., bli ägare till kanalbankarna på ömse sidor av kanalen men varken Wikström på Tenggrenstorp eller Roos på Nabbensberg ville gå med på någon markavyttring från sina respektive ägor. Men när så C. G. Roos 1841 lämpligt med döden avgick, s g kanalbolaget till att f rvarva hela Nabbensberg med Hede och därmed säkra upp sina kanalbankar. Efter att ha tagit det man önskade  ga var Nabbensberg åter till försäljning. Någon omgående försäljning blir det dock inte. Handlanden Carl Adolf Malm i Vänersborg arrenderar istället av kanalbolaget fram till 1847, då han lägger ett bud på 16,666 Rdr b:ko vilket bolaget säger nej till. Nytt bud kommer direkt från Malm på 30,000 vilket bolaget antar. Affären slutförs 28 december 1847 och enligt kyrkboken skriver sig Malm på Nabbensberg 1850.

*Nabbensberg den 28 april 1844. Teckning utförd av F. A. Zettergren
(Vänersborgs museum)*

Carl Adolf Malm föddes i Tossene i Bohuslän 1804 och kom till brukspatron Johan Emanuel Norström på Önafors 1825. År 1831 fick han tjänst hos Baggés sterbhus på Nygård. In till Vänersborg flyttar han efter branden 1834 då han bygger på Kungsgatan 15 - commer- cerrådet Jonas Krulls tomt. Senare, omkring 1840, lät han uppföra det ståtliga Malmska huset, vinkelhuset längs Kungs- och Hamngatorna, vilket han vid flytten till Nabbensberg 1850 försäljer till den redan tidigare berörda brukspatron J. E. Norström på Önafors. Husaffären beskrevs som den största inom staden sedan stadens anläggning 1644. Under Malms tid förskönas området runt Nabbensberg. Han låter plan- tera omkring 600 björkar och i trädgården finns 60 fruktträd samt en mängd bärbuskar. Trots att Malm ser ut att ha varit stadd vid god kassa är Nabbensberg ute på exekutiv auktion 1859 och förnyad dito 1861, ”för domfäst skuld utmätte stadsegendomen Nabbensberg.” Någon förklaring till detta eller hur det hela avlöpte är för artikelförfattaren obekant. När C. A. Malm avlider 1865 blir det dottern Emelie och hen- nes make, regementsskrivaren Herman Appelberg, som tar över Nab- bensberg. Appelberg försöker sälja ”denna utmärkt vackra och vinst- givande egendom” efter svärfaderns död och sedan senare vid flera tillfällen utan att lyckas. Åren går och änkefru Wilhelmina Malm, som nu bott på Nabbensberg under nästan 50 år, avled stilla på egendomen

sommaren 1897 och tre år senare lämnar även Herman Appelberg jordelivet. Nästkommande år, 1901, blir det försäljning då änkefru Emelie Appelberg säljer Nabbensberg med därtill hörande tegelbruk till Gustaf Forsberg.

Brukspatron Forsberg kom att bli den person som moderniserade och rationaliserade tillverkningen vid Nabbensbergs tegelbruk under de följande åren och 1905 kunde häpna vänersborgare se den nya lerupptagningsmaskinen i arbete, ett slags mudderverk till lands som gjorde 30 mans jobb. Efterfrågan på tegel i början av 1900-talet var dock så stor att en fördubbling av årsproduktionen, från 3 miljoner till 6 miljoner tegel var målet. I mars 1906 kunde man i tidningen läsa om den stora tegelbruksaffären då Forsberg sålde Nabbensberg med tegelbruket till ett nybildat aktiebolag för 200,000 kr.

1900-talets första hälft är tegelbrukens tid och här vid Gropbron, på var sin sida av kanalen, låg de två största i vårt område. Ovan nämnda Nabbensbergs tegelbruk med anor från 1700-talet och som redan på Roos tid var av ansevärd storlek. Tenggrentorps dito uppfört åren 1907 – 1909, vilket var norra Europas största under ett och samma tak hade produktion fram till att det brann ner 1959. Ytterligare två tegelbruk fanns i absoluta närområdet, Fridhems och Venersborgs tegelbruk. De två sista verksamma bruken, Nabbensberg och Fridhem, som då hade samma ägare, lade ner tillverkningen 1967 och revs under vårvintern 1972. En utförligare redogörelse kring tegeltillverkningen vid nämnda bruk är önskvärd och passande för en egen artikel. Antikvarien Stellan Granat har skrivit en del om tegelbruken i vårt område, främst då de äldre, och det var tänkt att han skulle avsluta med de större och mer kända bruken, vilka var verksamma under en stor del av 1900-talet, men tyvärr blev det inte så.

Källor

Bring, Samuel E, *Trollhättan, dess kanal- och kraftverk. Stockholm 1911-1916*

Corin, Carl-Fredrik, *Vänersborgs historia I. Tiden till 1834. Göteborg 1944*

Hallberg, Stig, *Slussverken i Göta älv och kring Vänern. 1990*

Hasselberg, Gösta, *Vänersborgs historia II. 1834 – 1944. Göteborg 1944*

Lundén, Gustaf, *Det forna Vassända-Naglum och Brätte stad. Trollhättan 1954*

Sallnäs, Åke, *Blockskutor. Karlstad 2008.*

Skogman, C. J. A., *Anteckningar om Nya Trollhätte kanalbolag åren 1838-84. Stockholm 1884*

Kyrkböcker Vänersborg

Kyrkböcker Vassända Naglum

Kyrkböcker Åmål

Kyrkböcker Tådene

Kungliga biblioteket

Elfsborgs Läns Annonsblad

Tidning för Wenersborgs stad och län

Landsarkivet, Trollhätte kanal- och vattenverks arkiv

Lantmäteriet

Statistiska centralbyrån

Vänersborgs Söners Gille

Vänersborgs museum

Innovatum

*Micael Eriksson, född i Vänersborg 1969.
Ledamot i årsskriftsnämnden.*

Sjöstads Elektriska firar 100-årsjubileum

Av

Håkan Lind

Den ung Ragnar Sjöstad hade högtflygande planer!

1919 var ett spännande årtal i Vänersborgs historia. Då påbörjades bygget av stora bankpalatset i hörnet Kungsgatan-Edsgatan, Katrinedals kyrkogård började anläggas och Ragnar Sjöstad startade Sjöstads elektriska!

Grundaren Ragnar Sjöstad var äventyrligt lagd och efter studier i Tyskland reste han till Amerika. Kvar i Sverige var emellertid kärleken Clary som han träffat före avresan. Han åkte därför tillbaka till Sverige efter ett år med syftet att locka med Clary till äventyret ”over there”. Men Clary var bestämd, hon ville inte till Amerika. Kärleken segrade. År 1919 registrerade han sitt företag Sjöstads Elektriska. Från starten arbetade han mest med att dra fram el till kunder både på landsbygden och i tätorterna. Därefter

blev det mer och mer reparationer av radioapparater och andra nymodigheter inom hemelektroniken. Ragnar bestämde sig år 1936 för att öppna en butik i centrala Vänersborg samtidigt som han fortsatte med sina elinstallationer. Första lokalen låg på Sundsgatan 13. Dessutom drev Ragnar en körskola med lokal på Katrinedalsvägen på Blåsut. Tiden i USA hade givit honom en livslång kärlek till bilar, ett intresse som så småningom sonen Olle tog över.

Generationsskifte i företaget

Sjöstads är ett utpräglat familjeföretag som vandrar från generation till generation. Efter Ragnars bortgång år 1962 fick sonen Olle ta över vid 29 års ålder och drev verksamheten tillsammans med hustrun Inez fram till 1995 då deras fyra barn Lennart, Leif, Lena och Mona tog vid. Det är de som driver rörelsen idag år 2019. Tre barn i nästa generation jobbar också idag på Sjöstads.

Går det verkligen att driva affärer när man har så nära släktband?

-Vi får den frågan då och då och mitt enkla svar är att det går alldeles utmärkt, berättar Mona Sjöstad som är yngst i syskonskaran och jobbat sedan 1982. Vi har olika roller i verksamheten. Min syster Lena är ekonomiansvarig, Lennart som är äldst har hand om elinstallationerna, Leif är köksexpert och jag själv är butiksansvarig.

-Pappa Olle byggde på Torpa som en av de första efter att Anders Andréen först byggt järnaffären som fortfarande ligger granne än idag men i annan regi.

Första butiken på Sundsgatan 13.

Så 1980 slog vi upp portarna här och lämnade centrala staden. Innan det fanns vi på Edsgatan och Drottninggatan men växte ur lokalerna. 1973 började vi sälja Electrolux som för övrigt också fyller 100 år i år. Vi säljer också Ballingslövs kök sedan 50 år tillbaka så därför fick vi helt enkelt inte plats. Vi behöll emellertid butikslokalen på Drottninggatan där mamma Inez drev belysningsaffär fram till 1997 då personalen gick i pension. För övrigt så kommer mamma Inez, 84 år, fortfarande och jobbar då och då hos oss vilket är väldigt roligt.

Syskonen Leif, Lena, Mona och Lennart.

-Det är naturligtvis en härlig känsla att vara delaktig i en hundraårig historia. Vi är nu sexton personer som arbetar tillsammans och vi är ett riktigt gott gäng. En av våra anställda har arbetat 52 år hos oss! Vi fyra syskon börjar ju närma oss pensionsåldern så visst vore det kul om nästa generation av familjen Sjöstad tog över så vi får fira jubileum om 10, 20 och 30 år också, avslutar Mona Sjöstad med ett skratt.

Artikelförfattaren Håkan Lind.

*Anläggningsarbete vid Fisktorget Mars 2019
Foto Karl Bernling*

*Nyanlagd trappa och renoverade toaletter vid Residensbrons norra sida Augusti 2019
Foto Karl Bernling*

ÅRSKRÖNIKA 2018

Att verkligheten överträffar dikten är en floskel som en ärrad Gillekrönikor blivit varse genom åren, men att Sveriges, för att inte säga hela världens högsta litterära etablissemang skall rämna för att en helt osannolik verklighet blottas inför akademiledamöternas bleka nunor är trots allt fortfarande en gåta. 2018 var året då Nobelpriset i litteratur inte delades ut för att den promiskuöse maken till en av akademiledamöterna inte bara knullat runt bland kultureliten i Stockholm, utan dessutom avslöjat flera nobelpristagare innan de offentligt eklaterats. Jean-Claude Arneault heter sexmonstret och när 18 kvinnor offentliggjorde de sexuella övergrepp han utsatt dem för, satte det en eldslåga under det som runt hela världen kom att kallas MeToo-rörelsen. Allt talar för att detta bara är början på ett tillfrisknande i synen på hur vi ska leva i samverkan och likställdhet mellan könen.

När vi söker speglingen av den där usla världen i Fridas Lilla Paris så glesnar det mellan de dramatiska rubrikerna i lokalpressen. Förra året fick vi gudbevars en pushhållplats i Plantaget som kan tänkas locka till känslomässiga närmanden och i år har vi fått en mistel monterad för att locka oss att blanda våra kroppsvätskor. Kanske småstadsidyllen håller tillbaka de alla mest flagranta övertrampen och kanske att denna fantastiska supersommar 2018 gjort oss mer toleranta och medmänskliga. Gillebrodern och vädergurun Ingemar Wänerlöf har regelbundet informerat oss om detaljer i de värmerekord som vi svettat oss igenom denna sommar.

När Sveriges älskade fotbollsherrar gick till kvartsfinal i VM, så blev det så varmt för alla som bäljade sig igenom den matchen i plantagets öltält, att man kände sig tvingade till ett gruppdopp i torgfontänen. Tur att det glädjedoppet inte skedde på Jacoben, för den trampolinen slets ut av allt skuttande där i somras. Troligen blir det dock en ny trampolin om man får tro vår nye samhällsbyggnadschef Andreas Knutsson.

Sommarens extrema värme och torra medförde omfattande skogsbränder i mellansverige. Hela Sveriges brandkårer deltog i släckningsarbetet och även vår lokala räddningstjänst bidrog med heroiska insatser. För gillebrodern i gemen inskränkte sig detta nationella katastroftillstånd till att han snuvades på den traditionella hjälterollen som grillmästare, eftersom den älskade utomhusgrillen förbjöds på grund av den stora brandrisken. Att glänsa med huvudhopp i det 26-gradiga vänervattnet medförde också allt större risker eftersom vattenståndet i Vänern sjönk, så till den milda grad, att det i skrivande stund befinner sig på endast 2 cm över referensytan på sjökortet. Ett faktum som tillfälligt minskat det tillätna djupgåendet för vänersjöfarten med hela 15 cm.

Sedan 15 år samlar jag årets TTELA och Vänersborgaren i en hög, för att några veckor inför högtidsstämman bläddra igenom de ca 360 tidningarna. På dessa 15 år har högen vuxit från ca 60 cm till ungefär 1 m. Vet inte om det är bilagorna, papperskvaliteten eller mängden artiklar som orsakat tillväxten, men några, om än ovetenskapliga reflektioner har jag gjort.

Det står till exempel mer om Donald Trump än om Bert Karlsson i TTELA. Bert som annars i flera år varit lokaltidningens speciella favoritobjekt. Visserligen gör sig Trump intressant när han föreslår att lärarna i USA skall bära vapen för att motverka skolskjutningarna. Berts mest spektakulära uttalande under året blev: ”Skara är rena jävla Nordkorea.”

Det blir också allt mer spaltmetrar om nationella halvkvändisar, som i sig kan vara läsvärda, även om det inte är skrivet av våra lokala reportrar. Dessutom kan dessa artiklar ofta läsas i annan stampenpress. Nästan alla lokala inslag i TTELA inleds som väl är med ortnamnet varifrån artikeln härrör. Det förenklar för gillekrönikören som inte behöver ödsla tid på allt som skrivs om grannkommunerna. Tyvärr känns det dock som det blir allt mindre kvar åt Vänersborg i TTELA. Därför är det desto viktigare att vi har ett alldeles eget organ för oss själva nämligen Vänersborgaren (Även om det blir lite repetitivt där också ibland). När jag bläddrar i min tidningsstapel får jag plötsligt se en annan lika tokig Pappersstaplare, Rolf Glennman från Vargön. Han har samlat reklam i 27 år. Det blev 800 kg!! Jag får nog ta och väga tidningarna nästa år.

Kring musikstaden Lilla Paris strålar all tänkbar glans. Ulrich Kaatz fick, som verksamhetsledare vid Vänersborgs musikakademi, Kungliga Musikaliska Akademiens medalj för tonkonstens främjande. Där är vår egen musikskole-Ulrich i fint sällskap med bland andra Birgit Nilsson och Monica Zetterlund. Ulrich är givetvis inte ensam i detta enormt framgångsrika arbete, som har anor ända från Sture Nilsson och Tommy Hanssons tid som mästerliga musikstjärnor på den vänersborgska musikhimlen. Det har dragits i viktiga administrativa lobbytrådar från kultur- och fritidschefen Håkan Alfredsson och en entusiastisk stab därunder.

Polstjärnepriset som nu är en fullvuxen och mogen skapelse utav detta strävsamma musikgäng har än en gång blixtrat till och vänersborgsgossen Angelo Lundström blev som endast 14-åring tvåa i denna stenhårda konkurrens. Framgången förde honom tillsammans med övriga i Young Strings Academy till ett framträdande i Skavlan inför 2,5 miljoner svenskar. Applåd!

Johanna Ander Jung som vann årets polstjärna deltog i en svensk TV-produktion på bästa sändningstid från finalen i Edinburg. Sånt förstärker det Vänersborgska varumärket. Det gör även gillebrodern och riksspelmannen Einar Hansander som givit ut en ny låtsamling dalsländskt folkmusik. 385 låtar från Åmål till Frändefors. Undrar om min mamma Ainas visa från Sikhall kom med där?

Bört i ett dike,
jämt i ett vässebo,
'hit och dit'.
Nu vell jag spy.
'I där dansade vi'
Med en sopelemmel
Å en pärlkrans.

23 % ökade gästnätterna i Vänersborg medan Trollhättan ökade 4 % och snittet i Sverige var 3,4 %. Bygger man ut sin camping med rullebo, spa-anläggning, flytande sommarhus och investerar 50 miljoner per år, så ger det resultat. Bert Karlsson vill bygga Sveriges bästa camping och det är han på god väg med. Bara han inte traslar in sig för mycket i politiken igen. I år har han turnerat med kristdemokraterna för som Bert säger: "Ebba är en himla go tjej och så sjunger hon så bra." Under valrörelsen avslöjade Bert att en av de höga Stockholmspolitikerna med svetsarbakgrund hade råkat hamna på en bordell och fick lite dåligt samvete, vilket ju vem som helst i samma situation kan drabbas av. Han urskuldade sig då till den lättfotade damen: "Du ska ändå veta att jag är en ärlig politiker som också håller mina vallöften." Då ska jag berätta en hemlighet för dig sa hon. Jag är oskuld.

Vi har också fått ett schlagermuseum på Ursand, ett dockmuseum på Residensgatan och så har Nordiska Tomtemuseet fått nya lokaler i Håverud. Vår retrospektive ålderman måste jubla över allt som tas tillvara. Särskilt nu som den gamla Aarhuskranen i hamnen fått skatta åt förgängelsen och vår stolta järnvägsbro hänger väl på gärsgårn som man säger. Dessutom lever Öxnereds karaktärsmonument stationshuset under starkt rivningshot. Kanske dags för Gillet att ta till lite historiska brösttoner.

2018 blir utan Nobelpris i litteratur och inte fick vi heller några nya historiska betraktelser från våra lokala författare viket de skämt bort oss med i flera år. Kanske är det nya medier som lockar våra historieberättare? I skrivande stund ryktas dock att vår gillefotograf Carl Bernling skall ge ut en fotobok lagom till julhandeln. Spännande!

Stadsvandringarna travar dock på i god takt och lockar horder av lokalpatrioter som fånglas av Peter Johanssons makalösa berättarkonst. Den typen av kulturmotion skulle helst nå lite bredare lager. Det är nämligen så att 54 % av Vänersborgarna är överviktiga eller till och med feta. Det är en klen tröst att det i Lilla Edet är hela 62 % som lider av samma välfärdsåkomma. Särskilt som all forskning pekar på att övervikt är en av de fem säkraste faktorerna som ger ett kortare liv. På Tjärnö Havsfiskelaboratorium odlar man läcker tång och smaskiga havsborstmaskar och hos Fazer i Finland blandar man inte längre bark i brödet, som på fänrik Ståls tid, utan näringsriktiga insekter som innehåller järn och vitamin B-12. Jättenyttiga grejer som tillsammans

med ett rekommenderat långsammare tuggande skall korta svångremmen och förlänga livet.

Om man samtidigt vet att svensken i snitt sätter i sig 1,4 kg godis per person bara under påskdagarna, så kan man givetvis gripas av ångest och självdestruktiva tankar. Då är det väldigt skönt att veta att vänersborgsföretaget Noratron tillsammans med psykiatriska forskare tagit fram en elektronisk manick som hejdar förtvivlade själar att begå självmord. Sedan kan man ju undra varför alla strävar efter ett LÅNGT liv. Fyra av fem svenskar ser ändå åldrandet som en enda trist nedförsbacke utav ensamhet och elände åtminstone enligt modern sociologi. Var femte däremot genomgår gerotranscendens i sitt åldrande. Det är kunskapen om det positiva åldrandet och det åldrandet har 15 kännetecken varav ett är ”Mogen emanciperad barnslighet.” Det tycker jag verkar vara en typisk profil utav en sann gillebroder.

Innan vi lämnar kosten måste vi få urologen Katarina Towies lunchmeny som skyddar mot prostatacancer. Hör här: frasig rotfruktskaka med löjrom, yoghurt och gräslök. Man behöver således inte vara asket för att leva rätt.

Gängkriminella mord räknas i hundratal i Chicago, tiotal Malmö, medan Lilla Paris fick sitt första väpnade rån när fyra ur ett sådant gäng anföll Malmströms Guld mitt på dagen. Butiksägaren besköts men gjorde ändå en heroisk insats. Det är en klen tröst att dessa våldsmän härrör från huvudstaden. Ett mer landsortsbetonat rån skedde då Halimas Hårsalong fick besök av en man som uppgav att han minsann kunde skjuta. Han fick en dusör från kassaapparaten men fångades snart in av vår lokala polis.

De där gängkriminella har säkert en taskig utbildning och har därför aldrig fattat hur man ska bära sig åt för att få lite guldkant på tillvaron utan att för den skull löpa risk att mejas ner av polis eller bli dömd till vatten och bröd på Brinkeberg. Om man finner det alltför osannolikt att vinna Tallbos bil gågatekrysset och kanske man suttit varena onsdag på Sanden i flera år utan att få en enda bingo, så finns det ändå hopp om det stora klippet. Man kan nämligen gå med i Postkodlotteriet! Osannolika 80 miljoner riksdaler rasslade in till kommunen. Låt vara att fokus på guldregnet var i Vargön. Men det är kanske så vist ordnat i vår Herres hage att vargöborna får detta när de nu, något tvivelaktigt kan man tycka, ska försörja sig på gamla avlagda kläder. Vargön Innovation heter företaget som, tio år efter brukets nedläggning, skall återbruka våra gamla jeans och kalsonger till, vad jag förstår, nya jeans och kalsonger. Som fyrabarnsfar blir jag lite undrande eftersom våra barns största jeansproblem alltid varit att de mest attraktiva och dyraste jeansen ska se ut som om de var på väg just till återvinningen, när de drar på dom första gången. Spektakulär invigning var det dock med minister och allt. I fullständigt samförstånd drog Marie Dahlin tillsammans med stockholmsgästen i ett snöre så att vargöbornas över 3 ton lumpor de samlat in från djupet av garderoben föll med en duns på det provisoriska podiet.

Två av vår stads kulturella stamlokus har injicerats med nytt blod. Skogshyddan, denna fantastiska oas med naturligt miljöfokus och med traditioner från Birgers tid. Nu öppnar den i ny regi och alla gillebröder uppmanas att mangrant frekventera Dalbobergens kulturtyngda scharmbomb. Även vårt kära Stadshotell har fått en gedigen vänersborgsprofil som ny ledare. Carl Ceder heter han som skall se till att vårt anrika restaurang- och teaterhus ska leva upp och få en sådan plats i vänersborgarnas hjärtan som det hade på den tiden då gilletts bisittare Göran Boman, redan som tolvåring, tjänstgjorde på den anrika institutionen på alla lov och en och annan frukostrast.

Årets vänersborgshjälte blev lastbilschauffören Lokman Hussein. När det överfulla studentflaket släppte från traktorn mitt i backen vid Kokosbullens potatislager och började rulla bakåt i den branta lutningen, så fanns Hussein där. Han insåg omedelbart vad som höll på att hända och förstod att det skenande flaket måste stoppas. Blixtnabbt körde han fram sin lastbil mot vagnen med studenter och förhindrade en katastrof.

Det är tur att vi har våra kvicktänkta och rådiga nysvenskar, Även om vi inte alltid visar vår uppskattning på rätt sätt. Ganesh Bista som sedan 2016 driver restaurangen India Palace på Edsgatan 23 fick plötsligt utvisningsbesked för hela sin familj. Anledningen var att han jobbat för mycket och inte tagit ut tillräckligt med semester. Skulle detsamma gälla för tandläkaren som varit verksam i våningen ovanför under 25 år skulle den tandläkaren, alias krönikören, varit deporterad till Finland för länge sedan. Vi får nog vara lite aktsamma om våra flitmyror. Det är inte semesterfirare och latmaskar som byggt vår välfärd. Samhället bygger på såna som stiger fram när det vankas arbete och inte som den arbetsskygge hamnsjåaren som fick öknamnet förhuden eftersom han drog sig undan när det skulle jobbas.

En som inte ger sig för att det är lite motigt är Anders Solvarm. Han har byggt det numera rikskända växthusboendet i Sikhall. Hans unika superekologiska avloppssystem passar inte in i kommunens riktlinjer när man drar gemensamt avlopp åt alla. Här får på nytt byråkratisk fyrkantighet och evolutionär miljöframsyn brottas. Oklart vem som drar det längsta strået, men nationella krafter har kommit till Solvarms tjänst, så sista ordet är inte sagt om hur visionära vi kommuninvånare skall tillåtas vara.

Sara Sjöström, vilket namn förresten – Sjö-ström-, på en som strömmar fram i sjön bäst av alla i hela världen. Hennes ödmjuka självklarhet gör henne till alla svenska ungdomars superstjärna. Hennes sommarprogram i P1 är värt att lyssna till flera gånger. Utsedd till världens bästa kvinnliga simmare har hon under året tagit en uppsjö av mästerskapsmedaljer och slagit flera världsrekord. Vi vänersborgare har ju våra båda viktorer. Fast och Asp. Bäste svenske ishockeymålvakt, respektive ankare i golfpojklandslaget. Gillet applåderar! Men så har vi också gillebrodern Janne Expressens barnbarn, Blåsutflickan Ellen Johansson som blivit svensk mästare i ponnyridning. Och

Brålandas egen Ginger Rogers, alias Paulin Strömberg, som tagit tre VM-brons och två silver i tango, quickstep och paso doble. Lika framgångsrikt fotarbete har fört vänersborgsboxaren Marianne Ahlberg till att bli uttagen till Europamästerskapet i denna ädla kamp. Rugbyklubben tjejer tog sitt tredje SM i rad och Michael Ekwall blev svensk mästare i halvmarathon. Linda Hellqvist som startat välgörenhetsorganisationen Giving People, fick springa 200 m med den olympiska elden mellan Aten och Pyeong-Chang. Så vårt nya stjärnskott på mästerskapshimlen Mikael Håkansson som 2018 blev svensk mästare i skoputsning.

Forum Vänersborg har sedan nystarten 2013 vuxit och blivit en spelare att räkna med i det förändringsarbete som pågår i Lilla Paris. Forum har inte bara prytt sommarstaden med de charmiga och mångfärgade paraplerna. Forum har också enat fastighetsägarna och köpmannaföreningen i den kraftsamling som tillsammans med alla politiska partier och tjänstemän, ska ta tag i och utveckla vår fantastiska stadskärna. Vår nya kommundirektör Pascal Tchibanda har som en följd härav givit direktiv att Vänersborg skall ta upp kampen om att bli ”Årets Stadskärna”. I detta arbete skall givetvis Gillet också ha en självklar del. Gillets motto att bidra till stadens förskönande kommer här väl till pass.

På ortopedin på NÄL har man infört halksockor för alla patienter. Vanligaste orsaken att man hamnat just på ortopedin är ju att man halkat, så det talar ju om viss konsekvens. Sverigedemokraten Anders Ström har i samma syfte motionerat i Vänersborgs fullmäktige om gratis halkskydd för alla vänersborgare över 65 år för att minska antalet halkolyckor. Halkskydden som Ström föreslår är avsedda att sättas på hälen, men med tanke på var Ströms sverigedemokratiska partikamrater halkar mest så kanske halkskyddet istället skulle sättas på tungan. Det är halt idag, sanda mina ord, var det väl en politiker som myntade. Det var en annan känd stockholmspolitiker som hastigt gick hädan och hamnade hos Sankte Per. Sankte Per berättade att det fanns en viss konkurrens om politikerns själ, varför han anmodades att tillbringa ett dygn i helvetet och ett i himlen för att därefter själv välja var evigheten skulle tillbringas. Politikern tog därför hissen ner till helvetet där satan öppnade sin svarta port och bjöd honom på golf, drinkar och läckra måltider i överdåd. Nästa dygn tillbringade han hos Sankte Per som försåg honom med ånglavingar, en harpa, fotriktiga skor och lät honom strosa omkring på molnen, lyssna på fåglarna och intaga en näringsriktig måltid. Efter de dygnen blev politikerns beslut inte helt oväntat att han valde helvetet. Han tog hissen ner men kände inte riktigt igen sig. Istället för golfbanor och ett lättsamt leverne så brann där skärselden. Politikern frågade bestört vad som hänt. Varpå Satan svarade: ”När du besökte oss senast var det valrörelse!”

Kisima, Allhelgonaafton 2018

Lars Salonen

Minnesord

Under tiden juni 2018 maj 2019 har 18 Gillebröder
för alltid lämnat oss. Vi lyser frid över deras minne.

Thomas Fredriksson, född i Vänersborg den 25 augusti 1955, avled i sin hemstad den 23 juli 2018. Han växte upp på Botered och Mariedal i Vänersborg, och flyttade senare till Öxnered. Efter avslutad skolgång arbetade han nästan hela livet som chaufför. Vid Vänersborgs Linjetrafik körde han buss, som också innebar många resor utomlands. Han körde även taxi och färdtjänst samt arbetade ett flertal år på dess kontor. De sista åren körde han långtransporter med lastbil, men avslade sitt arbetsliv som skolbusschaufför. Fredriksson hade förtroendeuppdrag i OKQ8 och hans stora intresse var sjö och hav. Thomas hade ett stort engagemang i både Vänersborgs motorbåtsklubb samt Vänersborgs Segelsällskap. Med sitt öppna och sociala sätt hade han lätt för att få kontakt med andra människor.
Inträdde i Gillet 2018.

Verkstadsarbetaren Jan-Erik ”Janne” Nidsjö född den 5 oktober 1935 i Säffle, avled i Vänersborg den 31 juli 2018. Han bodde sedan tidiga barndomsår i Vänersborg och blev staden trogen hela sitt liv. Jan-Erik var yrkesverksam på Televerkstaden (det som senare blev Teli) fram tills 1993 då man lade ner verksamheten. Under en period var han även fackligt engagerad i Statsanställdas Förbund. Jan-Erik var en hängiven sportfiskare, och mycket tid tillbringades med fiske på Väneren eller vid Bohuskusten. Båtturer med familjen till olika utflyktsmål i Vänersborgsviken ingick också i hans stora friluftsintrasse. Fritiden ägnades även åt fotografering och mörkrumsarbete. Som ren avkoppling lyssnade Jan-Erik mycket på jazz och klassisk musik eller med att se på film, såväl ny som gammal eller att titta på TV.
Inträdde i Gillet 1999.

Lennart Blomqvist född 17 mars 1942 och växte upp i Lilleskog, avled i Vargön 15 augusti 2018, 76 år gammal. Militärtjänstgöringen gjorde han på Skaraborgs flygflottilj i Sätenäs. Lennart arbetade sedan som trafiklärare i mer än 50 år. I yngre år var ett stort intresse bilar och biltävlingar, senare blev jakt och natur det största intresset med många jaktresor. Lennart var även under en tid ordförande i Hallebergs Jaktklubb. Lennart var en hängiven supporter till IFK Vänersborg och en flitig besökare på dess hemmamatcher. Inträdde i Gillet 2009.

Bertil Svensson, född den 28 mars 1924 på en gård i Balltorp, Gestad i Dalsland, avled den 20 augusti 2018. Bertil var äldst av åtta syskon och fick tidigt hjälpa till på gården. Efter den obligatoriska skolan gick han i Färgelanda folkhögskola med inriktning på lantbruksutbildning. Sedan han gjort militärtjänst vid F1 i Västerås, där han fick utbildning på en signal- och radiobuss, började han på Luxors Radioverkstad i Göteborg där han var kvar några år varefter han återkom till Vänersborg och började på Televerkstaden. När Vänersborg fick fast brandkår sökte han och fick anställning där och blev kvar till pensioneringen. På ledig tid skötte han länets alarmeringsanläggningar och ledde kurser alarmering på Rosersberg. Han byggde också sommarstugan i Sikhall där familjen bodde under semestrar och barnens sommarlov. Bertil tyckte om att vara ute i skog och mark. På äldre dagar gladdes han åt att följa med sonen Göran, då denne arbetade på den gamla släktgården i Bön. Inträdde i Gillet 1993.

Gösta Reimers född 5 april 1943 i Vänersborg, avled 4 september 2018 i Göteborg. Hans föräldrar var teckningslärare Carin och läroverksadjunkt Ivar Reimers. Gösta arbetade som kvalitetsingenjör på SAAB Space med antenner till satelliter. Han värnade familjen och var hemmaman 1966, när han blev pappa för första gången. Han fick därefter ytterligare två barn. Gösta var mycket jazzintresserad och missade inga ”Smoke Rings” med Leif Andersson. Som barn hade han en väl utbyggd tågbanan, ett intresse som han återupptog som pensionär. Han lärde sig att köra ånglok och blev ordförande i Munkedals Museijärnväg. Gösta blev sjuk för tre år sedan och blev successivt sämre. Han avled stilla omgiven av sin familj. Inträdde i Gillet 2002.

Kommundirektören Ingvar Johansson, född 21 oktober 1937, avled i Vänersborg den 13 oktober 2018. Johansson föddes och växte upp i Virserum där fadern drev en industri för tillverkning av bäddmöbler. Tidigt började Johansson bistå sin far i företaget med att sköta bokföringen. Samtidigt fick han en god inblick i snickeri och möbeldesign, en kunskap och intresse han fortsatte att odla genom åren. Efter studier vid handelsskolan i Katrineholm och folkhögskola i Jakobsberg började Johansson vid Lunds universitet där han avlade socionomexamen 1963.

Kort efter examen fick Johansson anställning vid Tyresö kommun. Med undantag för en kortare period på Kommunförbundet var han Tyresö trogen fram till 1977 då han avslutade sin tjänst som drätselchef. Samma år flyttade Johansson med familjen till Vänersborg då han fick anställning som ekonomichef på Vänersborgs kommun. År 1988 utnämndes Johansson till kommundirektör. När förordnandet gick ut 1995 fick han tjänst som huvudsekreterare för EU Strukturfond Mål 2 Fyrstad under tre år. Johansson var även under ett antal år ordförande i NTF. En stor del av fritiden ägnade Johansson åt sitt intresse med att arbeta i trä, bland annat genom den varsamma restaureringen av familjens kulturhistoriska hus Örsaskögle i Virserum. Även bandy var något som intresserade Ingvar Johansson och han lade stort engagemang för arrangerandet av Bandy VM i Vänersborg 1997. Inträdde i Gillet 1992.

Konditorn Jan Back född i Vänersborg den 19 februari 1934, avled i hemstaden den 14 oktober 2018. Jan började efter avslutad skolgång arbeta i faderns konditori på Edsvägen. Då fadern dog, tog modern över verksamheten och så småningom drev de Edsvägens konditori tillsammans fram till 1977, då det avvecklades. Därefter omskolade sig Jan till skötare och arbetade inom detta yrke fram till sin pension. Fritiden ägnades förutom åt umgänge med barn och barnbarn, åt det stora båtintresset. Helger och semestrar tillbringades gärna i husvagnen i Dalbergså. Jan var också en intresserad amatörmålare. Under en tid var han engagerad i Lions. Inträdde i Gillet 1963.

Direktören och Gillets 1:e Älderman emeritus Stig Larsson, född i Vänersborg 1 september 1935, avled i födelsestaden den 5 november 2018.

Efter studentexamen i Vänersborg, studier vid Göteborgs Handelsinstitut och arbete vid Älvsborgs läns landsting fick Larsson anställning vid bilfirman Wulf & Co i Vänersborg. Efter ett par år, 1961, tog han som tredje generation steget in i familjeföretaget A Johan Larssons maskinaffär vilket han kom att bli trogen under återstoden av sitt yrkesliv. A Johan Larssons Maskinaffär kom under Stigs tid att utvecklas till en av Vänersborgs mest välrenommerade bilfirmor som återförsäljare av Borgward, Peugeot, BMW, Mazda och Ford. Parallellt med yrkeslivet innehade Larsson ett flertal styrelseuppdrag inom olika branschorganisationer samt i Svenska Handelsbankens lokalstyrelse i Vänersborg.

Larsson var dessutom en utpräglad föreningsmänniska med uppdrag inom Lions Club, Rotary och Frimurarlogen. Dock var det Vänersborgs Söners Gillet som låg honom allra varmast om hjärtat. År 1965 invaldes han i beredningsnämnden för att året därpå ta plats i styrelsen. Under åren 1974-1985 var Larsson Gilleskrivare för att därefter väljas till 2:e Älderman och 1990 tillträdde han som 1:e Älderman. Larssons år som Älderman kom att bli betydelsefulla för Gillet. Genom sitt ledarskap och breda kontaktnät fick han Gillet att synas. Han genomdrev ett flertal betydelsefulla projekt samtidigt som han lyckades med sitt uppsatta mål att Gillet skulle nå över 1000 medlemmar. Tillfrågades man om medlemskap av Stig Larsson var det knappast någon som tackade nej. Han erhöll Gillets medalj 1990 samt utsågs till Hedersledamot i Gillet då han 2005 avgick som Älderman.

Inträdde i Gillet 1957.

Försäkringsspecialist Jan Karlsson född den 18 juni 1953 i Vänersborg, avled i sin hemstad den 15 november 2018. Efter avslutad skolgång började han arbeta på Försäkringskassan. En arbetsplats som han blev trogen i 45 år. Som försäkringsspecialist var han ett stort stöd i verksamheten och mycket uppskattad av sina kollegor, för sin stora kunskap och hjälpsamhet. Jan Karlsson var också en mycket uppskattad föreläsare, inte minst med sin pedagogik och sitt humoristiska sätt. Under många år var han anlitad av utbildningsföretaget Zober, där han föreläste om Försäkringskassans verksamhet. Janne var en sann naturmänniska. I princip året runt cyklade han från sin bostad på Onsjö till arbetsplatsen i Trollhättan. Han ägnade gärna fritiden till att gå långa skogs promenader på Halle- och Hunneberg, plocka svamp, kanotutfärder med barnbarnen, bad, fiske och även bestiga Kebnekajise. Vid IFK Vänersborgs hemmamatcher var han en trogen support och missade ogärna en match. Han hade även ett genuint matlagningssintresse och uppskattade god mat, inte minst i goda vänners lag.

Inträdde i Gillet 2010.

Bengt-Göran Ceder, född i Vänersborg den 12 december 1945, avled den 1 december 2018. Bengt-Göran växte upp i Nordstan, där han gick grundskolan. Han fortsatte skola på Vargöns bruk papperslinjen, där han läste och arbetade fram till militärtjänsten i Borås. Därefter började han som delägare i familjeföretaget Ceder Livs. Arbetade där till affären lades ner år 1978. Började på Dagab som snabbgrosschef och arbetade både i Trollhättan och Uddevalla fram till 1985, då han övertog Frändehallen, som han drev i tio år fram till 1995. Bengt-Göran arbetade därefter på ICA Maxi Överby som charkansvarig fram till sin pension. Bengt-Göran var djupt engagerad i Onsjö golfklubb, där han lade ner mycket tid och kraft i olika sektioner. Inträdde i Gillet 2005.

Typografen Kurt Johansson född den 28 november 1932 i Vänersborg, avled i hemstaden den 9 januari 2019. Han växte upp i Blåsut och gick i Öxnereds skola. I ungdomen arbetade han ett tag som tidningsbud. Han arbetade i vuxen ålder som typograf på tidningen ELA och på CW Carlssons tryckeri, även där som typograf. Kurt satte en stor ära i att ha en samvetsgrann inställning till sitt arbete; noggrannhet var alltid A och O! Under ett antal år var han ordförande i Grafiska Fackförbundets lokalavdelning. Att växa upp under krigsåren på 1940-talet med all ovisshet om framtiden och ständiga bulletiner om krigets fasor, var något som präglade Kurts personlighet. Han utvecklade en stark medkänsla för de svaga och utsatta i samhället. Han beskrivs också som en omtänksam och humoristisk person. Fritiden tillbringades gärna i fritidshuset i Östra Bodane. Inträdde i Gillet 2006.

Lars Wargbaner (fd Jacobsson) föddes i Karlskoga den 25 augusti 1961 och avled i Vänersborg den 20 februari 2019. Lars bytte efternamn från Jacobsson till Wargbaner år 2017, ett efternamn som härstammar från hans farfarsfar. Efter skolgången i Karlskoga flyttade Lars till Örebro, där han bodde under ca 10 år på 80-talet. I början av 90-talet flyttade Lars till Göteborg och började studera Handelsrätt på Handelshögskolan. Under studietiden träffade han Maria, sin blivande hustru och år 1997 flyttade de till Vänersborg och bildade familj och fick barnen Saga och Melker. Lars hade stort intresse för historia, design, konst och antikviteter och hans dröm var en gång i tiden att bli arkitekt. Hans stora intresse för design kan man se i huset på Blåsut där Lars har designat det mesta men också i fastigheten som familjen har i Hunnebostrand. Under barnens uppväxt ägnade Lars stor omsorg om barnen och deltog i deras aktiviteter, bl.a. var Lars ungdomsledare i Vänersborgs IF när sonen Melker spelade ungdomsfotboll. Lars njöt av att vara vid havet och tillbringade stor tid i familjens segelbåt. Vänersborgs Par Bricole betydde väldigt mycket för Lars och han var aktiv i detta sällskap, både som ämbetsman och som körmedlem i PB Kören, Lars reste ofta och besökte de andra PB logerna i Sverige. Inträdde i Gillet 2017.

Leif Stalfors föddes 4 januari 1939 i Göteborg och avled 28 februari 2019. Leif flyttade till Vänersborg i tonåren och detta blev sedan hans hemstad. Föräldrar var Tage Stalfors och Lilian Nyström.

Leif Började sitt yrkesliv som smörgåsbiträde på Svenska Lloyd på passagerarfartyg och fortsatte sedan på land som bilmekaniker. Livet som egenföretagare startade med Svea försäljningsbolag på slutet av 60-talet. År 1978 startade han Trestads Öppna spisar i Trollhättan, ett arbete som passade hans fallenhet att få kontakt med människor.

Intressen var att odla i trädgården och växthuset var alltid en centralpunkt i livet och för gäster på besök. Även aktier var ett stort intresse och Leif slutade aldrig att studera bolag.

Efter sin pensionering tillbringade han vintrarna i Hua Hin i Thailand och somrarna i Vänersborg eller på stugan i Brastad. Inträdde i Gillet 1998.

Rektor Gunnar Ekman, född 15 augusti 1928, avled i Vänersborg den 16 mars 2019.

Ekman föddes i Hedemora och efter studentexamen i Falun 1948 påbörjade han studier vid Uppsala universitet där filosofie magisterexamen avlades 1955. När studierna avslutats fick Ekman anställning som läroverksadjunkt i Falun och födelseorten Hedemora. År 1961 fick han tjänst som grundskolerektor i Arboga men återkom till Falun efter endast ett år då han där fått rektorstjänsten vid Högre Allmänna Läroverket. Denna tjänst kom Ekman att vara trogen under 15 år tills han 1977 flyttade till Vänersborg då han här fått rektorstjänsten vid Gymnasieskolan. År 1985 anställdes han av Länskolnämnden i Älvsborgs län som skolinspektör och sex år senare bytte han arbetsgivare till Länsstyrelsen i Älvsborgs län då han fick tjänsten som utbildningsdirektör. Det sista året, före pensioneringen 1994, arbetade Ekman som projektledare för Länsstyrelsen. Parallellt med yrkeslivet studerade Ekman i mitten av 1990-talet litteraturhistoria, som var ett stort intresse, vid Göteborgs universitet.

Ekman var en engagerad föreningsmänniska med fleråriga uppdrag inom såväl Amnesty International som Humanistiska Förbundet och Rotary. Trots att han inte hade sina rötter i vänersborgstrakten intresserade han sig även för denna bygdens historia, något som bland annat kom till uttryck i ett flertal artiklar i Vänersborgs Söners Gilles årsskrift. För detta tilldelades Gunnar Ekman Gillets medalj 2008.

Inträdde i Gillet 2001.

Redovisningskonsulten Rolf Jacobsson föddes i Vänersborg den 13 januari 1936 och avled i hemstaden den 19 mars 2019. Efter genomgången 7-årig folkskola, olika kvälls- och korrespondensstudier inom bokförings- och redovisningsområdet blev han diplomerad företagsekonom efter genomgången kurs i TBV:s regi.

Rolf började sin yrkesbana som springpojke hos Thunblads Speceriaffär, som låg i hörnet Kronogatan-Residensgatan, ett arbete som han var mycket stolt över och gärna berättade om. Rolf fortsatte sin yrkeskarriär via Vänersborgs Gasverk, Älvsborgs läns åkeriförening, LBC, Skånska Cement och hamnade så småningom som ekonom hos Granström & Söner och GIAB. 1977 startade Rolf en egen redovisningsbyrå som han drev framgångsrikt till millennieskiftet.

Rolf var en sann idrottsfantast. Han hade koll på det mesta inom idrotten, inte bara de stora lagen. Rolf var tidigt engagerad i allt vad bollidrotter hette. Han spelade med framgång aktivt i Vänersborgs Bordtennisklubb och Bowlingklubben Tellus. Han var även engagerad i VIFs bandy och PR-sektion. I början av 1980-talet gjorde han också ett bejublat inbrott på golfbanan på Onsjö, där han fick visa sin bollkänsla. Tyvärr slutade hans golfkarriär alldeles för tidigt pga fysiska krämpor.

Rolf var i slutet av 1980-talet en av stiftarna till Fredagsklubben, eller Fredax, som man brukar säga. Han deltog på sitt sista möte fredagen den 15 mars och han var då som vanligt. Rolf var en av initiativtagarna till bildandet av ytterligare en förening, där han fick visa sin fantastiska bollkänsla, nämligen Bouleklubben Skjut & Smek, som låg honom varmt om hjärtat.

Rolf var alltid positiv, snabb och ibland lite giftig i repliken men med glimten i ögat. Man var tvungen att vara på sin vakt, när man hade med Rolf att göra.

Rolf inträdde i Gillet 1959.

Kamrer Mauritz "Atis" Björnberg, född i Vänersborg den 29 juli 1927, avled den 27 mars 2019 i sin hemstad.

Mauritz var uppvuxen i Nordstan som son till Allan och Märta Björnberg. Efter avslutad skolgång arbetade han en kort period på Wargöns AB innan han fortsatte sitt arbetsliv hos AB Dissougas. Han arbetade som revisor och platschef i detta företag fram till dess nedläggning i mitten av 80-talet. Efter Dissougas drev han även ett eget företag innan han pensionerades. Han var aktiv inom politiken som representant för Folkpartiet. Han satt i kommunfullmäktige och i landstingsfullmäktige under en lång period. Han var även aktiv i föreningslivet och var hedersmedlem och styrelseledamot i Gillet, aktiv i Rotary, Majblomman, Föreningen Norden, Lira med mera. Han var även God man under en lång period.

Mauritz spred glädje omkring sig, hade glimten i ögat och glädde sin omgivning med många trevliga hyss och skämtsamma kommentarer.

Inträdde i Gillet 1954.

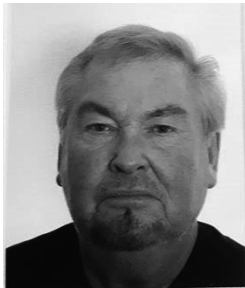
Bengt Dafgård, född i Vänersborg den 8 april 1939, avled i Vänersborg den 19 maj 2019. Efter avslutad skolgång arbetade Bengt en kort tid som bilskollärare för att sedan övergå till entreprenadbranschen. Han arbetade därefter under 25 år ända in till pensionen på Sjöfartsverket.

Bengts (även kallad Kurre) stora intresse var segling i vilket han var framgångsrik under slutet av 50-talet då han vann många regattor med båten Flamingo, en 22:a. Bengt seglade för Vänersborgs Segelsällskap. Vidare spelade han bandy och ishockey och intresset för framförallt bandyn satt i ända till hans död.

Bengt var även en hängiven jägare och tillbringade höstarna ute i skog och mark under större delen av sitt vuxna liv.

På sommarhalvåret var det Bohuslän som gällde och på senare år mer exakt Lyckorna. Bengt var medlem i Par Bricole.

Inträde i Gillet 1950 (ständig medlem).

Lars-Gunnar Torsten Arveklev föddes i Vänersborg 6 juni 1944 och avled 26 maj 2019. Mamman var bl.a. affärsinnehavare och öppnade Elvys livs (idag Elvis Närbutik) på Kyrkogatan, pappan var elektriker. Efter avslutad folkskola och grundutbildning i psykiatrisk vård, arbetade han som mentalskötare och 1:e skötare på Källshagens sjukhus, C-paviljongen. Efter en högre sjukvårdsutbildning och föreståndarutbildning blev han hemföreståndare inom mentalvården på Niklasberg. Lars-Gunnar arbetade även som områdeschef och enhetschef inom omsorgen i Vänersborgs kommun tills han blev pensionär år 2005. Lars-Gunnars första barndoms hem var på Sommarhemsvägen 20 på Blåsut, därefter bodde familjen på flera olika ställen i Vänersborg. Han köpte sitt första egna hus på Mariedal och byggde därefter hus i Nordkroken i slutet på 80-talet. Somrarna tillbringade han helst vid den Bohuslänska kusten i Grebbestad och i Falkenberg. Han gjorde även många resor till Costa Brava i Spanien. Sedan unga år har Lars-Gunnar ägnat sig åt att måla både i akvarell och olja. Utöver sitt engagemang i familjen var han även intresserad av både litteratur, historia och politik. På fritiden var han alltid mycket aktiv och spelade bl.a. tennis och golf, tränade judo, karate samt löptränade. Tillsammans med vännen Kerstin tog han ofta långa promenader och tillbringade mycket tid vid torpet på Holmängen.

Inträde i Gillet 2016

Sida vid sida falla de,
samlas allt fler och fler,
somliga tidigt kallade,
andra då sol gått ner.

Skuggorna breda sig över dem,
vilan är djup och lång.
Nattliga vinden sover dem,
susar sin vaggande sång.

(Anita Halldén)

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES MEDLEMMAR

	Födelse- år	Inträdes- år
AARSRUD, ANTON, VD, Torslanda	1968	17
AARSRUD, WILHELM, Direktör, Vänersborg.....	1942	06
ABRAHAMSSON, GUNNAR, Vänersborg	1942	05
ABRAHAMSSON, LARS, Vänersborg	1939	16
ADOLFSON, HANS, Vänersborg.....	1963	11
ADOLFSON, ULF, Eventansvarig, Trollhättan.....	1961	10
* ADOR, HANS, Personaldirektör, Växjö	1935	75
AHLENIUS, PER, Civilingenjör, Vänersborg.....	1951	09
* AHLIN, ANDERS, Ingenjör, Västra Frölunda, ständig medlem.....	1965	78
* AHLIN, GÖRAN, Ingenjör, Vänersborg, ständig medlem, Hedersledamot innehavare av Gillets medalj (2008).....	1944	58
* AHLIN, ULF, Kungälv, ständig medlem.....	1968	78
AHNFELT, LENNART, Vänersborg	1942	10
AHNSTEDT, LENNART, Vänersborg	1945	00
ALDÉN, BENNY, Vänersborg	1942	06
* ALEXANDERSSON, HANS, Biolog, Vänersborg.....	1948	75
ALFREDSSON, HÅKAN, Bovallstrand.....	1951	95
* ALFREDSSON, LARS, Administrativ Chef, Vänersborg, ersättare i styrelsen	1956	76
ALM, LARS, Vänersborg	1944	13
ALMQVIST, BENGT, Vänersborg.....	1946	13
* ALMQVIST, DICK, Polisinspektör, Hunnebostrand	1947	88
ALMQVIST, PETER, Hälsoskyddschef, Vänersborg	1950	00
* AMGÅRD, KARL-ERIC, Kommunarbetare, Vänersborg.....	1940	74
* ANDERSEN, HASSE, Speciallärare, Vänersborg	1940	92
ANDERSSON, ANTON, Tapetsör, Vänersborg.....	1971	04
ANDERSSON, ARNE, Vänersborg	1939	15
ANDERSSON, BENGT, Vänersborg	1944	04
ANDERSSON, BILL-ARNE, Pensionär, Vänersborg	1948	17
* ANDERSSON, BO, Ingenjör, Värnhem	1940	74
* ANDERSSON, BO, Vaktmästare, Vänersborg.....	1957	88
ANDERSSON, BO, Vänersborg.....	1946	08
* ANDERSSON, CENNY, Ingenjör, Vänersborg	1963	83
ANDERSSON, CHRISTER, Mellerud.....	1950	14
ANDERSSON, DANIEL, Vänersborg	1993	15
ANDERSSON, DAVID, Fil. Dr., Ödeshög.....	1947	09
* ANDERSSON, GLENN, Elektriker, Trollhättan.....	1946	84
* ANDERSSON, GUNNAR, Redaktör, Täby.....	1928	83
ANDERSSON, HANS, Vänersborg	1965	04
ANDERSSON, HANS, Rektor, Vänersborg	1951	17
ANDERSSON, HENRY, Vänersborg.....	1940	16
ANDERSSON, HÅKAN, Vänersborg.....	1950	98
* ANDERSSON, JAN, Legitimerad Veterinär, Vänersborg.....	1951	89
ANDERSSON, JAN OLOV, Projektör, Vänersborg	1945	17

ANDERSSON, JOACHIM, Elhandlare, Vargön	1963	09
* ANDERSSON, JOHN, Marknadschef, Vänersborg	1953	74
* ANDERSSON, KENT, Bilförsäljare, Vänersborg	1944	81
* ANDERSSON, KENT, Verkstadsmontör, Brastad	1942	90
ANDERSSON, KLAS-GÖRAN, Tapetsör, Vänersborg	1937	99
ANDERSSON, KRISTIAN, Vänersborg	1972	97
* ANDERSSON, KURT, Typograf, Vänersborg	1940	80
ANDERSSON, LARS-OLOF, Överläkare, Bjästa	1945	00
ANDERSSON, MARCUS, Vänersborg	1982	15
ANDERSSON, MATS, Vänersborg	1970	10
ANDERSSON, OVE, Vänersborg	1945	04
ANDERSSON, PER, Vänersborg	1967	15
* ANDERSSON, RAGNAR, Köpman, Vänersborg	1928	76
* ANDERSSON, STIG, Sjukvårdare, Vänersborg	1936	87
ANDERSSON, STIG, Vänersborg	1938	94
ANDERSSON, STIG-ÅKE, Polis, Vänersborg	1951	13
ANDERSSON, SVEN, Målare, Vänersborg	1949	00
* ANDERSSON, TOMMY, Köpman, Vänersborg	1950	75
* ANDERSSON, TOMMY, Ingenjör, Vänersborg	1950	83
ANDERSSON, UNO, Vänersborg	1948	13
ANDERSSON, UNO, Personalchef, Vänersborg	1948	18
ANDERSSON, ÅKE, Arvika	1941	07
ANDERSSON, ÅKE, Vänersborg	1957	17
ANDREEN, ROBERT, Lysekil	1976	99
ANDRÉEN, FREDRIK, Vänersborg	1971	99
ANDRÉEN, GUNNAR, Egenföretagare, Malmö	1940	14
* ANDRÉEN, HÅKAN, Frändefors	1942	82
ANDRESEN, BERTEL, IT-Tekniker, Hisings Kärra	1963	12
* ANKARTOFT, BENGT, Verktygstekniker, Vänersborg	1942	90
* ANKARTOFT, PATRIK, Ingenjör, Vänersborg	1964	90
* ANKARTOFT, STURE, Pensionär, Vänersborg	1936	90
ARFWIDDSSON, SUNE, Fastighetsmäklare, Vänersborg	1942	98
ARTHURSSON, GÖRAN, Vänersborg	1956	15
ARVEBLAD, SVEN OLOF, Ingenjör, Vargön	1946	08
ARVEKLEV, LAGE, Vänersborg	1950	98
ARVEKLEV, LEIF, Vänersborg	1952	96
* ARVIDSON, BENGT, Skötare, Vänersborg	1949	75
ARVIDSON, THOMAS, Vargön	1947	19
ARWIDSON, ANDREAS, Vänersborg	1974	19
ARWIDSON, DANIEL, Vänersborg	1973	19
ARWIDSSON, KENNETH, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2011)	1967	10
ASP, PETER, Informationschef, Vänersborg	1968	05
AXELSSON, ANDERS, Vänersborg	1959	16
AXELSSON, FRANK, Vänersborg	1944	17
* BACK, INGVAR, Rörmontör, Vänersborg	1932	73
* BACK, ROGER, Fotograf, Frändefors	1956	83
* BARTHOLMES, MICHAEL, Ingenjör, Vänersborg	1957	89
BENGTSSON, JAN-GUNNAR, Vänersborg	1949	16

BENGTSSON, LARS-GÖRAN, Vänersborg.....	1945	12
BENGTSSON, LEIF, Vänersborg	1964	15
* BENGTSSON, ROLF, Faktor, Vänersborg	1934	76
BENTON, GUNNAR, Marknadsanalytiker, Hisings Backa	1936	97
BERG, LARS, Vänersborg	1945	00
BERG, LARS, Chef Kapital Förvaltning, Åmål.....	1967	02
BERG, LENNART, Mellerud	1950	94
BERGENFELDT, HANS, Vänersborg	1935	05
BERGENHEIM, KLAS, Hovås.....	1970	96
BERGENLID, BJÖRN, Vänersborg.....	1955	17
BERGER, ANDRÉAS, Malmö, ständig medlem	1974	76
* BERGER, MAGNUS, Lund, ständig medlem.....	1967	76
* BERGER, MAX, Vänersborg, ständig medlem.....	1970	76
BERGER, NIKLAS, Göteborg, ständig medlem.....	1973	98
* BERGER, ORVAR, Tandläkare, Vänersborg.....	1937	72
BERGLÖF, RIKARD, Vänersborg.....	1968	14
* BERGSTROM, JOHAN, Vänersborg.....	1950	80
* BERGSTROM, RAGNAR, Vänersborg.....	1942	80
BERNLING, JOACHIM, Advokat, Vänersborg, 2:e Älderman.....	1960	99
BERNLING, KARL, Postiljon, Vänersborg.....	1957	97
BERNTSON, STURE, Värnamo	1944	08
* BILLEGREN, LARS, Köpman, Mellerud.....	1938	75
BJARNELL, JOAKIM, Vänersborg.....	1992	15
BJARNELL, YAN-ERIK, Vänersborg	1955	07
BJELKHOLM, STEFAN, Vänersborg	1954	05
BJÖRENDAHL, ANDERS, Ingenjör, Upplands Väsby.....	1943	08
* BJÖRKENSTOCK, JAN OLOF, Munsökänk, Växjö.....	1948	82
BJÖRKLUND, JAN ÅKE, Stockholm.....	1938	00
** BJÖRNBERG, SVEN, Polisman, Vänersborg	1929	54
* BJÖRNBERG, THOMAS, Civilingenjör, Vargön.....	1953	77
BJÖRNDAHL, GUNNAR, Vara	1939	97
BLIXT, PETER, Begravningsentreprenör, Vänersborg.....	1965	95
BLOM, TOMAS, Vänersborg.....	1964	98
BLOMBERG, LENNART, Vänersborg.....	1942	08
BLOMGREN, BENGT, Vänersborg.....	1946	04
* BLOMGREN, MATS, Nacka	1960	77
BLOMQVIST, STEN, Vargön	1939	94
* BOBERG, LARS, Advokat, Vänersborg.....	1946	92
* BOBERG, MARKUS, Enskededalen	1972	87
BODÉN, HÅKAN, Skatteintendent, Vänersborg	1948	08
BODIN, LARS, Vårgårda	1953	16
BOMAN, FREDRIK, Civilingenjör, Torslanda.....	1973	00
BOMAN, GÖRAN, Försäljningschef, Vänersborg, bisittare i styrelsen	1948	94
* BOMAN, MERRIL, PR Manager, Fiskebäckskil.....	1953	90
BONDESON, CHRISTER, Hovås	1941	02
BORG, LARS E, Jur. Kand. F.d. Direktör, Vänersborg.....	1941	08
BORGEMYR, JAN, Vänersborg	1946	04
BORGLIDEN, INGE, Vänersborg	1936	94

* BRATTWALL, JAN, Landstingsdirektör, Vänersborg	1942	91
BRÄNNLUND, FRANK, Vänersborg	1953	02
BUCCI, JAMES, Vargön	1966	10
BYSTEDT, CHRISTER, Vänersborg	1943	17
BYSTRÖM, URBAN, Kriminalvårdare, Vänersborg	1962	97
BÄCKSTRÖM, ANTON, Vargön	2005	14
BÄCKSTRÖM, EMIL, Vargön	1976	85
BÄCKSTRÖM, MELKER, Vargön	2007	13
BÖNGREN, PER-OLOF, Färgelanda	1951	12
BÖRJESON, BJÖRN, Adjunkt, Vänersborg	1952	05
BÖRRETZEN, JENS, Överläkare, Vänersborg	1938	06
BÖTTIGER, KARL-IVAR, Vänersborg	1932	05
* CARLÉN, BENGT, Dals Låged	1947	83
CARLSON, BENNY, Gymnasielärare, Vänersborg	1951	06
** CARLSSON, BERTIL, Annonkskonsulent, Vänersborg, ständig medlem	1944	47
** CARLSSON, CARL OTTO, Speditör, Göteborg, ständig medlem	1939	47
CARLSSON, HÅKAN, Vänersborg	1949	04
CARLSSON, JONATHAN, Student, Vänersborg	1995	17
CARLSSON, LARS-GÖRAN, Vänersborg	1942	10
** CARLSSON, LENNART, Göteborg, ständig medlem	1946	47
CARLSSON, THOMAS, Målarmästare, Vänersborg	1957	96
CARLSSON, TORE, Vänersborg	1952	13
* CEDER, BERNT, Telearbetare, Vänersborg	1933	90
CEDERLUND, ARNE, Jägmästare, Vänersborg	1936	11
CEDERQVIST, PÅR, Kommunjurist, Vänersborg	1944	99
CHRISTIANSSON, ROGER, Vargön	1950	15
* CRANTZ, CURT GÖRAN, Pol. Mag., Vänersborg	1958	90
DAHL, MICHAEL, Vänersborg	1962	12
DAHLBOM, MATS, Kommunjurist, Vänersborg	1964	01
* DAHLGREN, LEIF, Banktjänsteman, Vänersborg	1945	85
* DAHLLÖF, MATS, Uppsala	1965	67
* DAHLLÖF, PETER, Civilekonom, Stockholm, ständig medlem	1972	72
DAHLQVIST, INGEMAR, Vargön	1952	14
DANIELSSON, THOMAS, Frändefors	1948	97
DANIELSSON, WOLLMAR, Vänersborg	1933	05
DAREFELT, GÖSTA, Vänersborg	1928	00
** DAVIDSSON, BILT, Bankdirektör, Vänersborg	1938	64
DENNISSON, STIG GÖRAN, Mariestad	1956	05
DIKELIUS, LENNART, Vänersborg	1945	16
DRUFVA, ULF, Vänersborg	1950	97
DUBERG, PER, Vänersborg	1959	19
DUELL, GÖSTA, Vänersborg	1928	01
EDBERG, PEO, Fårösund	1948	01
EDVARDSSON, GÖRAN, Vänersborg	1950	07
EILERTSSON, NILS, Åklagare, Vänersborg	1934	02
* EK, CARL GUSTAF, Teknologie Doktor, Västra Frölunda	1958	83
* EK, LARS ANDERS, Teologie Kand., Tun	1954	83
EKDAHL, PER OLOF, Vänersborg	1946	97

* EKHOLM, JOHAN, Vänersborg	1963	87
* EKLIND, LARS, Överstelöjtnant, Linköping	1957	74
* EKLUND, BO, Lagerchef, Vänersborg	1937	80
EKMAN, GÖRAN, Vänersborg	1948	18
* EKMAN, LARS, Tekniker, Vänersborg	1949	74
EKSTEDT, GÖRAN, Vänersborg	1949	05
* EKSTEDT, THOMAS, Utvecklingsledare, Rydebäck	1951	65
* EKSTRÖM, JOHAN, Kommunalråd, Skövde	1943	80
* ELMQVIST, SÖREN, Museitekniker, Vänersborg	1940	75
EMANUELSSON, CONNY, Vänersborg	1950	15
EMANUELSSON, GÖTE, Vänersborg	1956	06
ENG, KENT, Fotograf, Vänersborg	1964	18
ENGDAHL, KENT, Posttjänsteman, Vargön	1953	04
ENGHOLM, CARL, Uppsala	1941	04
** ENGLUND, CLAES, Agronom, Lidköping	1943	47
* ENGLUND, MAGNUS, Tandläkare, Göteborg, ständig medlem	1949	49
** ENGLUND, NILS TURE, Legitimerad Läkare, Vänersborg	1939	47
* ENGLUND, NILS-ERIK MAGNUS, Vänersnäs, ständig medlem	1966	66
ENGLUND, OSKAR, Technologie Doktor, Göteborg, ständig medlem	1983	83
ENGLUND, SAMUEL, Civilingenjör, Lidköping, ständig medlem	1977	82
ENGLUND, TEODOR, Tandläkare, Göteborg, ständig medlem	1985	85
ENGSTRÖM, HANS, Vänersborg	1941	13
* ENGSTRÖM, PER ARNE, Försäljare, Vänersborg	1935	85
* ERICSON, ANDERS, Ingenjör, Vargön	1941	80
* ERICSON, LENNART, Adjunkt, Vänersborg	1940	85
ERICSON, PER-OLOF, Vänersborg	1945	06
ERICSON, SVEN-GÖRAN, Vänersborg	1948	11
ERICSON, TOMMY, Urmakare, Vänersborg	1946	04
ERICSSON, BO, Fritidspedagog, Skövde	1939	01
ERICSSON, CARL, Vänersborg	1960	16
* ERICSSON, JOHAN FREDRIK, Vänersborg	1966	66
** ERICSSON, JOHN OLOV, Tandläkare, Vänersborg, Hedersledamot, innehavare av Gillets medalj (2000)	1939	54
ERICSSON, MICAEL, Vänersborg	1969	02
ERICSSON-KLEIN, CARL, Vänersborg, ständig medlem	2000	05
ERIKSSON, BJÖRN, Kungsbacka	1973	04
ERIKSSON, CARL-GUSTAV, Vänersborg	1952	13
ERIKSSON, CEGE, Vänersborg	1952	16
ERIKSSON, HÅKAN, Uddevalla	1956	07
ERIKSSON, INGE, Vänersborg	1946	96
ERIKSSON, KARL-ERIK, F.d. Järnvägsexpeditör, Vänersborg	1928	94
ERIKSSON, MATS, Vice Chefsåklagare, Sävedalen	1967	99
ERIKSSON, PATRICK, Egenföretagare, Vänersborg, ledamot i beredningsnämnden	1967	12
* ERIKSSON, RONNY, Vänersborg	1938	88
* ERIKSSON, SVEN-INGVAR, Kommunalråd, Vänersborg	1940	92
ERIXON, DOUGLAS, Frändefors	1941	97
ERIXON, LEIF, Frisörmästare, Vänersborg	1929	93

ERLANDSSON, GUNNAR, Äldreomsorgschef, Vänersborg	1950	09
* ERLANDSSON, KURT, Ingenjör, Vänersborg	1925	70
* FAGER, JAN, Direktör, Bovallstrand	1940	90
FAGERSTRÖM, BO, Helsingborg	1942	04
* FAGERSTRÖM, MAGNUS, Landvetter	1966	89
FALK, CLAES, Chefsrådgivare, Vänersborg	1970	97
FALK, JAN-ERIK, Vargön	1950	12
FALK AHLQVIST, MARCUS, Guldsmed, Vänersborg	1992	18
FASTH, CONNY, Gymnastikdirektör, Partille	1948	05
FASTH, KENTERIC, Vänersborg	1955	05
* FASTH, SIXTEN, Fotograf, Vänersborg	1926	74
FERM, ANDERS, Trollhättan	1958	10
FERM, ROLAND, Frändefors	1959	05
FILIPSON, GÖRAN, Vänersborg	1947	94
FILIPSSON, PETER, Officer, Skurup	1975	06
FLOBERG, TOMMY, Skyddsförare, Vänersborg	1961	94
* FOCK, KARL GÖRAN, Lerum	1953	77
FORSBERG, STEN, Vänersborg	1934	11
FORSELL, OLOF, Ingenjör, Västerås	1937	08
FORSHALL, LEIF, Spånga	1942	02
* FORSSANDER, LARS ERIK, Bankdirektör, Kungsbacka	1934	84
FREDÉN, HÅKAN, Ystad	1937	05
* FREDMAN, MARTIN, Polisman, Göteborg	1970	83
FREDMAN, STEFAN, Produktionstekniker, Vänersborg	1964	04
FRICK, JAN-OLOF, Legitimerad Läkare, Mariestad	1939	08
FRICK, LARS H, Kommunchef, Borgholm	1948	98
FRISELL, BENGT, Mentor, Vänersnäs	1953	17
** FRÄNDEGÅRD, BENGT OLOF, Ingenjör, Vänersborg	1927	67
FURBO, MATTIAS, Gävle	1972	94
* FURBO, STURE, Adjunkt, Vänersborg	1944	87
GADD, ROLF, Uddevalla	1930	01
GELANG, PELLE, Civilingenjör, Vänersborg	1945	99
GILLBERG, HANS, Vänersborg	1960	05
* GILLBERG, ROLF, Värmetekniker, Vänersborg	1936	90
GILLBERG, STEFAN, Vänersborg	1964	08
GLÄNNESTRAND, CHRISTER, Vänersborg	1957	16
GRANLUND, KURT, Ekonomichef, Trollhättan	1938	94
GRANQVIST, KJELL, Vänersborg	1932	97
* GRANQVIST, TORE, Verkstadsägare, Vargön	1948	91
GRAUMANN, GUNNAR, Lund	1933	93
GRETTVE, LARS, Överläkare, Vänersborg	1942	11
** GRÖNBERG, MATTIAS, Civilingenjör, Bromma	1932	60
GRÖNROS, BERNT, Vänersborg	1963	99
** GULZ, LENNART, Adjunkt, Vänersborg	1939	54
GUSTAFSSON, BENKT, Vänersborg	1940	09
GUSTAFSSON, JAN, Musiklärare, Vänersborg	1952	05
GUSTAFSSON, JAN-OLOF, Vänersborg	1947	94
GUSTAFSSON, LEIF, Vänersborg	1956	18

GUSTAVSSON, JOHAN, Civilekonom, Vänersborg, ständig medlem	1961	99
GUSTAVSSON, KENT, Vänersborg	1943	13
GUSTAVSSON, KJELL, Vänersborg	1942	04
* GUSTAVSSON, LARS-ÅKE, Vänersborg	1958	92
GUSTAVSSON, STEN, Vänersborg	1941	13
GUSTAVSSON, STIG-ARNE, Läkare, Vänersborg	1952	17
* GUSTAVSSON, SVEN, Vänersborg	1951	92
* GUSTAVSSON, YNGVE, Vänersborg	1936	92
GUSTAVSSON, YNGVE, Lindome	1936	05
GÅRDEHALL, LARS, Vänersborg	1945	97
GÅRDEHALL, PER, Hägersten	1978	99
GÖSE, CALLE, Vänersborg	1936	06
HAGBERG, SVEN, Personaldirektör, Vänersborg	1958	07
** HAGBORG, GÖRAN, Redovisningskonsult, Vänersborg, Hedersledamot, innehavare av Gillets medalj (2000)	1941	53
HAGBORG-ASP, JESPER, Vänersborg	1996	05
HAGBORG-ASP, VIKTOR, Vänersborg	2000	05
HAGBORG-OLSSON, OSCAR, Mora	1993	05
HAGEMAN, ANDREAS, Vänersborg	1981	06
HAGEMAN, GERHARD, Vänersborg	1940	06
HAGEMAN, NICLAS, Vänersborg	1975	06
* HAGLIND, STURE, Gymnastikdirektör, Skövde	1946	68
HAGSÉR, HÅKAN, Vänersborg	1947	12
HALL, SVEN-ERIK, Vänersborg	1944	94
HALLBERG, LEIF, Vänersborg	1948	96
* HALLBERG, WILLARD, Typograf, Vänersborg	1931	86
HALLBLAD, BJÖRN, Vänersborg	1986	04
HALLBLAD, CARL, Vänersborg	1982	04
HALLBLAD, LARS, Bilplåtslagare, Vänersborg	1959	04
HALLBÄCK, INGEMAR, Vänersborg	1954	18
* HALLQVIST, ANDERS, Veterinärassistent, Vänersborg	1945	76
HALLQVIST, ANDERS, Lantmästare, Vänersborg	1954	94
HALLQVIST, ERIC, Vänersborg	1973	07
HALLQVIST, GUNNAR, Vargön	1939	05
HALLQVIST, HANS, Vänersborg	1949	07
HALLQVIST, INGVAR, Vänersborg	1954	01
HALLQVIST, LARS, St. Levene	1941	08
* HALLQVIST, TOMAS, Laboratorieassistent, Vänersborg,	1951	84
HAMBERG, JAN, Lidköping	1943	13
HANSANDER, EINAR, Riksspeleman, Vänersborg innehavare av Gillets medalj (2011)	1938	11
HANSSON, H O LENNART, Kulturkonsulent, Vänersborg	1947	96
* HANSSON, LENNART, Fastighetsmäklare, Vänersborg	1932	84
HANSSON, MICHAEL, Vänersborg	1964	14
HANSSON, MIKAEL, Vänersborg	1962	06
HANSSON, PER, Vänersborg	1968	18
HANSSON, TOMMY, Musikproducent, Vänersborg	1952	04
** HARLITZ, GUNNAR, Sjöingenjör, Vänersborg, ständig medlem	1940	64

HARLITZ, HENRIK, Vänersborg.....	1973	05
** HARLITZ, LENNART, Ingenjör, Tösse.....	1943	64
HARRING, TORD, Höhö.....	1940	95
* HASSELLIND, KAJ, Ingenjör, Vänersborg.....	1945	76
* HASSLÖF, J. O. RUNE, Kungälv.....	1929	83
HEDENSTEDT, GÖRAN, Vänersborg.....	1942	12
HEDLUND, JOHAN, Ekonomie Mag., Göteborg.....	1970	04
HEDLUND, STIG, Tekniker, Vänersborg.....	1941	95
* HEDQVIST, PER, Byråassistent, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2005).....	1943	76
HEIDENGÅRD, KLEIFT, Förvaltare, Frändefors.....	1949	96
* HELLMAN, ANDERS, Vänersborg.....	1955	73
HELLMAN, NILS, Vänersborg.....	1988	16
HENRIKSSON, CLAES, Viken.....	1973	13
* HENRIKSSON, LARS ERIK, Vänersborg.....	1957	81
HENRIKSSON, ROLAND, Vänersborg.....	1950	13
HENRIKSSON, THORE, Vargön.....	1938	05
HERLOGSSON, NILS ERIK, Vänersborg.....	1940	13
* HERMANSON, JAN, Teol. Dr. Univ. Lektor, Lund.....	1949	91
HERMANSSON, THOMAS, Vänersborg.....	1979	18
* HERTZ, ARNE, Ingenjör, Trollhättan.....	1939	79
* HESSELHOLDT, PÅR ANDERS, Vänersborg, ständig medlem.....	1962	84
HJALMARSSON, GUNNAR, Auktoriserad Redovisor, Vänersborg.....	1957	97
HOBERG, DIETER, Konsult, Vänersborg.....	1939	19
HJERTÉN, NILS, Kyrkoherde, Vänersborg.....	1934	13
HOFLING, ERIK, Vänersborg, ständig medlem.....	2000	00
HOFLING, OSCAR, Vänersborg, ständig medlem.....	1996	96
HOLM, JAN OLOV, Vänersborg.....	1940	04
* HOLM, LARS ERIK, Vägtekniker, Vänersborg.....	1944	82
HOLMGREN, BENGT, Vänersborg.....	1944	15
* HOLMQVIST, EVERT, Vänersborg.....	1937	83
HOLMQVIST, MATS, Vänersborg.....	1960	06
* HURTIG, BENGT MAGNUS, Katrineholm.....	1953	66
* HÅKANSSON, STEN, Vänersborg.....	1945	92
HÅRD AF SEGERSTAD, BJÖRN, Rektor, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2014).....	1954	05
HÖGBERG, JERKER, Vänersborg.....	1951	02
HÖGLUND, ANDREAS, Systemutvecklare, Vänersborg.....	1980	12
HÖGLUND, DAN, Vänersborg.....	1962	10
HÖGLUND, MATS, Vänersborg.....	1956	15
HÖGLUND, STIG-GÖRAN, Pensionär, Vänersborg.....	1955	18
HÖGLUND, ULF, Vänersborg.....	1964	10
HÖGSTRÖM, STIG, Plåtslagare, Vänersborg.....	1926	95
** HÖGZELL, LENNART, Företagsekonom, Bromma.....	1934	61
HÖRKE, JAN, Vargön.....	1943	16
ISACSSON, HENNING, Ingenjör, Vänersborg.....	1932	97
ISACSSON, JÖRGEN, Banktjänsteman, Vänersborg.....	1964	97
ISRAELSSON, BENGT, Vänersborg.....	1949	15

IVARSSON, STURE, Vänersborg.....	1940	13
JACOBSSON, BÖRJE, Vänersborg.....	1962	18
* JACOBSSON, MIKAEL, Göteborg.....	1966	76
** JANSON, LARS, Gymnastikdirektör, Falkenberg.....	1938	66
JANSSON, ANDERS, Köpman, Vargön.....	1940	05
JANSSON, BJÖRN, Köpman, Vargön.....	1966	11
JANSSON, GUNNAR, Managing Director, Växjö.....	1935	01
JANSSON, HANS, Vänersborg.....	1949	08
JANSSON, TOMMY, Vänersborg.....	1947	18
* JARHED, GUNNAR, Banktjänsteman, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2015).....	1947	78
JARHED, STEFAN, Vänersborg.....	1953	17
JENHALL, EVERT, Ingenjör, Vargön.....	1938	03
** JENNISCHE, MATS, Agronom, Runhällan, ständig medlem.....	1944	64
** JENNISCHE, PER, Fil. Dr., Uppsala, ständig medlem.....	1943	64
** JENNISCHE, ÅKE, Socionom, Katrineholm, ständig medlem.....	1947	64
* JOACHIMSSON, ERLING, Civilingenjör, Torslanda.....	1950	77
* JOELSSON, LARS, Civilingenjör, Bromma, ständig medlem.....	1954	76
JOELSSON, MAGNUS, Vänersborg.....	1962	13
JOHANSSON, BENGT, Vänersborg.....	1945	96
JOHANSSON, BENGT, Vänersborg.....	1937	96
JOHANSSON, BENGT, Konstnär, Glommen.....	1941	98
JOHANSSON, BENGT K.Å., Ambassadör, Stockholm.....	1937	97
JOHANSSON, BERTIL, Vänersborg.....	1932	10
JOHANSSON, BJÖRN, Hisings Kärra.....	1963	93
* JOHANSSON, BO, Frändefors, ständig medlem.....	1959	76
JOHANSSON, BO, Försäkrings tjänsteman, Vänersborg.....	1939	96
JOHANSSON, CASPER, Lilla Edet, ständig medlem.....	1976	76
JOHANSSON, CONNY, Distriktschef, Vänersborg.....	1950	94
JOHANSSON, HENRIK, Vänersborg.....	1941	16
* JOHANSSON, HÅKAN, Vänersborg.....	1947	92
* JOHANSSON, JAN, Åkeriägare, Vänersborg.....	1937	76
JOHANSSON, JAN KENNETH, Präst, Vänersborg.....	1949	17
JOHANSSON, JOEL, Vänersborg.....	2003	05
JOHANSSON, KENNETH, Vänersborg.....	1951	07
JOHANSSON, KENT, Vänersborg.....	1955	00
* JOHANSSON, LARS, Byggnadssnickare, Vänersborg.....	1934	86
JOHANSSON, LARS, Kock, Vänersborg.....	1964	17
JOHANSSON, LARS ERIK, Vänersborg.....	1936	96
JOHANSSON, LARS-OLOF, Musiklärare, Vänersnäs.....	1957	13
* JOHANSSON, LEIF, Vänersborg, ständig medlem.....	1962	76
JOHANSSON, LEIF, Vänersborg.....	1965	10
JOHANSSON, LENNART, Frändefors.....	1931	05
JOHANSSON, MICHAEL, Vänersborg.....	1963	09
JOHANSSON, PER ARNE, Vänersborg.....	1934	15
JOHANSSON, PER ERIK, Vänersborg.....	1951	16
JOHANSSON, PER-OLOF, Vänersborg.....	1942	15
* JOHANSSON, PETER, Museichef, Vänersborg, 1:e Älderman.....	1963	89

JOHANSSON, PETER, Vänersborg.....	1962	14
* JOHANSSON, PONTUS, Sjöingenjör, Vänersborg, ständig medlem	1973	76
JOHANSSON, RALF, Officer, Vargön.....	1974	04
JOHANSSON, RICKARD, Vänersborg.....	1973	06
JOHANSSON, ROY, Projektledare, Årjäng.....	1943	97
* JOHANSSON, RUNE, Reservdelman, Vänersborg	1944	76
JOHANSSON, RUNE, Vänersborg.....	1938	07
JOHANSSON, STEN, Vänersborg.....	1939	04
JOHANSSON, SUNE, Arkitekt, Brottbby	1943	02
* JOHANSSON, SVEN, Trafikförmän, Vänersborg.....	1926	89
JOHANSSON, SVEN OLOF, Vänersborg.....	1950	99
JOHANSSON, SVEN-ÅKE, Vänersborg.....	1943	11
JOHANSSON, SÖREN, Snickare, Vänersborg.....	1940	98
* JOHANSSON, THOMAS, Reservdelman, Vänersborg	1957	76
JOHANSSON, THOMAS, Vänersborg.....	1969	05
JOHANSSON, TOMMY, Vänersborg.....	1952	99
JOHANSSON, TORE, Vänersborg	1951	09
JOHANSSON, ULF PEDER, Skådespelare, Vänersborg	1957	12
JOHANSSON, ÅKE, Vänersborg.....	1930	03
* JONSSON, BERTIL, Vänersborg.....	1934	88
JONSSON, INGE, Vänersborg.....	1938	08
JONSSON, KARL-GUNNAR, Vänersborg	1947	09
JONSSON, LEIF, Personalchef, Uddevalla.....	1952	96
JOSEFSSON, JOHN, Teletekniker, Vänersborg.....	1964	98
JOSEFSSON, LARS OLOF, Verkstadsarbetare, Vänersborg.....	1939	00
JOSEFSSON, STEFAN, Vänersborg.....	1971	04
JOSTEN, HENRIK, Lärare, Vänersborg, ledamot i beredningsnämnden.....	1968	10
* JÄTBY, RUNE, Skorstensfejarmästare, Vänersborg.....	1931	76
JÄRNERFORS, HANS, Sjuksköterska, Vargön.....	1947	06
* JÄRPLER, LENNART, Vänersborg	1947	83
JÄRPLER, PER, Ingenjör, Hisings Backa.....	1970	16
JÄRPVIK, CURT, Enhetschef, Vänersborg.....	1946	95
JÄRPVIK, DANIEL, Psykolog, Vänersborg.....	1977	14
* JÖNSSON, GUNNAR, Vänersborg	1960	88
* KAAGE, BENGT, Överläkare, Vänersborg.....	1932	91
KARLBERG, CONNY, Vänersborg.....	1956	13
KARLSSON, ANDERS, Slöjdlärare, Vänersborg.....	1959	18
KARLSSON, BENGT, Vänersnäs.....	1952	13
KARLSSON, BENNY, Vänersborg.....	1947	09
* KARLSSON, BERNY, Nödinge.....	1941	80
KARLSSON, BO-GÖRAN, Vänersborg.....	1953	08
KARLSSON, CLAS, Frändefors.....	1944	09
KARLSSON, CONNY, Vänersborg	1964	12
KARLSSON, DENNIS, Brålanda	1948	08
KARLSSON, ERIK, Sjökapten, Vänersborg.....	1932	96
KARLSSON, GILBERT, Vänersborg.....	1938	10
KARLSSON, HANS, Vänersborg.....	1946	05
KARLSSON, JOHAN, Inköpare, Vänersborg.....	1991	17

KARLSSON, KENT, Kriminalkommisarie, Trollhättan	1944	01
* KARLSSON, KJELL ANDERS, Typograf, Frändefors	1958	82
KARLSSON, LARS GUNNAR, Järpås	1949	08
KARLSSON, LEIF, Vänersborg	1952	98
KARLSSON, MAGNUS, Åkeriägare, Vänersborg	1961	07
KARLSSON, MARTIN, Studerande, Vänersborg, ständig medlem	1976	87
KARLSSON, MIKAEL, Egenföretagare, Vänersborg	1971	19
* KARLSSON, PER AXEL, Verkstadsmontör, Vänersborg	1925	85
KARLSSON, PETER, Vänersborg	1963	00
KARLSSON, PETER, Vänersborg	1964	10
KARLSSON, PETER, Kaptän, Vänersborg	1970	12
KARLSSON, ROGER, Senior Consultant, Vargön	1943	96
KARLSSON, STEFAN, Vänersborg	1960	17
KARLSSON, STURE, Helsingborg	1951	16
KARLSSON, THOMAS, Upphandlingschef, Mora	1951	17
KARLSSON-BERNDTSSON, KENT, El Campello, Alicante	1940	97
KARLSTRÖM, ROLAND, Vänersborg	1942	96
KAUFFELDT, ANDERS, Vänersborg	1951	15
KENNHOLM, SVEN, Vänersborg	1945	17
KIHLSTEN, CLAES-GÖRAN, Banktjänsteman, Vänersborg	1947	93
** KIHSTRÖM, LARS GÖRAN, Banktjänsteman, Frändefors	1936	65
* KJELLSSON, DAN, Vänersborg	1941	74
* KJELLSSON, UNO, Direktör, Hälleviksstrand	1944	74
KNUTSSON, ANDERS, Vänersborg	1944	05
* KNUTSSON, BO, Pol. Mag., Vänersborg	1945	90
KNUTSSON, FREDRIK, Vänersborg	1971	08
KNUTSSON, LARS, Vänersborg	1950	18
** KNUTSSON, LEIF GUNNAR, Arvika	1934	64
KOPP SÖDERSTRÖM, HENRIK, Företagare, Vänersborg	1980	17
KORITZ, PETER, Läkare, Vänersborg	1939	02
KORP, JAN-OLOF, Vargön	1944	12
KORP, OVE, Färgelanda	1940	06
* KORSE, KARL GERHARD, Fil. Lic., Brålanda	1934	85
KRISTENSSON, LENNART, Ingenjör, Vänersborg	1932	99
KULLENBERG, KRISTER, Vänersborg	1943	17
KUMLIN, JOHAN, Vänersborg	1972	17
KYLBERG, LARS, Vänersborg	1939	19
KYLÉN, SVEN, Vänersborg	1959	06
KÄCK, LENNART, Ekonom, Vargön	1952	04
KÄCK, MARCUS, Sjuksköterska, Göteborg	1980	10
KÄLLGÅRD, ÅKE, Ingenjör, Vänersborg	1939	08
* KÄRVLING, URBAN, Journalist, Alingsås	1957	85
LAND, INGEMAR, Vargön	1953	16
LANDGREN, HENRIK, Vänersborg	1987	95
* LARSSON, ALF, Göteborg	1939	77
LARSSON, ALVAR, Direktör, Vänersborg	1943	03
* LARSSON, ANDERS, Spånga, ständig medlem	1963	63
LARSSON, ANDERS, Åstorp	1951	94

LARSSON, ANDERS, Vargön	1960	08
LARSSON, ARNE, Ingenjör, Vänersborg.....	1942	95
LARSSON, ARNE, Vänersborg	1954	17
LARSSON, BENNY, Brålanda.....	1956	13
* LARSSON, BERTIL, Sjöman, Vänersborg.....	1942	81
LARSSON, BJÖRN, Vänersborg	1975	97
LARSSON, BO, Vänersborg	1947	13
LARSSON, BÖRJE, Grafiker, Vänersborg	1948	95
LARSSON, BÖRJE, Fastighetsmäklare, Brålanda.....	1959	09
LARSSON, DAVID, Värekil, ständig medlem	1998	98
LARSSON, ERIK, Kvissleby	1933	06
** LARSSON, GÖSTA, Civilingenjör, Stockholm, ständig medlem	1936	55
** LARSSON, GÖTE, Göteborg.....	1944	66
LARSSON, HENRIC FRANKLIN, Vänersborg.....	1970	13
LARSSON, HÅKAN, Vänersborg	1957	11
* LARSSON, INGEMAR, Plåtslagare, Huskvarna.....	1939	89
LARSSON, INGEMAR, Civilingenjör, Vänersborg.....	1955	96
LARSSON, JAN-OLOV, Åkeriägare, Vänersborg.....	1946	03
LARSSON, JOAKIM, Vänersborg.....	1996	13
* LARSSON, JOHAN, Vänersborg, ständig medlem	1966	66
* LARSSON, LARS, Revisor, Mölndal	1943	68
LARSSON, LEIF, AV-Chef, Vänersborg.....	1947	01
LARSSON, LEIF, Vänersborg.....	1962	10
LARSSON, LEIF, Chief Steward, Vänersborg.....	1968	13
LARSSON, LENNART, Mellerud.....	1962	07
LARSSON, MARTIN, Trafikinspektör, Vänersborg.....	1961	05
LARSSON, PER ARNE, Vänersborg.....	1953	00
LARSSON, PETER, Vänersborg.....	1957	16
** LARSSON, ROLF, Underinspektör, Skärholmen, ständig medlem	1924	56
LARSSON, SVEN-ÅKE, Hamnchef, Vänersborg	1947	95
LARSSON, TOMMY, Färgelanda	1953	16
* LARSSON, YNGVE, Montör, Vargön	1927	77
LARSSON, YNGVE, Vänersborg.....	1944	16
* LARSSON, ÅKE, Vänersborg.....	1944	77
LAUDON, ANDERS, F.d. Skolläkare, Vänersborg	1932	01
LEJDSTRÖM, CARL GUSTAF, Frändefors.....	1947	10
LEJDSTRÖM, MICHAEL, Vargön.....	1968	10
LEJON, STEFAN, Marknadskoordinator, Vänersborg.....	1964	08
LEVÁN, OLOF, Ingenjör, Vänersborg	1924	93
LIDELL, GUNNAR, Frändefors	1960	16
LIDÉN, JAN-GUNNAR, Vänersborg	1948	95
LIDÉN, JOHAN, Vänersborg.....	1961	15
LIDHOLM, KARL ERIK, Vänersborg.....	1954	12
LIDHOLM, PETER, Vänersborg	1960	04
LILJEKVIST, KURT, Civilekonom, Vänersborg	1946	11
** LIND, HÅKAN, F.d. Chefredaktör, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2017).....	1948	54
LIND, JESPER, Vänersborg.....	1975	83

** LIND, LARS, Civilingenjör, Lerum	1944	50
LIND, RUNE, Vänersborg.....	1940	16
LINDAHL, LENNART, Vänersborg	1953	16
** LINDBERG, ANDERS, Bankdirektör, Upplands Väsby	1938	66
* LINDBERG, BENGT ARNE, Verkstadsarbetare, Vargön.....	1949	66
** LINDBERG, CARL AXEL, Ingenjör, Vallda	1944	65
LINDBERG, JOAKIM, Vargön.....	1979	88
* LINDÉN, LARS, Civilingenjör, Vargön, ständig medlem	1954	75
LINDMARK, LARS GÖRAN, Bengtsfors, innehavare av Gillets medalj (2016).....	1950	16
LINDSKOG, HANS, Byråchef, Vänersborg	1940	94
LINDSTEDT, SVANTE, Vänersborg	1943	08
LINDVALL, PER, Vänersborg	1946	06
LINNARSSON, JÖRGEN, Ekonomiansvarig, Vänersborg	1948	97
LINNARSSON, LENNART, Begravningsentreprenör, Vänersborg, ersättare i styrelsen.....	1952	98
LJUNG, INGEMAR, Vänersborg.....	1966	94
LJUNGGREN, LARS GÖRAN, Inspektör, Frändefors	1946	98
LJUNGSTRÖMER, ANTON, Hunnebostrand	1989	01
LJUNGSTRÖMER, ARNE, Glasmästare, Hunnebostrand	1951	95
LOHEDEN, HÅKAN, Vänersborg.....	1962	13
LOHEDEN, KARL GUSTAV, Vänersborg.....	1925	95
LOHEDEN, PER, Stockholm	1959	13
LOHM, SÖREN, Kranmaskinist, Vänersborg.....	1942	93
LOJANDER, URBAN, Vänersborg	1946	17
LOMAN, JAN, Vänersborg.....	1931	17
LUND, KARL-GUSTAV, Vänersborg.....	1952	15
LUNDBERG, ANDERS, Civilekonom, Vänersborg.....	1977	05
LUNDBERG, GUNNAR, Vägmästare, Vänersborg.....	1955	02
LUNDBERG, ROGER, Vänersborg.....	1945	05
LUNDBERG, SVEN-GUNNAR, Vänersborg	1939	16
LUNDBERG WIMAN, ALEX, Vänersborg	2013	16
LUNDBERG WIMAN, WILGOT, Vänersborg.....	2008	09
LUNDBORG, ANDERS, Studerande, Vänersborg	1994	00
** LUNDBORG, BO, Operasångare, Handen	1932	66
* LUNDBORG, ERIC, Köpman, Vänersborg, ständig medlem, Gillevärd	1957	66
LUNDBORG, GUSTAV, Studerande, Vänersborg.....	1987	00
* LUNDBORG, JAN, Vänersborg.....	1952	73
LUNDBORG, NIKLAS, Studerande, Vänersborg	1989	00
LUNDGREN, STEN ÅKE, Bilhandlare, Frändefors	1954	01
* LUNDGREN, ÅKE, Kriminalinspektör, Virserum	1946	88
LUNDH, GUNNAR, Polismästare, Vänersborg.....	1935	94
LUNDH, STAFFAN, Zanzibar, Tanzania	1965	12
* LUNDIN, JAN, Vänersborg	1936	69
* LUNDIN, PER, Köpman, Vänersborg.....	1953	55
LUNDQVIST, ULF, Banktjänsteman, Vänersborg	1946	93
* LUNDSTRÖM, HERBERT, Länsveterinär, Vänersborg.....	1936	89
** LUNDSVIK-MAGNUSSON, ULF, Tandläkare, Källby	1926	64

* LÅNG, KENT, Bankdirektör, Vargön.....	1940	80
LÅNG, KURT, Regionchef, Vänersborg.....	1951	06
LÅNG, OWE, Revisor, Vargön.....	1963	97
* LÅNG, STIG ARNE, Projektledare, Norrköping.....	1953	85
LÄCKBERG, HENRIK, Mediasäljare, Vargön.....	1970	17
LÖFGREN, BENGT, Bagerikonditor, Vänersborg.....	1938	97
LÖNN, PER, Fondförvaltare, Malmö.....	1977	08
MAGNUSSON, ANDERS, Vänersborg.....	1944	06
* MAGNUSSON, DICK, Vänersborg.....	1943	72
MAGNUSSON, FREDRIK, Vänersborg.....	1970	16
MAGNUSSON, HANS, Vänersborg.....	1933	15
MAGNUSSON, LARS, Frändefors.....	1946	16
MAGNUSSON, LEIF, Vänersborg.....	1948	16
** MAGNUSSON, NILS, Folkskollärare, Ljungskile.....	1940	65
MAGNUSSON, PER, Bromma.....	1965	07
MAGNUSSON, S-O, Kyrkomusiker, Vänersborg.....	1942	12
MALM, RUNE, Direktör, Vänersborg.....	1956	07
MALMBERG, NILS, Vänersborg.....	1990	00
MALMBORG, JOHAN, Civilekonom, Bromma, ständig medlem.....	1975	76
* MARKLUND, BERTIL, Professor, Vänersborg.....	1945	80
MAYBORN, KENTH, Vänersborg.....	1953	16
MELIN, KENT-OVE, Begravningsentreprenör, Vänersborg.....	1959	06
MEYERDAHL, RONNY, Vänersborg.....	1952	15
MOLIN, ELVING, Vänersborg.....	1942	08
MOLLBERG, THOMAS, Tullinge.....	1949	06
* MOSSBERG, BERTIL, Uddevalla.....	1937	85
MUNKBO, LEIF, Dals Rostock.....	1959	07
* MÅRTENSSON, ARNE, Bankdirektör, Djursholm.....	1951	87
MÅRTENSSON, BERNT, Ekonomidirektör, Skövde.....	1958	95
MÖLLER, ALEXANDER, VD, Vänersborg.....	1991	18
MÖRK, SVEN-OLOF, Vänersborg.....	1942	08
NEJDMO, TOMMY, Vänersborg, ständig medlem.....	1947	05
NIDSJÖ, KENNET, Konstruktör, Vänersborg.....	1963	04
NILSÉN, PER, Docent, Vellinge.....	1967	07
NILSSON, BENGT, Vänersborg.....	1948	17
NILSSON, BERNT, Fastighetsmäklare, Vänersborg.....	1948	99
* NILSSON, BO, Bankkamrer, Hisings Kärra.....	1944	83
NILSSON, BO, Vänersborg.....	1943	08
NILSSON, LARS, Vänersborg.....	1946	99
NILSSON, MATS, Rektor, Vänersborg.....	1946	04
NILSSON, PATRIK, Vänersborg.....	1968	10
* NILSSON, PER GÖSTA, Bokbindarmästare, Värnamo.....	1925	80
NILSSON, PER OLOF, Vänersborg.....	1961	03
NILSSON, PETER, Kontorist, Vänersborg.....	1971	97
NILSSON, PETER, Wien.....	1955	10
NILSSON, SÖREN, Vänersborg.....	1938	98
NILSSON, THOMAS, Vänersborg.....	1944	11
NORBERG, KENNETH, Vänersborg.....	1949	09

NORBERGER, JAN, Vänersborg.....	1947	12
NORBERGER, ÅKE, Trollhättan.....	1946	16
* NORDGREN, KENT ALLER, Ingenjör, Vänersborg.....	1937	81
NORDHOLM, PAUL, Vänersborg.....	1950	17
NORDMARK, STEFAN, Ekonomichef, Vänersborg.....	1957	12
NORDQVIST, PETER, Vänersborg.....	1954	12
NORÉN, HANS, Vänersborg.....	1966	11
NORLIN, BERNDT-OLOF, Vänersborg.....	1942	97
NORRMAN, JÖRGEN, Postiljon, Vänersborg.....	1965	14
* NORRMAN, TOMMY, Posttjänsteman, Vänersborg.....	1944	90
* NYLÉN, TORE, Civilingenjör, Lidköping.....	1936	89
NYSTRÖM, ULF, Smältarbetare, Vänersborg.....	1967	95
* ODELIUS, SVEN ERIK, Vänersborg, ständig medlem.....	1957	79
ODHAMMAR, IVAN, Lagman, Vänersborg.....	1932	06
OLAUSSON, GÖRAN, Trollhättan.....	1938	99
OLOFSSON, CLAS- GUNNAR, Skötare, Åmål.....	1952	11
* OLSEN, POUL, Frisörmästare, Vänersborg.....	1938	91
OLSSON, ANDERS, Vänersborg.....	1978	07
OLSSON, BJÖRN, Vänersborg.....	1939	04
OLSSON, BOSSE, Institutionschef, Vänersborg.....	1948	07
* OLSSON, CHRISTER, Verkstadsmontör, Vänersborg.....	1956	83
OLSSON, JAN-OLOF, Vänersborg.....	1945	16
OLSSON, JOHAN, Postiljon, Vänersborg.....	1981	17
OLSSON, MATS, Laserprogrammerare, Frändefors.....	1968	15
OLSSON, PETER, Utvecklingsledare, Vänersborg.....	1956	13
OLSSON, ROGER, Journalist, Vänersborg.....	1948	18
* OLSSON, ROLF, Företagsekonom, Vänersborg.....	1949	72
OLSSON, THOMAS, Värnamo.....	1961	13
OLSSON, ULF, Ombudsman, Vänersborg.....	1962	09
* OLSSON, ÅKE, Köpman, Vänersborg.....	1945	83
OLSSON, ÅKE, Bilmekaniker, Vänersborg.....	1933	04
OTTOSSON, TORE, Vänersborg.....	1953	18
PAJUSI, ARWO, Antikvarie, Söderåkra.....	1965	99
PALM, RÅGER, Vänersborg.....	1945	13
PALMQVIST, JAN, Vänersborg.....	1959	16
* PALMSTRÖM, ALLAN, Lärare, Västra Frölunda, ständig medlem.....	1933	76
PATRIKSSON, HÅKAN, Företagskonsult, Vänersborg.....	1946	94
* PATRIKSSON, ANDERS, Arkitekt, Vargön.....	1960	85
* PATRIKSSON, HENRIK, Driftsingenjör, Vänersborg.....	1965	85
* PATRIKSSON, MAGNUS, Rådman, Timmersdala.....	1965	85
** PATRIKSSON, RUNE, Köpman, Vänersborg.....	1937	65
PAULSSON, MATTIAS, Snickare, Vänersborg.....	1975	10
PAULSSON, MATS, Brandman, Vänersborg.....	1957	17
* PERMVALL, OSKAR, Civilingenjör, Älvsjö.....	1957	88
PERSSON, JONNY, Fastighetsmäklare, Vänersborg.....	1948	95
PERSSON, KENNETH, VD, Kungshamn.....	1962	08
PERSSON, STIG, Direktör, Vänersborg.....	1949	04
* PERSSON, SVEN OLOF, Vänersborg.....	1925	77

PERSSON, ÅKE, Vänersborg	1933	08
PETERSEN, THOMAS, Pensionär, Frändefors	1952	17
* PETERSON, CHRISTER, Kommunarbetare, Vargön.....	1943	71
PETERSON, ERNST, Fil. Mag., Vänersborg.....	1931	98
PETERSON, KARL AXEL, Västra Frölunda	1940	95
PETERSSON, KARL-ERIK, Bälinge	1935	04
PETERSSON, SET, Vänersborg.....	1965	15
PETERSSON, BENNY, Vänersborg.....	1957	12
* PETERSSON, BJÖRN, Elektriker, Vänersborg.....	1962	92
PETERSSON, INGEMAR, Kungshamn.....	1950	99
PETERSSON, NILS ÅKE, Vänersborg	1941	94
PETERSSON, OLLE, Vänersborg.....	1942	16
PETERSSON, TOMMY, Grästorp	1957	96
PRINS, EDDIE, Frisör, Vänersborg, ledamot i beredningsnämnden	1971	94
PRINS, SETH, Frisör, Vänersborg	1947	94
RAHM, BÖRJE, Vargön	1947	13
** RAHM, GUNNAR, Apotekare, Göteborg.....	1929	66
RAHM, JAN-OLOF, Vargön	1946	12
RAMM, TOMMY, Vänersborg.....	1948	09
RAPP, ALFRED, Sjukvårdsdirektör, Vänersborg.....	1943	03
RAPP, CARL, Vänersborg.....	1992	05
RAPP, MARCUS, Vänersborg.....	1994	05
RAPP, MARCUS, Vänersborg.....	1998	16
RAPP, PATRIK, Vänersborg.....	1962	00
RAPP, URBAN, Vänersborg.....	1968	05
RASMUSSEN, NILS ERIK, Vänersborg.....	1948	14
ROBERTSSON, SÖREN, Vänersborg	1934	14
ROHLIN, LENNART, Vänersborg	1946	11
ROSENGREN, BENGT, Avdelnings Chef, Vänersborg	1946	05
* ROSENGREN, KARL ERIC, Ingenjör, Vänersborg.....	1938	71
* ROSLIN, LENNART, Ingenjör, Ryssby	1945	79
RUDSTRÖM, LARS, Samhällsplanerare, Grundsund.....	1957	02
RUSSBERG, BERNDT, Konstnär, Vänersborg	1931	99
RUSSBERG, KENT, Vänersborg	1939	11
RUSSBERG, MIKAEL, Civilingenjör, Vallentuna	1969	04
* RYBERG, EVERT, Lagerchef, Perstorp.....	1940	90
* RYBERG, LENNART, Styckmästare, Vänersborg	1932	90
RYDING, SVEN, Vänersborg	1940	04
RYRVIK, PETER, Konsult, Vänersborg	1965	18
RÅDMARK, THURE, Överläkare, Vänersborg.....	1952	99
** SAHLIN, PER ANDERS, Fil. Kand., Enskededalen	1945	50
SAHLIN HILMERSSON, ERIK, Vargön.....	2015	17
SAHLSTEN, BO, Trollhättan	1950	05
* SALANDER, HÅKAN, Doktor, Vänersborg	1939	85
SALONEN, ARVID, Tandläkare, Uddevalla.....	1980	87
SALONEN, BÖRJE, Örebro	1951	95
SALONEN, EMIL, Torslanda.....	1977	87
* SALONEN, LARS, Tandläkare, Vänersborg, bisittare i styrelsen	1948	81

SALONEN, OSKAR, Värnamo.....	1987	89
SANDGREN, ROGER, Vänersborg.....	1954	14
SCHAGERSTRÖM, ROLAND, F.d. Brandmästare, Vänersborg.....	1936	05
SEGERTOFT, HANS, Vänersborg.....	1938	14
SELIN, LEIF, Direktör, Vänersborg.....	1947	02
SILLÉN, SVEN, Frändefors.....	1950	15
SJÖBERG, KJELL, Fastighetsinspektör, Vänersborg.....	1942	01
SJÖSTAD, EMIL, Vänersborg.....	1990	00
* SJÖSTAD, LEIF, Elektriker, Vänersborg.....	1958	81
* SJÖSTRAND, CHRISTER, Civilingenjör, Göteborg.....	1943	79
SJÖSTRAND, GÖRAN, Ingenjör, Vänersborg.....	1944	94
* SJÖSTRÖM, JAN, Köpman, Vänersborg.....	1930	77
* SJÖSTRÖM, ROLF GEORG, Golvläggare, Vänersborg.....	1926	87
SJÖSTRÖM, STAFFAN, Adjunkt, Vänersborg.....	1954	10
SKAGERLIND, HANS-RUNE, Göteborg.....	1937	08
SKANTZE, LARS, Vänersborg.....	1968	13
SKARSJÖ, LENNART, Företagsförmedlare, Grebbestad.....	1945	99
SKOOG, EIVIND, Vänersborg.....	1947	08
** SKOOGH, GUNNAR, Fastighetsmäklare, Vänersborg, Hedersledamot, innehavare av Gillets medalj (2007).....	1937	69
SKOOGH, JAN-OLOF, Aukt Redovisningskonsult, Karlstad.....	1952	95
** SKOOGH, LARS OLOF, Trafikmästare, Vänersborg.....	1925	58
* SKOOGH, LENNART, Sollentuna.....	1949	92
SLAPEK, JOSEF, Vänersborg.....	1948	16
SPJUTH, LENNART, Civilingenjör, Oxelösund.....	1949	02
STAKEBERG, HÅKAN, Göteborg.....	1940	13
STARK, DAN, Vänersborg.....	1946	02
STEINER, ARNE, Vänersborg.....	1945	09
STENSON, MORGAN, Uddevalla.....	1960	07
* STENSTRÖM, GÖRAN, Pol. Mag., Göteborg.....	1939	74
* STENSTRÖM, ROLF, TV-tekniker, Vänersborg.....	1937	76
STERNER, ANDERS, Instrumentkontrollant, Grästorp.....	1955	94
STERNER, SVEN-OLOF, Vänersborg.....	1953	15
STJERNDAHL, ULF, Vänersborg.....	1960	13
STORM, GÖRAN, Nol.....	1946	02
STORM, LARS, Vänersborg.....	1962	11
STRAND, JAN-OLOF, Bankchef, Vänersborg, Granskningsman.....	1969	99
STRAND, JOHAN, Vänersborg.....	1967	97
STRAND, LENNART, Behandlingsassistent, Vänersborg.....	1946	01
STRAND, OLLE, Vänersborg.....	1931	93
STRANNE, HENRIK, Vänersborg.....	1964	97
STRID, BROR, Vänersborg.....	1944	04
* STRIVE, STAFFAN, Sjökapten, Ljungskile.....	1960	85
STRÖM, DAG, Vänersborg.....	1951	04
* STRÖM, PER, Byggnadsingenjör, Motala.....	1920	76
* STRÖM, RAGNAR, Civilingenjör, Stockholm.....	1939	82
STÅHLBERG, PER OLOF, Plåtslagare, Vänersborg.....	1944	95
STÖÖK, ANDERS, Vänersborg.....	1937	09

* SULTAN, JAN, Förvaltare, Vänersborg	1934	84
* SUNDELIUS, CLAES, Ingenjör, Vänersborg.....	1936	75
SUNDELIUS, JONAS, Vänersborg	1963	04
SUNDSTRÖM, BERTT, Västra Tunhem.....	1945	14
SVAHN, PETER, Avdelnings Chef, Vänersborg.....	1975	18
SWAHN, JANERIC, Vänersborg	1950	05
SVANBERG, BERTIL, Vänersborg	1925	04
* SVANBERG, HENRIK, Ingenjör, Vänersborg, Kassafogde.....	1966	84
* SVANBERG, MARTIN, Ingenjör, Trollhättan	1962	84
SVANBERG, ÅKE, Informationschef, Strömstad.....	1943	96
SVANLING, THOMAS, Byggnadstekniker, Vänersborg	1958	05
SVANTESSON, MIKAEL, Vänersborg.....	1966	19
SVENN, JOACIM, Vänersborg.....	1960	13
** SVENSSON, BENGT, Representant, Vänersborg	1932	64
SVENSSON, EVERT, Vänersborg	1952	16
SVENSSON, GÖRAN, Brandman, Vänersborg.....	1956	01
SVENSSON, GÖRAN, Kungshamn	1951	08
SVENSSON, HANS, Vaktmästare, Vänersborg.....	1957	05
SVENSSON, JOHAN, Vänersborg	1962	18
SVENSSON, JONAS, Konsult, Vänersborg	1966	18
SVENSSON, KENT, Vänersborg	1937	04
* SVENSSON, LARS GUNNAR, Brastad	1952	80
* SVENSSON, LENNART, Vänersborg	1952	80
SVENSSON, LENNART, Vänersborg	1969	15
SVENSSON, MATS OVE, Kommunchef, Kungshamn.....	1949	14
SVENSSON, STEFAN, Driftledare, Vänersborg	1966	04
SVENSSON, ÅKE, Vänersborg	1948	12
SYLVÉN, FRED, Vänersnäs	1949	15
SÄVBLOM, DAG, Vänersborg.....	1963	07
SÖDER, LARS, Vänersborg.....	1963	16
* SÖDERBOM, LARS ÅKE, Målare, Vänersborg	1954	81
* SÖDERKVIST, GUNNAR, Snickare, Vänersborg	1955	92
SÖDERQVIST, NILS-ERIK, Riksdagsman, Brälanda	1948	95
SÖDERROS, STEN, Uddevalla	1951	04
* SÖDERSTRÖM, LEIF, Vänersborg.....	1960	84
** SÖDERSTRÖM, PER ARNE, Kamrer, Vänersborg	1933	66
* SÖDERSTRÖM, STIG, Vänersborg	1940	83
* SÖDERSTRÖM, SVEN, Postmästare, Vänersborg	1933	83
TALLBO, BO, Vänersborg	1952	95
TENGBERG, MAGNUS, Köksmästare, Vänersborg.....	1971	16
* TENGBLAD, SVANTE, Ekonomichef, Vänersborg.....	1953	87
** THERNQUIST, KJELL, Redovisningskonsult, Vänersborg, Hedersledamot, innehavare av Gillets medalj (1990).....	1939	50
THORELL, LAVE, Vänersborg.....	1944	16
* THORELL, SUNE, Logistiker, Båstad.....	1955	88
THORNELL, ERLAND, Vänersborg.....	1943	08
THORSSON, BRUNO, Rådman, Vänersborg.....	1941	01
THORVALDSSON CARLSSON, PER, IT-Tekniker, Brälanda.....	1962	04

THUNBERG, BO, Biolog, Kil	1952	01
THUNBERG, HÅKAN, Vänersborg	1957	18
THURESSON, ROLAND, Vänersborg	1946	16
THYBERG, NIKLAS, Golvläggare, Vänersborg	1967	17
THÖRNKVIST, OVE, Kommundirektör, Uddevalla	1960	10
TIBBLIN, BERT, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2005)	1930	70
** TIBBLIN, LENNART, Arbetsledare, Lerum	1935	61
* TIDSTRAND, LENNART, Kamrer, Alingsås	1936	76
TIMMERFORS, STIG, Frändefors	1938	03
TORNBERG, LARS, Vänersborg, innehavare av Gillets medalj (2010)	1934	02
TROPP, INGVAR, Skattkärn	1940	01
* TURTELL, LARS, Byggnadsingenjör, Vänersborg	1943	80
TVIKSTA, EVALD, Ödsmål	1935	04
* TVIKSTA, INGEMAR, Vänersborg	1933	85
TÖRNER, SVEN-OLOF, Vänersborg	1950	98
* ULLDAHL, CONNY, Distributör, Vänersborg	1956	88
ULVEGÅRDE, SVEN OLOF, Grästorp	1945	16
UTTER, KARL ANDERS, Frändefors	1947	95
WADELL, LEIF, Köpman, Göteborg	1940	01
WADENBRANDT, ULF, Vänersborg	1968	12
* WADMAN, DAG, Bankdirektör, Vänersborg	1949	80
* WAERN, FREDRIK, Lantmästare, Vänersnäs	1943	89
WAGNERVIK, LUDVIG, Automationstekniker, Vänersborg	1989	17
WAGNERVIK, THOMAS, Miljöchef, Vänersborg	1956	11
* WAHLIN, JACOB, Vargön	1960	71
* WAHLIN, TORDEL, Docent, Upphärad	1943	85
WAHLSTRÖM, NILS, Vänersborg	1944	16
WALLIN, BENGT, Vänersborg	1944	18
WALLIN, BJÖRN, Civilingenjör, Vänersborg	1939	94
* WALLIN, KENNETH, Målare, Vänersborg	1964	92
WALLIN, HÅKAN, Enhetschef, Vänersborg	1968	01
WANNERUD, LARS, Vänersborg	1924	05
WASSÉN, HANS, Vänersborg	1952	04
WASSÉN, LARS, Banktjänsteman, Vänersborg, Granskningsman	1966	04
* WASSENIUS, SVEN, Tandläkare, Vänersborg	1927	77
** WEISS, ANDERS, Byrådirektör, Göteborg	1940	66
* WELÉN, PER, Civilingenjör, Trollhättan	1960	73
* WENNERBERG, LENNART, Kontrollant, Vänersborg	1951	75
WENNERBERG, MATS, Platschef, Vargön	1942	02
* WENNERBERG, YNGVE, Telearbetare, Vänersborg	1934	79
WENNERBERG, FREDRIK, Vänersborg	1990	04
* WENNERBERG, HENRIK, Vänersborg	1948	85
WENNERSTEN, THOMAS, IT Chef, Vänersborg	1966	14
* WENNHAGE, PER, Teknologie Doktor, Älvsjö	1966	80
* WERNER, SVEN, Teknologie Doktor, Steninge	1952	77
WERNSTÅHL, OLLE, Ingenjör, Vänersborg	1953	14
VESSBY, ENAR, Gamleby	1939	05
* WESTERBERG, BO, Ingenjör, Vänersborg	1940	76

* WESTERBERG, LARS, Vänersborg	1928	81
* WESTERLUND, ÅKE, Regionchef, Vänersborg, ledamot i beredningsnämnden	1950	80
* WESTHALL, HÅKAN, Kronofogde, Vänersborg.....	1938	74
* WESTHALL, SVEN, Ingenjör, Vänersborg.....	1945	75
WIBERG, ALF, Vänersborg	1956	16
VILGEUS, LARS-GUNNAR, Komminister, Karlskrona	1943	02
WRAMNER, NILS-OLOF, Vänersborg.....	1950	16
* WULF, ERIK, Civilekonom, Lerum.....	1950	63
VÅNGFORS, JOHAN, Vänersborg	1961	18
VÄNERLÖV, INGEMAR, Riksdagsledamot, Vänersborg	1944	94
ZETTERBERG, BO, Vänersborg	1950	16
* ZETTERBERG, CHRISTER, Näringslivschef, Vänersborg, Gilleskrivare.....	1945	88
ZICKERMAN, MAGNUS, Helsingborg.....	1955	05
ÅBERG, DAN, Kanslichef, Vänersborg.....	1956	12
* ÅBERG, GERT OLOF, Byggnadssnickare, Vänersborg	1958	74
ÅBERG, SVEN, Vänersborg	1943	16
ÅHLUND, BO, Ingenjör, Vänersborg	1944	95
ÅHLUND, JOHAN, Banktjänsteman, Vänersborg	1974	11
ÖHGREN, ANDREAS, Frändefors	1972	01
ÖHMAN, OVE, Byggnadsarbetare, Vänersborg.....	1958	11
ÖHRBERG, DANIEL, Vänersborg	1971	16
* ÖSTERBERG, JAN, Inköpschef, Ljungskile	1937	90
ÖSTH, BENNY, Verkstadschef, Vänersborg	1941	05
ÖSTH, JOACHIM, Vänersborg.....	1965	13

Antal Medlemmar: 916

* Berättigade till 25-årsstecknet

** Berättigade till 50-årsstecknet

För att underlätta arbetet med medlemsförteckningen ombeds gillebröderna att till Gillet anmäla eventuell ändring av adress, titel, uppsägning av medlemskap m.m på Gillets hemsida (Kontakt) eller per epost: medlem@vanersborgssonersgille.se eller per post till adress nedan.

Vänersborgs Söners Gille
Henrik Svanberg
Parkgatan 27
462 31 Vänersborg

www.vanersborgssonersgille.se

Styrelseberättelse 2018

Styrelsen för Vänersborgs Söners Gille får härmed avge följande berättelse för verksamhetsåret 2018, Gillets 113:e. Styrelsen har under året arbetat i enlighet med Gillets ändamål, att anordna gillestämmor, att publicera uppsatser eller medverka i andra sammanhang som kan befördra kännedomen om Vänersborg samt att förvalta donationer och utdela stipendier och utmärkelser.

Således har Gillet samlats till Årsstämma den 21 mars i Lagergrenska Huset med ett 70-tal deltagare. Sedvanliga förhandlingar följdes av ett föredrag av Jan Loman som presenterade sin senast utgivna bok ”En soppa av hönshjärnor”. En bok vilken på ett lättsamt, humoristiskt och karikerat sätt beskriver verkliga och överkliga händelser i Sverige och händelsevis Vänersborg. Kvällen avslutades med en gemensam måltid.

Högtidsstämman avhölls den 2 november i Frimurarlogen i närvaro av ett 110-tal gillebröder. Gillets Ungdomsstipendium på 10 000 kronor tilldelades Vänersborgs Boxningsklubb, där representanter för klubben framförde sitt tack. Till stämman hade även kallats de bröder, vilka var berättigade att erhålla tecknet för 50-årigt respektive 25-årigt medlemskap. Efter förhandlingarna upplästes Årskrönikan av Lars Salonen. Enligt styrelsens tidigare beslut har ett avslutande föredrag framgent utgått vid Högtidsstämman, varför Förste åldermannen, som avslutning, bjöd in de redan anmälda till den gemensamma måltiden i Lagergrenska huset.

I samband med nationaldagsfirandet överlämnade Peter Johansson Sångsällskapet Sjung-Sjungs stipendium till Emy Svahn. En synnerligen god röstbegåvning. Utdelningen av musikstipendier ur Elis Ullmans minnesfond anordnades den 6 oktober i en mycket välbesatt kyrka. Konserten inleddes av de i samråd med Musikhögskolan i Göteborg utsedda stipendiaterna Petter Iderström Pankinaho och Joel Tulebo Bergström på trumpet respektive orgel. Även i år medverkade Vargöns Symfoniorkester med ett varierat program. Sammantaget bjöds åhörarna på en enastående konsert.

Traditionsenligt genomfördes under hösten ett Öppet hus i Gillets lokaler. Många hade åhört inbjudan och de närvarande fick ta del av ett

varierat och uppskattat program. En annan tradition är Gillegolfen. När sommaren var som bäst genomfördes denna för 18:e gången. Av dryga 20-talet startande lyckades Mats Ove Svensson bäst.

Sedvanligt har Gillets årsskrift utkommit, nu med sin 87:e årgång.

Inför julen har ett antal julblommor på sedvanligt sätt delats ut. De ges till personer, vilka särskilt bör tackas eller som behöver en uppmuntran inför julen.

Gillet har under året fortsatt med sin medlemsvärvning. Sammantaget har ansträngningarna varit lyckade. En annan glädjande aktivitet är den fortsatta satsning som görs för att ständigt utveckla vår välbesökta hemsida. En donation av en mycket stor samling fotobilder har erhållits från Berne Andersson dödsbo. En särskild arbetsgrupp har ägnat åtskilliga timmar med att sortera fram de bilder, vilka förhoppningsvis kan bli föremål för en särskild presentation.

Styrelsen har under året haft nio protokollförda sammanträden. Styrelse, Beredningsnämnd, Årsskriftsnämnd och Veteranerna samt olika arbetsgrupper har dessutom samlats för att bereda olika frågor och stärka gemenskapen.

Styrelsen har under verksamhetsåret 2018 bestått av Peter Johansson, 1:e Älderman, Joakim Bernling, 2:e Älderman, Henrik Svanberg, Kassafogde, Christer Zetterberg, Gilleskrivare, Eric Lundborg, Gillevärd, Göran Boman, Bisittare och Lars Salonen, Bisittare.

Vänernsberg i februari 2019

Peter Johansson
1:e Älderman

Christer Zetterberg
Gilleskrivare

Joakim Bernling
2:e Älderman

Henrik Svanberg
Kassafogde

Eric Lundborg
Gillevärd

Göran Boman
Bisittare

Lars Salonen
Bisittare

www.vanersborgssonersgille.se

Årsbokslut 2018

Resultaträkning

Intäkter

Medlemsavgifter	178 860:-
Övriga intäkter	3 500:-

Kostnader

Kostnader årsskrift	59 996:-
Annonsintäkter	-39 500:-
Nettokostnad årsskrift	20 496:-
Lokalkostnader	32 119:-
Postbefordran	45 790:-
Trycksaker, Kontorsmtr	8 443:-
Varor och Mtrl	8 769:-
Sammanträdeskostnader	383:-
Uppvaktningar	15 061:-
Bankkostnader, Försäkring	6 852:-
Annonsering	5 480:-
Övriga kostnader	3 809:-

Årets vinst	35 159:-
Summa	<u>147 201:-</u>

Summa	<u>147 201:-</u>
-------------	------------------

Balansräkning 2018-12-31

Tillgångar

Kassa bank	120 355:-
Fonder	857 028:-
Övriga fordringar	1 192:-
Inventarier	75 000:-
Årets vinst	35 159:-

Summa	1 088 734:-
-------------	-------------

Skulder, Eget kapital

Diverse skulder	3 671:-
Eget kapital Gillet	1 085 063:-

Summa	<u>1 088 734:-</u>
-------------	--------------------

GRANSKNINGSBERÄTTELSE

Undertecknade, som utsetts att granska Vänersborgs Söners Gilles räkenskaper och förvaltning för år 2018, får efter fullgjort uppdrag avgiva följande berättelse.

För uppdragets fullgörande har vi tagit del av Gillets samt dess fonders räkenskaper och styrelsens berättelse samt i övrigt företagit de granskningsåtgärder vi ansett nödvändiga. Någon anledning till anmärkning föreligger inte beträffande de till oss överlämnade handlingarna, bokföringen, inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande Gillets förvaltning.

Med anledning härav tillstyrker vi full ansvarsfrihet för den tid granskningen avser.

Vänersborg den 1 april 2019

Jan-Olof Strand
Granskningsman

Lennart Svensson
Granskningsman

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE 2018

Styrelse

JOHANSSON, PETER, Museichef, 1:e Älderman 2011 (2008)
BERNLING, JOAKIM, Advokat, 2:e Älderman 2011 (2008)
ZETTERBERG, CHRISTER, Näringslivssekreterare, Gilleskrivare 2003 (2002)
SVANBERG, HENRIK, Ingenjör, Kassafogde 2017
LUNDBORG, ERIC, Köpman, Gillevärd 2008 (2006)
SALONEN, LARS, Tandläkare, Bisittare 2006
BOMAN, GÖRAN, Försäljningschef, Bisittare 2018 (2008)
LINNARSSON, LENNART, Begravningsentreprenör, Ersättare 2018
ALFREDSSON, LARS, Administrativ chef, Ersättare 2011

Beredningsnämnd

ZETTERBERG, CHRISTER, Gilleskrivaren
WESTERLUND, ÅKE, Regionchef
PRINS, EDDIE, Frisör
JOSTEN, HENRIK, Lärare
ERIKSSON, PATRICK, Egenföretagare

Årskriftnämnd

BERNLING, JOAKIM, 2:e Älderman
BERNLING, KARL, Postiljon
BOMAN, GÖRAN, Försäljningschef
ERIKSSON, MICAEL, Museivaktmästare
JARHED, GUNNAR, Banktjänsteman
AHLIN, GÖRAN, Ingenjör
KNUTSSON, BO, Pol mag
JOHANSSON, PETER, Museichef
HEDQVIST, PER, Byråassistent
LIND, HÅKAN, f.d. Chefredaktör
LINNARSSON, LENNART, Begravningsentreprenör
ZETTERBERG, CHRISTER, Näringslivssekreterare

Granskningsmän

STRAND, JAN-OLOF, Bankchef
SVENSSON, LENNART, Intendent
WASSÉN, LARS, Banktjänsteman, suppleant

GILLET'S ÄLDERMÄN

Stadskassören Ferdinand Hallberg	1905-1920
Direktören Edwin Andersson	1921-1935
f.d Fältläkaren Karl Gustaf Cedergren	1936-1941
Borgmästaren Bertel Hallberg	1942-1953
Landskamreraren Gunnar Hjorth	1954-1964
Länspolismästaren Erik Sahlin	1965-1973
Kamreraren Olov Janson	1974-1979
Fd. Disponenten Sven Lind	1980-1990
Direktören Stig Larsson	1991-2005
Ingenjören Göran Ahlin	2006-2010
Museichefen Peter Johansson	2011-

Gillet's styrelse leddes till 1933 av en ordförande. Detta år infördes beteckningen Förste Älderman samtidigt som styrelsens övriga ledamöter fingo sina nuvarande titlar.

www.vanersborgssonersgille.se

MEDLEMSINFORMATION

Gilletts hemsida

Vänersborgs Söners Gille har naturligtvis en egen hemsida på det s.k nätet. Vi försöker efter bästa förmåga att hålla den uppdaterad och aktuell. Du loggar in på internetadressen: www.vanersborgssonersgille.se och hamnar på vår startsida, där Du finner de senaste nyheterna och flikar som leder till vidare information. Du kan ex. läsa samtliga årsskrifter sedan 1932. Här kan du också enkelt teckna medlemskap i Gillet. Genom att klicka på fliken ”Medlemskap” kan Du enkelt anmäla nya medlemmar genom att fylla i formuläret och sända det via hemsidan direkt till Gillet.

Medlemsförteckningen

Den medlemsförteckning som Du finner i årsskriften är inte till alla stycken helt korrekt vad avser titlar, bostadsort mm. Vi uppskattar om Du meddelar oss eventuella felaktigheter på Gillets hemsida (Kontakt) eller per epost: medlem@vanersborgssonersgille.se eller per post till adress: Vänersborgs Söners Gille, Henrik Svanberg, Parkgatan 27, 462 31 Vänersborg.

www.vanersborgssonersgille.se

Vänersborgs Söners Gilles styrelse 2019

*Bakre raden fr. vänster Lars Salonen, Göran Boman, Eric Lundborg, Christer Zetterberg.
Främre raden fr. vänster Joakim Bernling, Peter Johansson, Henrik Svanberg.*

www.vanersborgssonersgille.se

Årsskriftsnämnden 2019

*Årsskriftsnämnden 2019. Fr.v. Karl Bernling, Peter Johansson, Per Hedqvist, Christer Zetterberg, Gunnar Jarhed, Lennart Linnarsson, Håkan Lind, Göran Boman, Göran Ahlin, Joakim Bernling. Bo Knutsson och Micael Eriksson saknas på bilden.
Foto: Karl Bernling*

Gillemästerskap i Golf 2019

Gillemästare i golf 2019 Bo Olsson.

I strålände sol och härlig värme har årets mästare i Gillegolfen korats. Tisdagen 27 augusti spelade ett tjugotal bröder Gillegolf på Onsjös golfbana, traditionsenlig lunch åts under uppslupna former innan spel. Onsjös golfbana är i hög Sverigeklass och klubben är en av Vänersborgs största idrottsföreningar med ca 1 700 medlemmar. Gillet tackar golfklubben med intendent Peter Asp i spetsen för gott samarbete. Segrare i årets Gillegolf blev Bo Olsson (73 slag), på andra plats kom Göran Hedenstedt (76 slag) och trea blev Anders Björendahl (77 slag). Tävlingen spelades som slagolf.

Gillebroder! Om Du spelar golf och inte har deltagit i våra Gillemästerskap tidigare skicka Din e-postadress till kjell.thernquist@telia.com så ser vi till att Du får information när det är dags för nästa års tävling, vilket beslutas redan i mars månad och meddelas i samband med kallelsen till Gillets årsstämma.

www.vanersborgssonersgille.se

Våra sponsorer / annonsörer
samtliga annonser är
sökbara på Gillets hemsida

 <p>AB KARL HEDIN</p> <p>FRÅN PLANTA TILL PLANKA</p> <p>100</p> <p>1917 - 2017</p>	<p><i>Almhages Blommor</i></p> <p>Blommor för alla tillfällen!</p> <p>0521-22 07 00</p>
<p>AFFÄRSJURIDIK • FAMILJERÄTT SKADESTÄND • BROTTMÅL • KONKURSER FÖRSÄKRINGSÄRENDE • FASTIGHETSRETT HYRES- OCH ARRENDERÄTT • BOUTREDNINGAR TRAFIKRETT ALLMÄN RÄTTSHJÄLP • RÄTTSSKYDD</p> <p>ADVOKATERNA</p> <p>BERNLING • BOBERG • CEDER</p> <p>BOX 12 • KUNGSGATAN 9 • 462 21 VÄNERSBORG TEL 0521-66200 • TELEFAX 0521-66229</p>	<p>ASPERA</p> <p><i>Skadedjurskontroll</i></p> <p><i>Fasadtvätt, takrengöring</i></p> <p><i>Tel. 0730-35 67 70</i></p>
<p>ALAB</p> <p>FASTIGHETER</p> <p>0521-25 56 00</p>	<p>B.A. Johansson Fastighetsförvaltning AB</p> <p>www.bafastigheter.nu</p>

<p>DIN GLASEXPERT</p> <p><i>Berger's Glasjour</i> </p> <p>DYGNET RUNT</p>	 <p>D mesta</p> <p>VVS-Svets-Fastighet 0705-92 81 92</p>
 <p>blixt</p> <p>BEGRAVNINGSBYRÅ</p> <p>Vänersborg 0521-71 11 63 Trollhättan 0520-160 02</p>	 <p>Dina Försäkringar</p>
<p>BRANDT</p>	 <p><i>Elins Inspiration</i> Vänersborg</p> <p><i>Interiör & delikatessbutiken mitt i centrum</i></p>
<p>cela.nu</p> <p>TRYCK DIGITALTRYCK STORFORMAT VARIABELTRYCK DISTRIBUTION</p>	<p>COMFORT </p> <p>B.Erlandsson AB </p>

www.vanersborgssonersgille.se

Marcus Falk Ahlqvist
GULDSMED

TILLVERKAR OMARBETAR REPARERAR

www.falkstudio.se	marcus@falkstudio.se	0521-130 80
Södergatan 24	462 34	Vänersborg

Fastighetsbyrån

Tel. 0521-610 00

Sundsgatan 5a, Vänersborg
fastighetsbyran.se/vanersborg

Vi finns, om du behöver oss

Vi kan hjälpa dig med bland annat begravnig, grästens, juridik och försäkringar. Du är varmt välkommen in på vårt kontor. Vi gör även hembesök och har jour dygnet runt.

Tel. 0521-611 60
www.fonus.se

FONUS

Parallellgatan 16
Tel: 0521-633 36
golvmann.se

F Forum
Vänersborg

www.vanersborg.nu

Hallblads
BILPLÅT

<p>Handelsbanken -En riktig bank</p> <p>Edsgatan 11, Box 116, 462 34 Vänersborg Tel 0521-28 28 00, fax 0521-646 76 www.handelsbanken.se/vanersborg</p>	<p>Restaurang ITALIA A LA CARTE • PIZZA • BAR</p> <hr/> <p>Edsgatan 7, Vänersborg Tel. 0521-612 20</p>
<p>hanssonbil.se</p>	<p>Kalas boden</p> <p>Nyttigare Godare Roligare</p> <p>Kungsgatan 21, 462 33 VÄNERSBORG Telefon 0521-154 45, fax 0521-101 68 www.kalasdoden.se</p>
<p>Holmängens Auktionshall Nygatan 67 Vänersborg tel. 0521 - 606 90</p>	<p>KLOCKOR & SMYCKEN DIN URMAKARE I VÄNERSBORG</p> <p>0521-107 62 • Sundsgatan 9c</p>
<p>ICA KVANTUM Vänersborg</p>	<p><i>Knutssons</i> Antik- och Konsthandel AB Bo Knutsson</p> <p>Kungsgatan 3, Vänersborg 0521-660 77</p>

www.vanersborgssonersgille.se

RESTAURANG
KOPPAR *Grillen*

Hamngatan 13, Vänersborg
Tel. 0521-18151

Lundborgs
HERREKIPERING

EDSGATAN 14 VÄNERSBORG
TEL 104 14

Välkommen in till oss på
Vallgatan 21 i Vänersborg
eller ring 0521-27 30 00,
så hjälper vi dig!

 Länsförsäkringar
Älvsborg

Lundin Oriental rugs
Persiska handknutna mattor

Östergatan 7 Vänersborg
Tel. 070-544 75 69

OPTIKER LIJELOOD

Det Personliga Smålla Familjeföretaget

Vi är inte Nijda förens Du är Nijda!

Lag, Optiker • Kontaktlinsehjälp • Arbetsmedicinsk hjälp • Syrgenom.

Sundsgatan 11 Vänersborg
Tel. 0521-10 000

MC CENTER
Vänersborg

Parallellgatan 20
Tel. växel 0512-230 200
MC, ATV, MOPED, TRÄDGÅRD,
INDUSTRI TILLBEHÖR, VERKSTAD

Lotta
SPARKÖP

Skyttegatan 3 – Vänersborg
Tel. 0521-613 50, 172 16

MOBILBANKEN

www.mobilbanken.se

**Mobiluppläsning,
Reparationer**

Köper, Byter & Säljer

Edsgatan 27 Vänersborg • Tel. 0521-173 00

Mäklarhuset

Hamngatan 9 i VÄNERSBORG
telefon 0521-680 85
www.maklarhuset.se

ODELIUS

FASTIGHETER

odeliusfastigheter.se
Tel. 0521-656 15

Nordfeldts

TEL 101 10
EDSGATAN 12 B
VÄNERSBORG

Edsgatan 14 0521 - 109 23
f @osthallenvbg @

Nordiska
Skorstensprodukter AB
0521-65 999

PANTBANKEN VÄNERSBORG

Residensgatan 5, Vänersborg
tel. 0521- 100 64
www.panta.nu

ecco

NYA SKOR

Sundsgatan 9
Tel. 170 30
www.nyaskor.se

BIRKENSTOCK

PRINS frisersalong

Kungsgatan 17, Vänersborg
Tel. 0521-668 95
www.prins.se

www.vanersborgssonersgille.se

ProCrisis

Proactive & Professional Crisis Management

Morgan Henningsson

Tel: 070-588 87 19

E-post: morgan@procrisis.se

SAMGLAS

Vänernsberg

Regementsgatan 34A • Tel. 0521-107 97

www.samglas.se

vanersborg@samglas.se

0521-57 57 20

Electrolux
Home

SVARVARGATAN 4 • VÄNERSBERG

TEL 0521-120 00

VISITRESTAD.SE

Skiffer

- Skiffer för utom- och inomhusbruk
- Köksbänkar i granit
- Marmor

SKIFFERFORUM

VÄNERSBERG

Industrigatan 2, Vänernsberg • 0521-71 12 13

www.skifferforum.se

Vassbottengatan 8

0521-657 00

info@ror-anders.se

Köpmanngatan 3

Tel 0521-71 18 88

Markentreprenad
Containers/Materialtransport
Lekplatser • Rivning • Bro
Drift & Underhåll

SMJ AB

0521-10250 www.smjab.se

STRAND HOTELL

VÄNERSBORG
Tel. 0521-138 50
Fax 0521-159 00
Hamngatan 7
462 33 VÄNERSBORG

MALMSTRÖMS

ur • guld • vänersborg

*Din Guldbutik i Trestad
Edsgatan 21 Vänersborg
Tel. 0521 - 106 95*

Swedbank

www.swedbank.se

OUTDOOR ONLINE
SNÄJK
WWW.SNÄJK.SE

Din lokala mäklare

**SVENSK
FASTIGHETS
FÖRMEDLING**

Edsgatan 6, Vänersborg. 0521-655 50
sf.vanersborg@svenskfast.se

Parallellgatan 4
Vänersborg
0521-22 00 46

Interflora

*Thernquist
Blomsterhandel*

Edsgatan 19, 462 21 Vänersborg
Telefon 0521-100 63

www.vanersborgssonersgille.se

Tel. 0521-666 65
070-529 93 22

carlssons.maleri@spray.se

RESORT ★★★★★ CAMPING
URSAND

Vänersborg

**STORT SORTIMENT
SNABB SERVICE**

PERSONBILAR • LASTBILAR
LANTBRUK & ENTREPRENAD

BRÅLANDA • www.thoresdack.se • Tel. 0521-315 55

Marierovägen 4
0521-104 43

www.wahlstromsblommor.se

trenova center

TRENOVA FASTIGHETER AB

www.trenova.se
Östra vägen 1, 462 32 Vänersborg
0521-27 20 00

**VASSBOTTENS
BIL AB**

Målaregatan 2

Frändefors

info@vassbottensbil.se

ttela

 VBG GROUP

www.vbggroup.com

<p>VISIT TROLLHÄTTAN VÄNERSBORG</p>	 <p>Vänersborgs Resebyrå</p>
 <p>Tidningen för och om Vänersborg VÄNERSBORGAREN</p>	 <p>Vänersborgs Tandteknik ab</p>
 <p>Vänersborgs kommun - attraktiv och hållbar i alla delar, hela livet</p>	 <p>VÄNERSBORG BOSTÄDER</p>
<p>VÄNERSBORG MÅLERI</p> <p>Verkstaden Sundsgatan 37 Tel. 0521-71 12 25 malarn@vanersborgsmaleri.se</p>	 <p>VÄNERSBORGHEM AB — www.vanersborgshem.se —</p>

Yngves
Dialect'

Yngves

Onsjö Företagsby, Vänersborg

Tel. 0521-665 00

www.yngves-elektronik.se

Sundsgatan 7 A • 462 33 Vänersborg
Mobil 0708-87 67 53 • Telefon 0521-615 12

*Systembolagets gamla läge
i korsningen Residensgatan
Sundsgatan Januari 2019
Foto Karl Bernling*

*Systembolaget flyttade till
Trenovaområdet i januari
Februari 2019
Foto Karl Bernling*

*Kommunhusets sessionssal
under rivning
November 2018
Foto Karl Bernling*

*Trons kapell renoverades
och handikappanpassades
under året En hiss installerades
Augusti 2019
Foto Karl Bernling*

